

TALLINNA TEHNIKAÜLIKOOL

Majandusteaduskond

Ärikorralduse instituut

Liina Tellisaar

TEGELIKE KASUSAAJATE REGISTRI ÜLESANNE

RAHAPESU TÕKESTAMISEL

Magistritöö

Õppekava TARM, peaeriala audiitortegevus

Juhendaja: lektor Iivi Maspanov

Tallinn 2018

Deklareerin, et olen koostanud töö iseseisvalt ja olen viidanud kõikidele töö koostamisel kasutatud teiste autorite töödele, olulistele seisukohtadele ja andmetele, ning ei ole esitanud sama tööd varasemalt ainepunktide saamiseks. Töö pikkuseks on 12 205 sõna sissejuhatusest kuni kokkuvõtte lõpuni.

Liina Tellisaar

(allkiri, kuupäev)

Üliõpilase kood: 163271TARM

Üliõpilase e-posti aadress: liina.tellisaar@gmail.com

Juhendaja: lektor Iivi Maspanov, MSc

Töö vastab kehtivatele nõuetele

.....

(allkiri, kuupäev)

Kaitsmiskomisjoni esimees:

Lubatud kaitsmisele

.....

(nimi, allkiri, kuupäev)

SISUKORD

LÜHIKOKKUVÕTE	5
SISSEJUHATUS	6
1. RAHAPESU TÕKESTAMISE RAAMISTIK	9
1.1. Rahapesu toimimise protsess	9
1.2. Rahapesu ja selle tõkestamine rahvusvahelisel tasandil	13
1.3. Euroopa Parlamendi ja Euroopa Nõukogu kehtestatud IV Direktiivi kohaldamine rahvusvahelisel ja siseriiklikul tasandil	18
1.4. Tegelike kasusaajate registrid	21
2. EESTIS LOODAVA TEGELIKE KASUSAAJATE REGISTRI ANALÜÜS.....	26
2.1. Rahapesu tõkestamisega tegelevad asutused ja seotud osalised Eestis	26
2.2. Tegelike kasusaajate register Eestis.....	27
2.3. Tegelike kasusaajate registri funktsioon kohustatud isikute hooldusmeetmete parandamisel.....	35
KOKKUVÕTE	52
SUMMARY	55
KASUTATUD ALLIKATE LOETELU	57
LISAD	60
Lisa 1. Intervjuu Sören Meusega (Rahandusministeeriumi ettevõtlus ja arvestuspoliitika osakonna nõunik).....	60
Lisa 2. Intervjuu Eesti Pangaliidu rahapesu tõkestamise toimkonna esindajaga	69
Lisa 3. Kohustatud isikutele edastatud küsimustik.....	74
Lisa 4. Isik 1 vastused	76
Lisa 5. Isik 2 vastused	81
Lisa 6. Isik 3 vastused	84
Lisa 7. Isik 4 vastused	87
Lisa 8. Isik 5 vastused	89
Lisa 9. Isik 6 vastused	91
Lisa 10. Isik 7 vastused	94
Lisa 11. Isik 8 vastused	96
Lisa 12. Isik 9 vastused	98
Lisa 13. Isik 10 vastused	100

Lisa 14. Isik 11 vastused	102
Lisa 15. Edastatud küsimustikule vastanud kohustatud isikute arv	105

LÜHIKOKKUVÕTE

Magistritöö pealkiri on: Tegelike kasusaajate registri ülesanded rahapesu tõkestamisel.

Magistritööle püstitati kaks eesmärki. Esiteks analüüsida Eestis loodava tegelike kasusaajate registri olemust. Teiseks uurida, kas ja kuidas parandab loodav tegelike kasusaajate register kohustatud isikute hoolsusmeetmete täitmist. Magistritöö eesmärkide saavutamiseks intervjueriti Rahandusministeeriumi ning Pangaliidu esindajaid. Küsimustikud saadeti rahapesu ja terrorismi rahastamise tõkestamise seaduse (edaspidi RahaPTS) § 2 toodud kohustatud isikute esindajatele. Kohustatud isikutest vastasid küsimustikule 10% küsimustiku saanutest. Väike vastajate arv võis autori hinnangul viidata kahele probleemile. Esiteks ei olnud kohustatud isikute seas määratletud rahapesu tõkestamisega tegelev isik. Teiseks ei olnud kohustatud isikutel teadmisi küsimustikule vastamiseks. Mõlema probleemi allikaks peab autor vähest kohustatud isikute informeeritust rahapesu tõkestamise meetmete välja töötamisel.

Magistritöös tehtud intervjuude ning küsimustike vastuste analüüsi põhjal tegi autor töös ettepanekud registri parandamiseks. Ettepanekute abil saaks parandada loodavat tegelike kasusaajate registrit viisil, mis aitaks kohustatud isikutel hoolsusmeetmete täitmist parandada. Autori esimeseks ettepanekuks on muuta äriregistris tegelike kasusaajate andmete kande staatust informatiivsest õiguslikuks kandeks. Täiendavalt soovitas autor RahaPTS alusel kehtestada sanktsioonid andmete esitamata jätmise või valeandmete esitamise eest. Rahapesu tõkestamise meetmete paremaks rakendamiseks soovitas autor seadusandjal rohkem kaasata ning informeerida kohustatud isikuid meetmete väljatöötamisesse. Kohustatud isikutest ei peaks olema kaasatud ainult krediidi- ja finantseerimisasutuste esindajad.

Võtmesõnad: 4 AMLD, hoolsusmeetmed, kohustatud isikud, rahapesu, rahapesu tõkestamine, tegelike kasusaajate register

SISSEJUHATUS

„Rahvusvahelise Valuutafondi (IMF) arvestuslikel andmetel moodustab rahapesu 2-5% maailma Sisemajanduse kogutoodangust (SKP) ca 600 miljardit kuni 1,5 triljonit USA dollarit. Ühendriikide Föderaalne Juurdlubüroo hindab rahapesu mahuks koguni 2,8 triljonit dollarit (Kallion 2011, 24).“ Rahapesu tulemusel vabanevad kurjategijad illegaalselt omastatud raha päritolust. Päritolu varjamise eesmärgiks on vältida kuritegude eest määratavaid karistusi. Päritolu varjamise tulemusel on võimalik kasutada omastatud raha legaalselt teenitud rahana. Rahapesu tõkestamise esmaseks eesmärgiks on vältida illegaalselt omastatud raha kasutamist järgnevate kuritegude rahastamiseks. Rahapesu tõkestamise tulemusel ei ole võimalik kurjategijatel omastatud raha kasutada ka isikliku heaolu parandamiseks. Rahapesu tuvastamisel on võimalik uurimisasutustel määrata karistused kurjategijatele rahapesu eest.

Eesti õigusaktides on rahapesu kuriteona määratletud esmakordselt 1995. aastal. Peamiseks põhjuseks oli kehtima hakanud krediidasutuste seadus, mille alusel kehtestati pankadel suuremad kohustused klientide ning tehingute tuvastamisel. Esimene seadus rahapesu tõkestamisest võeti vastu 1999. aastal. Seaduse alusel laiendati kohustatud isikute määratlust pankadelt ka teistele isikutele, kes puutuvad kokku rahapesu tõkestamisega. (Kallion 2011, 23). Viimane rahapesu tõkestamist käsitlev õigusakt võeti vastu 2017. aastal (varem RahaPTS).

2017. aastal kehtima hakanud seadus tugineb suuresti Euroopa Parlamendi ning Nõukogu kehtestatud 4. rahapesu ja terrorismi rahastamise tõkestamise direktiivile (edaspidi *IV Direktiiv*). IV Direktiivi alusel oli Euroopa Liidu liikmesriikidel kohustus luua tegelike kasusaajate register. Registri loomise tähtajaks oli 26. juuni 2017. Tegelike kasusaajate registri eesmärgiks on parandada ühendusesiseselt teabe jagamist ning lihtsustada rahapesu tõkestamist. Pärast liikmesriikides toimivate registrite loomist ühendatakse registrid üheks registriks. Registrite ühendamise järgselt on kõigil liikmesriikides tegutsevatel kohustatud isikutel ning uurimisasutustel võimalik tutvuda registris deklareeritud andmetega. 2017. aasta augustikuus NautaDutilhi liikmesriikides tehtud uuringu põhjal olid toimivad tegelike kasusaajate registrid

loodud üksnes kolmes liikmesriigis. Nendeks liikmesriikideks olid Saksamaa, Suurbritannia ning Holland. Uuringu alusel olid mitu liikmesriiki küll kohaldanud IV Direktiiviga kehtestatud nõuded liikmesriigi õigusaktidesse, kuid tegelike kasusaajate registri loomise nõue oli jäetud täitmata. (NautaDutilh 2017, 4)

Kohustatud isikud (*obligated persons*) on kõik isikud, sh füüsilised ja juriidilised, keda kasutatakse kõige sagedamini kuritegeliku tegevuse käigus omastatud raha paigutamiseks, ladestamiseks või integreerimiseks (Kallion 2011, 29-30). RahaPTS § 2 lõige 1 alusel on sellisteks isikuteks: „krediidi- ja finantseerimisasutused, hasartmängu korraldajad, kinnisvaratehingute vahendajad, kaubandusseaduse alusel kauplejad, väärismetalltoodete tootjad ja edasimüüjad, audiitorid ja raamatupidamisteenuse pakkujad, usaldusfondide ja äriühingute teenuse pakkujad, virtuaalväeringutega seotud teenuste pakkujad, väärtpaberite kesk deponoorium, piiriülest sularaha ja väärtpaberite veo teenuse pakkujad ning pandimajapidajad (RahaPTS § 2 lg 1).“ Seadus kohaldub ka isikutele, kes tegutsevad kliendi nimel finants- või kinnisvaratehingutes, st notaritele, kohtutäituritele, paktorihalduritele, advokaatidele jt. (RahaPTS § 2 lg 2)

Eesti õigusaktidesse kohaldati IV Direktiivi nõuded RahaPTS-ga 2017. aastal. RahaPTS rakendussätete alusel on äriühingutel esmakordselt tegelike kasusaajate andmete deklareerimise kohustus 1. septembril 2018. aastal. Teema on väga aktuaalne, kuna esmakordse deklareerimise tähtaeg oli magistritöö avaldamise hetkeks kolme kuu pärast. Magistritöö kirjutamise ajal ei olnud seadusandja esindaja kuulutanud välja riigihanget tegelike kasusaajate registri loomiseks.

Eelnevast tulenevalt on magistritöö eesmärgiks saada vastused järgnevatele küsimustele:

1. Kas Eestis loodav tegelike kasusaajate register vastab IV Direktiivis toodud nõuetele?
2. Kas loodav tegelike kasusaajate register parandab kohustatud isikute hoolsusmeetmete täitmist?
3. Kuidas oleks võimalik loodava registriga kohustatud isikute hoolsusmeetmete täitmist parandada?

Autor kasutas empiirilist andmekogumismeetodit küsimustele vastamiseks. Andmete kogumiseks kasutati ekspertintervjuusid seaduseandja esindajaga ning kohustatud isikute esindajaga. Täiendavalt kasutati kohustatud isikutelt vastuste saamiseks ankeetküsitlusi.

Magistritöö on jagatud kahte peatükki. Esimeses peatükis kirjeldab autor rahapesu tõkestamise raamistikku. Peatükis käsitletakse rahapesu toimimise protsessi ning rahapesu tõkestamise meetodeid riigisisesel ja rahvusvahelisel tasandil. Peatükis toob autor välja IV Direktiivi nõuded ning võrdleb liikmesriikides loodud ja loodavaid tegelike kasusaajate registreid.

Töö teises peatükis käsitleb autor Eestis rahapesu tõkestamisega tegelevaid asutusi ning analüüsib Eestis loodavat tegelike kasusaajate registrit. Tegelike kasusaajate registri analüüsi aluseks oli Rahandusministeeriumi esindajaga tehtud intervjuu. Autor hindab IV Direktiivis kehtestatud nõuetest lähtuvalt Eestis loodavat tegelike kasusaajate registrit. Autor analüüsib peatükis kohustatud isikutele edastatud küsimustike ning Pangaliidu esindaja intervjuu vastuste alusel, kas ja kuidas aitab loodav tegelike kasusaajate register parandada kohustatud isikute hooldusmeetmete täitmist. Autor teeb ettepanekud tegelike kasusaajate registri täiendamiseks. Toodud ettepanekud tuginevad IV Direktiivis kehtestatud nõutele, Rahandusministeeriumi esindaja intervjuu vastustele ning kohustatud isikute esindajate küsimustiku ning intervjuu vastustele. Ettepanekute eesmärgiks on parandada kohustatud isikute hooldusmeetmete täitmist tegelike kasusaajate registri abil.

Magistritöö autor tänab kõiki magistritöö valmimisele kaasa aidanud isikuid

1. RAHAPESU TÕKESTAMISE RAAMISTIK

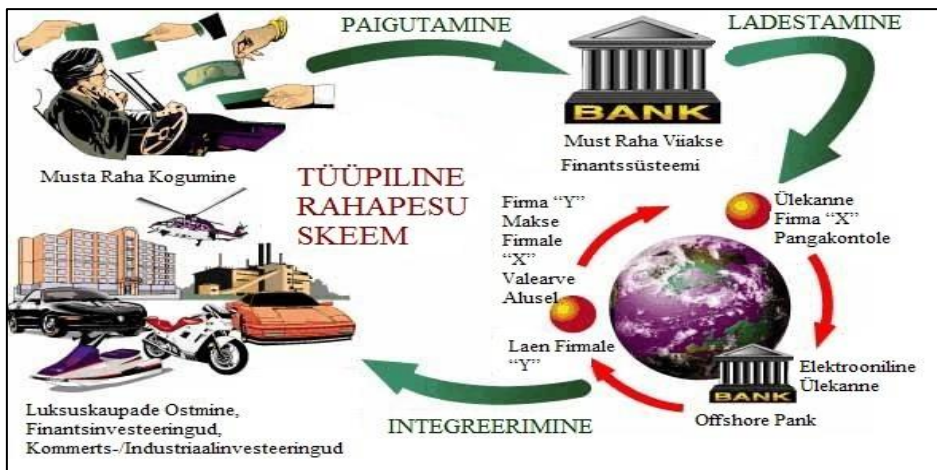
1.1. Rahapesu toimimise protsess

Ameerika Ühendriigid oli esimene riik, kes riiklikes õigusaktides määratles rahapesu kuriteona. (Vlcek 2011, 417) Rahapesu tulemusel demonstreeritakse illegaalselt omastatud raha päritolu legaalsena. Raha päritolu varjamine võimaldab kurjategijatel kasutada teenitud tulu isiklikuks hüvanguks või jätku kuritegude rahastamiseks. (FATF 2018) Rahapesu levikut soodustasid kuritegevusühendused ehk maffiad, kellel oli tegevuste rahastamiseks vaja raha. Tegevuste rahastamiseks hakkasid nad müüma narkootikume ning salaalkoholi. (Vlcek 2011, 417) Müügist saadud raha kuritegevusühenduse liikmete heaoluks kasutamiseks töötasid nad välja protsessi, mis aitas peita raha päritolu uurimisasutuste eest.

Rahapesu protsess eristatakse kolme etappi (FATF 2018, Joonis 1):

1. Raha paigutamine (*placement*)
2. Saadud raha ladestamine (*layering*)
3. Raha integreerimine (*integration*)

Raha paigutamise (*placement*) etapis suunatakse illegaalselt omastatud raha ringlusesse. Harjumuspäraselt teevad kuritegevusühenduste selleks sularaha sissemakseid arvelduskontodele või soetavad väärisesemeid. Sularaha sissemakseteks jagatakse omastatud raha väiksemateks rahasummadeks. Rahasumma tunnetusliku vähendamiseks muudetakse valuutakurssi. Tulemuse saavutamiseks on vaja vahetada esialgne valuuta suurema nimiväärtusega valuuta vastu. (Yasaka 2017a, 301-302) Jaotatud rahasummadega tehakse erinevates asukohtades sissemakseid pankade arvelduskontodele. (FATF 2018)

Joonis 1. Rahapesu toimimise skeem

Allikas 1: Yasaka (2017a, 302)

Allikas 2: Kolobova (2011, 11)

Autori hinnangul on rahapesu protsessi olulisemaks etapiks esimene etapp, mis määrab rahapesu edukuse. Kui kurjategijad ei suuda omastatud raha ringlusesse suunata, siis ei ole võimalik raha päritolu varjamiseks järgnevates etappides tehinguid teha. Esimese etapi õnnestumiseks peavad rahapesijad leidma madalate kontrollimeetmetega ettevõtted. Suurima riskiga ettevõteteks selles etapis on krediidi- ja finantseerimisasutused ning väärisesemeid või väärisesemetega seotud tehinguid vahendavad ettevõtted. Risk on mainitud ettevõtetel suurem, kuna ettevõtted puutuvad igapäevaselt kokku suurtes summades sularahatehingutega. Suur sularahatehingute osakaal võimaldab rahapesijatel kergemini tehingute dokumenteeritud ajalooa manipuleerida. Rahapesu protsessi eesmärgiks ei ole üldjuhul varjata üksnes ühte kriminaalset tegevust. Autori hinnangul ilmestab seda ka Joonis 1 kujutatud raha paigutamise etapi illustatsioon. Omastatud raha pärineb tihti mitme illegaalse tegevuse järjestikusest jadast.

Raha ladestamine (*layering*) ehk teine rahapesu etapp toimub pärast pettuse teel omastatud rahasummade sissemakseid arvelduskontodele või väärisesemete soetamist (Yasaka 2017a, 302). Lihtsamate rahapesu skeemide puhul on raha paigutamise ja raha ladestamise etappide tegevused sarnased. Lihtsamate skeemide puhul toimub raha ladestamise etapis arvelduskonto raha liigutamine arvelduskontode vahel. Mida rohkem on kasutatud erinevate pankade ja riikide arvelduskontosid, seda keerukam on tuvastada esimest arvelduskontot. Kui esimest arvelduskontot pole võimalik tuvastada, siis ei saa uurimisasutused ka raha päritolu tuvastada. Arvelduskontodena eelistatakse rahvusvaheliste pankade arvelduskontosid, kuna nende pangakontodelt on kergem

teha makseid erinevate riikide pankade arvelduskontodele. Eelistatud on ka pangad, kelle asutajamaad ei tegele aktiivselt rahapesu tõkestamisega. (FATF 2018)

Eesti kuritegevusühenduste puhul tähendab see tihti Venemaa pankade kasutamist ning vastupidi. Autori hinnangul on selle peamiseks põhjuseks Eesti ja Venemaa uurimisasutuste vähene koostöö rahapesu tõkestamisel. Kuritegevusühenduste eelistatud sihtkohad on ka maksuvabades (*offshore*) riikides tegutsevad pangad. *Offshore* pangad on eelistatud, kuna *offshore* panga arvelduskontolt rahasummade sisse- ega väljamaksed ei ole dokumenteeritud. Seetõttu on ettevõtjatel võimalik *offshore* pankadesse teha suurtes rahasummades sisse- ja väljamakseid. (FATF 2018) *Offshore* riikide regulatsioonid on võrreldes arenenud riikidega oluliselt leebemad või regulatsioonid puuduvad sootuks. *Offshore* riikide uurimisasutused ei ole tihti ka valmis tegema koostööd teiste riikide uurimisasutustega.

Mida pikema perioodi jooksul tehakse raha ladestamisega seotud tehinguid, seda efektiivsemalt suudetakse raha päritolu varjata. Suurte rahasummade liigutamine lühikese perioodi jooksul tekitab kahtlusi uurimisasutustes. Seetõttu on ladestamise etapis kasulik kasutada mitut raha ladestamise meetodeid. Rahasummade arvelduskontode vahel tiirutamisele lisaks soetatakse omastatud raha eest väärisesemeid, kinnisvara jt finantsvarasid. Väärisesemed, mida raha ladestamiseks kasutatakse on kuld, väärisehted, kunstiteosed, väärismetallid jms. Soetatud väärisesemeid on võimalik kergelt transportida ning teises riigis/piirkonnas maha müüa. (Gilmour 2016,7)

Keerukamate rahapesu skeemide puhul kasutatakse raha ladestamiseks ettevõtteid. Ettevõtte majandustulemusi näidatakse paremana kaasates kuritegelikku raha ettevõtte rahavoogudesse. Rahapesuks kasutatakse ettevõtteid, kelle igapäevases majandustegevuses tehakse võimalikult palju tehinguid sularaha kasutades. 2015. aasta Gilmouri uuringu alusel on rahapesu ohuga tegevusvaldkodadeks: autopesulad, kiirtoitlustusketid, pesumajad, ööklubid, ööpäevaringselt avatud poed, restoranid, jaekaubanduspoed, autoparklad, püksiirteenuse pakkujad, reisibürood, (video)laenuspoed, meelelahutusasutused. (*Ibid.*, 6-7) Gilmouri uuringus toodud valdkondade nimekiri ei ole ammendav, vaid lühike kokkuvõtte suurematest rahapesu ohuga valdkondadest. Autori hinnangul puuduvad Joonis 1 ning ka Gilmouri toodud valdkondade nimekirjast uued infotehnoloogilised lahendused. Uute tehnoloogiate arenguga on tekkinud uued ettevõtted, kelle ärimudel ning ettevõtluses tekkivad rahavood ei ole selgesti eristatavad. Autori hinnangul on uued

suurema riskiga ettevõtlusvaldkonnad ühisrahastusplatvormid, virtuaalvääringu teenuse pakkujad ning IT-lahendusi pakuvad ettevõtted, kelle teenuste ning tehingute mahud on suured ning konkreetsete tegevuste logifailideta. Uute valdkondade levikuga on asendunud inimressurssi vajadus kasulike teadmiste vajadustega. Mida vähem kaasatakse protsessis inimesi, seda väiksem on tõenäosus, et mõni protsessi osalenud inimene võiks hakata vilepuhujaks. Vilepuhuja on isik, kes räägib protsessist uurimisasutustele või mõnele teisele isikule ning selle tõttu rikub protsessi edu.

Omastatud raha integreerimise (*integration*) ehk rahapesu kolmandas etapis liigutatakse illegaalselt omastatud raha tagasi selle omanikule ehk kuritegevusühendustele. Eelnevalt mainitud kahe etapiga raha päritolu hajutati ning viimases etapis on võimalik kurjategijal raha vastavalt isiklikele soovidele ja/või eesmärkidele kasutama asuda. Raha omanikul on võimalik rahaga soetada luksusesemeid, finantsvarasid jt soovitud hüvesid. (Yasaka 2017a, 302)

Raha ladestamise ning omastatud raha integreerimise etappide erinevuseks on raha kasutamise võimalused. Raha ladestamise etapis kasutatakse raha päritolu varjamiseks viise, mis ei ole seostatavad raha tegeliku omanikuga. Seetõttu ei saa ladestamise etapis raha omanik illegaalselt omastatud rahast isiklikku kasu. Raha integreerimise etapi tulemusel saab kuritegevusühendus keerutatud raha kasutada enda soovi kohaselt. Kurjategijad finantseerivad saadud rahaga tihti jätku kuritegusid, sest see võimaldab omastatud raha tulevikus kasvatada. Autori seisukohalt illustreerib seda ka Joonis 1 ehk rahapesu protsess ei ole sündmuste jada, mis kulmineerub kolmanda etapiga. Rahapesu protsess on tsükel ehk viimase etapi lõppedes liigub protsess tagasi esimesse etappi. Uut etappi alustatakse illegaalselt omastatud rahaga.

Joonis 1 kirjeldatud rahapesu protsessi vältimiseks peavad kohustatud isikud tuvastama isikut, kes soovib avada pangakontosid, soetada väärisesemeid jms. Uute rahapesu ja terrorismi rahastamise tõkestamise regulatsioonidega liigutakse eemale esmapilgul presenteeritud kliendist ning minnakse süviti leidmaks isik, kelle nimel ja/või soovide alusel klient tegutseb. Oluline on tuvastada isik, kes on rahapesu protsessi käigus liigutatava raha tegelik omanik ehk rahapesu terminoloogia kohaselt tegelik kasusaaja (Davalas 2014, 5). Autor käsitleb rahapesu terminoloogiat, sh tegeliku kasusaaja olemust, alajaotises 1.2.

1.2. Rahapesu ja selle tõkestamine rahvusvahelisel tasandil

Rahapesu tõkestamise regulatsioonide kehtestamisel ei piisa üksnes riigisisese regulatsioonide loomisest (Yasaka 2017b, 27). Autor tõi alajaotises 1.1 välja Joonis 1, millel kujutatud maakera ning nooled selle ümber, viitavad rahapesu skeemide rahvusvahelisele mõõtmele. Rahvusvahelisel tasandil rahapesu tõkestamisega alustasid Ameerika Ühendriikide valitsusametnikud. Nende juhtimisel loodi rahvusvaheline institutsioon, kelle ülesandeks oli välja töötada rahvusvahelised regulatsioonid rahapesu tõkestamiseks. (Vlcek 2011, 417)

1989. aastal Maailma seitsme arenenud tööstusmaa (*Group of Seven*, töös edaspidi G7) ühtses töögrupis loodi rahvusvaheline organisatsioon, mis tänapäeval kannab nime Rahapesu Töökoda (*the Financial Action Task Force on money laundering*, edaspidi FATF). FATFi peamiseks eesmärgiks on luua ühtsed tegevussuunad rahapesu tõkestamiseks rahvusvahelisel tasemel. FATF ei ole uurimisasutus, vaid poliitikat kujundava organ. Loomisest alates on FATF rahvusvahelisel tasandil tunnustatud rahapesu tõkestamise organisatsioon, kelle soovitusi järgivad kõik arenenud riigid. (FATF 2018)

FATF on praeguseks ajaks andnud välja 40+9 soovitust. Soovituste eesmärgiks on reguleerida rahvusvahelisel tasandil riiklike rahapesu tõkestamise regulatsioonide loomist. FATF soovitused loovad rahvusvahelisel tasandil ühtse rahapesu tõkestamise regulatsiooni. FATF soovitused tuginevad riskipõhisele lähenemisele. Riskipõhise lähenemise kohaselt peaksid riigid regulatsioonide loomisel lähtuma eelkõige keskkonnast tulenevatest ohtudest. Mida suurem on oht rahapesule, seda rangemad peaksid olema rahapesu tõkestamiseks kehtestatud regulatsioonid. (Lowe 2017, 472; Bergström *et al* 2011, 1049-1051)

FATF soovituste aluspõhimõtete kohaselt on rahapesu võimalik tõkestada ainult ühtsete rahvusvaheliste regulatsioonidega. Ühtsed regulatsioonid ei võimalda kurjategijatel valida rahapesuks riike, kus kehtivad madalamad regulatsioonid. Edukate rahapesu tõkestamise meetmete aluseks on ühtsed nõuded ning riikidevaheline toimiv teabevahetus. (FATF 2018) FATF soovitustest tulenevalt on rahvusvahelisel ning riiklikel tasandil kehtestatud ühtne terminoloogia, mis on toimiva teabevahetuse aluseks. Järgnevalt toob autor välja peamised töös kasutatud mõisted:

Kohustatud isikud (*obligated persons*) on kõik isikud, sh füüsilised ja juriidilised, keda kasutatakse kõige sagedamini kuritegeliku tegevuse käigus omastatud raha paigutamiseks, ladestamiseks või integreerimiseks. Kohustatud isikute määratlemisel on Euroopa Liidu liikmesriikides, sh Eestis, lähtunud IV Direktiivi definitsioonist ning FATF soovistest. Peamiselt on sellisteks subjektideks krediidi- ja finantseerimisasutused, hasartmängude korraldajad, väärismetalle ja vääriskive/juveelitooteid käitlevad ettevõtted, pandimajapidajad ning kohtutäiturid ehk pankrotihaldurid. Seaduse subjektiks on ka audiitor- ja raamatupidamisteenuseid osutavad ettevõtted, usaldusfondide ja äriühingute teenuste pakkujad. Kõik kohustatud isikud peavad järgima rahapesu tõkestamiseks kehtestatud regulatsioone. (Kallion 2011, 29-30)

Kohustatud isikud, sarnaselt riikidele, peavad rahapesu tõkestamise meetmete loomisel lähtuma riskipõhisest lähenemisest. Kohustatud isikud peavad enda tegevusalast lähtuvalt hindama tulevaste ning olemasolevate klientide riskitasemeid. Mida kõrgem on oht rahapesuks, seda kõrgem peab olema valdkonnale ja kliendile määratud riskitase. Uute ning olemasolevate klientide riskitaseme määramisel on oluliseks tunne oma klienti põhimõtete järgimine. (*Know your client*, edaspidi KYC) KYC põhimõte jaguneb kaheks erinevaks etapiks. Esimeses etapis määratakse esialgse kliendisuhete loomisel kliendi riskitase. Teise etapi alusel peavad kohustatud isikud olemasolevate klientide riskitasemeid perioodiliselt üle hindama. (Böszörmenyi, Schweighofer 2015, 67) Tulevased kliendid peavad kohustatud isikutele kliendisuhete loomisel esitama kõik kohustatud isikutele vajalikud dokumendid. (Lowe 2017, 473) Kohustatud isikud peavad kliendilt ning kolmandatelt osalistelt kogutud teabe alusel määratlema kliendi riskihinnangu. Enne kliendisuhete loomist peab kohustatud isik saama piisava kindluse kliendi tegevusala, omandi- ning kontrollstruktuuri kohta. (Bergström *et al* 2011, 1049-1051) Omandi- ning kontrollstruktuuriga tutvumise juures on oluline tuvastada juriidilise isiku tegelik kasusaaja.

Tegelik kasusaaja (*beneficial owner*) on füüsiline isik, kellel on kontrolli juriidilise isiku või õigusliku üksuse ressursside ning nende kasutamise üle. Tegelik kasusaaja rahapesu protsessis on alati füüsiline isik, kelle seisundit kuritegelikul teel omastatud raha realselt mõjutab. Rahapesu protsessi ülim eesmärk on kaotada raha päritolu ning varjata tegeliku kasusaaja andmeid. Tegeliku kasusaaja definitsioonile vastamiseks peab füüsilisel isikul olema vähemalt 25% võimu aktsiate, osakute, vara või mõne teise rahaliselt mõõdetava väärtuse üle või on tal teisel viisil kontroll ettevõtte juhtimise otsuste ja/või finantsvarade kasutamise üle. (Kallion 2011, 35-36) Tegeliku

kasusaaja tuvastamine on oluline kliendisuhete loomiseks ning selle järgselt hoolsusmeetmete täitmiseks.

Kohustatud isikute hoolsusmeetmete (*Customer Due Diligence*) kohaselt peavad kohustatud isikud kliendisuhete loomisel ning kestel pöörama tähelepanu tehingutele või toimingutele, mis võivad viidata rahapesule. Esimesteks rahapesule viitavateks tehinguteks on suurtes rahasummades toimuvad laekumised või tasumised. Teiseks rahapesule viitavaks asjaolu on ülemäära keerukad tehingud. Need on tehingud, mida sarnases valdkonnas ettevõtted tavapäraselt ettevõtluse käigus ei teeks. Kohustatud isikud peavad mõistma kõigi klienditehingute eesmärki ning tuvastama võimaliku rahapesu ohu. (Kallion 2011, 35-36) Kui juriidilise isiku tegelik kasusaaja või temaga seotud isik on riikliku taustaga isikuga, siis peab kohustatud isik kliendisuhete loomisel ning selle kestel rakendama kõrgendatud hoolsusmeetmeid. Kõrgendatud hoolsusmeetmete rakendamisel peavad kohustatud isikud lähtuma õigusaktides kehtestatud lisakohustustest.

Riikliku taustaga isikuks (*politically exposed person*, edaspidi PEP) on RahaPTS § 3 alusel füüsiline isik, kes täidab või on täitnud olulise avaliku võimuga ülesandeid (RahaPTS § 3 lg 11). Kõrgendatud hoolsusmeetmed ei rakendu üksnes PEP-ga tehtavatele tehingutele, vaid ka tema pereliikmete ning lähedaseks peetavate kaastöötajate suhtes (RahaPTS § 36 lg 2). Kohustatud isikutel on kõrgendatud hoolsusmeetmete kohustus riikliku taustaga isikute suhtes, kuna lisaks rahapesu tõkestamisele tuleb tuvastada isikute suhtes ka võimalik korrupsioonirisk (Lowe 2017, 473). Rahapesu või korrupsiooni kaasaitamise süüdistused rikuval olulisel määral kohustatud isikute mainet. Halvemal juhul võib see tähendada kohustatud isiku pankrotti. (Kallion 2011, 24).

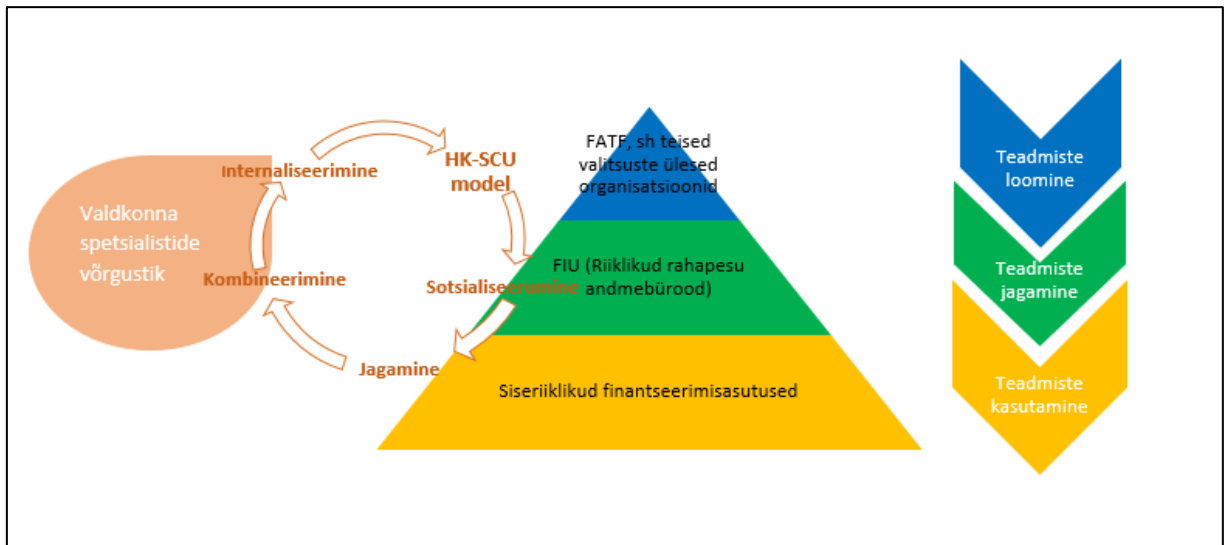
Rahapesu tõkestamine ei põhine üksnes ühtse terminoloogia väljatöötamisel, vaid terminoloogia on aluseks üheselt mõistetavate regulatsioonide loomisel. (Gilmour 2016, 3). FATF soovitude alusel peaksid riigid arendama riigisisest teabevahetust kohustatud isikute ning kontrolliorganite vahel. Parem teabevahetuse võimaldab rahapesu ohu tuvastamisel jagada teavet võimalikult kiiresti riiklike uurimisorganite ning rahvusvaheliste uurimisorganitega. FATF üheks soovitusel on luua ühtsed registrid või andmebaasid, mis väldiks infosulu tekkimist. (FATF 2018).

Yasaka tõi oma 2017. aasta artiklis välja mudeli (Joonis 2), mis aitaks parandada riigisisest rahapesu tõkestamise alast teabevahetust. Mida paremini on struktureeritud riigisisene teabe

jagamise protsess, seda efektiivsemalt suudetakse hoida ära rahapesu. Mudeli edukaks toimimiseks peavad olema kaasatud kõik neli mudeli osalist – FATF, riiklikud Rahapesu Andmebürood (*Financial Intelligence Unit*, edaspidi FIU), kohustatud isikud, valdkonna spetsialistid. FATF, riiklikud FIU-d ning kohustatud isikud on mudelil kujutatud kolmnurga erinevate astmetena. Riigisisese teabevahetuse arendamisel on oluline lähtuda olemasolevatest rahvusvahelistest regulatsioonidest. Esmased teadmised rahapesu tõkestamiseks peaksid tulema rahvusvahelisest tasemest ning seepärast on kolmnurga tipus FATF. (Yasaka 2017b, 30-33)

Rahvusvaheliselt loodud teadmiste jagamise eest peaksid riiklikul tasandil vastutama FIU-d. FIU-de olulisemaks rolliks on olla abiks riiklike rahapesu tõkestamise regulatsioonide loomisel. (*Ibid.*, 30-33) Yasaka mudelis ei ole toodud välja seadusandja tasandit. Autori hinnangul võis olla selle põhjuseks soov luua mudel, mis kirjeldab kõige paremini rahapesu tõkestamisega tegelevate uurimisasutuste vahelist kommunikatsiooni. Mudeli täiendamiseks lisaks autor FIU-de ning kohustatud isikute etappide vahele seadusandja. FIU-de jagatav teadmised peaksid olema aluseks õigusaktide ning regulatsioonide loomisele. Seadusandja loodud regulatsioonid peaksid olema aluseks kohustatud isikute hooldusmeetmete edukale toimimisele.

Yasaka mudeli viimases astmes on näidatud kohustatud isikuid, eelkõige finantseerimisasutusi. FATF soovitusel ning FIU jagatud teadmised aitavad kohustatud isikutel täita neile õigusaktidega määratud hooldusmeetmeid. Yasaka mudelis on olulisel kohal ka professionaalide kaasatus kogu rahapesu tõkestamise protsessis. Rahapesu tõkestamise professionaalideks on ACAMS liikmed (*Association of Certified Anti-Money Laundering Specialists*) ning rahapesu tõkestamisega tegelevad spetsialistid. Professionaalide kaasamine aitab luua rahapesu tõkestamise meetmed, mida on võimalik praktikas kasutada. (*Ibid.*, 30-33) Edukalt toimib riigisisene teabevahetus on aluseks tugevale rahvusvahelisele teabevahetusele (FATF 2018).

Joonis 2. Teadmiste loomise, jagamise ja omandamise mudel
Allikas: (Yasaka 2017b, 33)

Joonis 2 on toodud eduka rahapesu tõkestamise teabevahetuse mudel. Autori hinnangul peaks mudelis olema näidatud ka seadusandja. Autori hinnangul võis selle põhjuseks olla soov jätta mudelist välja regulatsioonide loojad. Mudeli täiendamiseks lisaks autor FIU-de ning kohustatud isikute etappide vahele seadusandjad. FIU-de teadmised peaksid olema aluseks õigusaktide ning regulatsioonide loomisel. Seadusandja loodud regulatsioonid peaksid olema kooskõlas FATF ja FIU-de soovitustega. Samuti peaks olema regulatsioonide loomisel oluliseks sisendiks mudelil kajastatud professionaalid.

1.3. Euroopa Parlamendi ja Euroopa Nõukogu kehtestatud IV Direktiivi kohaldamine rahvusvahelisel ja siseriiklikul tasandil

Ameerika Ühendriikidest erinevalt käsitleti Euroopa riikide õigusaktides esmakordselt rahapesu 1990-ndate alguses. Euroopas oli regulatsioonide loomise algatajaks varem alajaotises 1.1 mainitud G7 ühendus. G7 ühenduse riikideks olid Ameerika Ühendriigid, Itaalia, Jaapan, Kanada, Prantsusmaa, Saksamaa ning Suurbritannia. Rahapesu kuriteona käsitlemise surve tuli regulatsioonide loomise perioodil Ameerika Ühendriikidelt. Rahvusvahelise surve tulemusel hakati Euroopa riikides defineerima rahapesu olemust ning kehtestamata riiklike regulatsioone rahapesu tõkestamiseks. (Milaj, Kaiser 2017, 116)

Euroopa Liidus loodi 1997. aastal Euroopa Nõukogusse Moneyval ekspertkomitee (*The Committee of Experts on the Evaluation of Anti-Money Laundering Measures and Financing of Terrorism*). Moneyvali ülesandeks oli Euroopa Liidu tasemel reguleerida riigisiseseid rahapesu tõkestamise regulatsioone. Moneyvali eesmärgiks oli tagada ühtne regulatsioon Euroopa Liidu liikmesriikide seas. (Council of Europe 2017) Moneyvali perioodiliselt antavate hinnangute tulemused on liikmesriikide ning liiduväliste riikide jaoks oodatud. Lähtuvalt hinnangust võivad teised liikmesriigid rakendada täiendavaid sanktsioone madala hinnangu saanud liikmesriigi suhtes. Rahapesu toimumine mõjutab olulisel määral riikide sisejulgeolekut ning finantsstabiilsust (Mark *et al* 2003, 91).

2005. aastaks oli Euroopa Liit võtnud vastu kolm rahapesu ja terrorismi rahastamise tõkestamise direktiivi. (Kallion 2011, 23). 20. mail 2015. aastal võeti Euroopa Liidus vastu IV Direktiiv, mille alusel tunnistati kehtetuks kolm eelnevat direktiivi. Varem kehtinud direktiivid tunnistati kehtetuks, kuna IV Direktiiviga muudeti olulisel määral esialgseid käsitusi ning rahapesu tõkestamise meetmeid. IV Direktiiv tugineb FATF soovitudele, mis kohaldata Euroopa Liidu siseturule vastavaks. Pärast IV Direktiivi vastu võtmist Euroopa Liidus on liikmesriikidel kohustus IV Direktiiv kohaldada riigisisestesse õigusaktides direktiivis määratud ajaks. (Böszörmenyi, Schweighofer 2015, 63)

IV Direktiivi eesmärgiks on vältida Euroopa Liidu siseturu kasutamist rahapesuks. IV Direktiiv alusel loodi mitu uut rahapesu tõkestamiseks meetet ning suurendati kohustatud isikute rolli rahapesu tõkestamisel. IV Direktiiviga suurendati klientide kohta kogutavate andmete mahtu.

Samuti määrati IV Direktiiviga nõuded kogutud andmete säilitamiseks. IV Direktiivi alusel kogutavad andmed peavad olema üksnes seotud rahapesu tõkestamisega ning mitte kohustatud isikute äritegevuseks vajalike andmete kogumisega. (Milaj, Kaiser 2017, 115-116).

FATF soovitude alusel võeti IV Direktiiviga kasutusele riskipõhine käsitlus ehk mida kõrgem on kliendile määratud riskitase, seda kõrgemad peavad olema kohustatud isikute hooldusmeetmed. Riskihinnangute määramiseks peavad riigid avalikustama valdkondlikud riskihinnangud. Kohustatud isikud peavad vastavalt riigi määratud riskihinnangutele looma riskianalüüsi. Kohustatud isiku riskianalüüs on aluseks KYC ning hooldusmeetmete valikule. (Rahapesu andmebüroo 2016, 7)

IV Direktiiviga muudeti liidus kehtinud KYC protsessile kehtestatud nõudeid. Kohustatud isikud peavad suutma täielikult tuvastada kliendi. See tähendab, et tuvastatud on tegelik kasusaaja(d), omandi- ning kontrollstruktuur, tegevusvaldkonnad ning partnerid. Kui klient ei edasta kohustatud isikule kõiki vajalikke dokumente ning teavet, siis peavad kohustatud isikud sellest teavitama uurimisasutusi. (Milaj, Kaiser 2017, 118-119). IV Direktiivi alusel on riikidel kohustus luua riigisisene rahapesu teadete vastuvõtmisega tegelev asutus või osakond (Rahapesu andmebüroo 2016, 7).

Euroopa Liidu tasemel määratletakse IV Direktiiviga esmakordselt tegeliku kasusaaja olemus. Varem võisid liikmesriigid tegeliku kasusaaja määramisel lähtuda FATF juhistest või luua erinev riigisisene määratlus. (NautaDutilh 2017, 5) Liikmesriikidele jääb IV Direktiivi kohaldamise järgselt õigus tegeliku kasusaaja määratlus laiendada vastavalt riiklikule ärikeskkonnale. Samas ei ole liikmesriikidel lubatud IV Direktiivis kehtestatud määratlust muuta viisil, mis ei vastaks enam IV Direktiivis toodud nõuetele. (Böszörmenyi, Schweighofer 2015, 67) IV Direktiivis toodud tegelike kasusaaja määratluse tõi autor välja alajaotuse 1.2. rahapesu tõkestamise terminoloogia juures.

Tegelike kasusaajate määratlusele lisaks peavad kõik Euroopa Liidu liikmesriigid looma tegelike kasusaajate registri. Direktiivis ei ole määratud, kuidas liikmesriigid peavad tegelike kasusaajate andmeid koguma hakkama. Seejuures ei ole ka määratletud, kas andmeid peaksid esitama äriühingute esindajad või kohustatud isikud. Direktiivi kohaselt peavad registris toodud andmed olema täpsed, usaldusväärsed ning asja- ja ajakohased. Loodavas registris peaks olema selgesti

arusaadav ettevõtte ja/või juriidilise isiku andmed, tegelik kasusaaja andmed ning kontrolli struktuur. (*Ibid.*, 67)

Liikmesriikides loodava tegelike kasusaajate registri eesmärgiks on parandada uurimisasutuste ning kohustatud isikute hooldusmeetmete täitmist. Registri alusel on võimalik mainitud isikutel kontrollida ettevõtete tegelikke kasusaajaid olenemata ettevõtte tegevuskohast. (Rahapesu andmebüroo 2016, 7) IV Direktiivi alusel loodud siseriiklikud tegelike kasusaajate registrid ei võimalda teiste riikide kohustatud isikutel teha otse päringuid registrisse. Parandamiseks seda probleemi tulevikus luuakse siseriiklike tegelike kasusaajate registri järgselt liikmesriikide ülene tegelike kasusaajate register. Ühtse registri loomisel ei ole tegelike kasusaajate tuvastamise piiranguks äriühingu asukoht ega teised õiguslikud piirangud.

IV Direktiivis ei ole käsitletud sanktsioonide määrasid, mida liikmesriigid peaksid kohaldama registri täitmata jätmise või valeandmete esitamise puhul. Direktiivi alusel on liikmesriikidel kohustus rahapesu tõkestamise regulatsioonide loomisel määrata karistusmäärad, mis on proportsionaalsed võimaliku tekkiva kahjuga. Eelnevast tulenevalt ei ole määratud direktiivis konkreetseid minimaalseid ega maksimaalseid karistusmäärasid, mistõttu jääb liikmesriikides õigus karistusmäärade summad ise määrata. (Milaj, Kaiser 2017, 116)

Liikmesriikidel ei ole IV Direktiivi alusel kehtestatud kohustust tegelike kasusaajate registris esitatud andmete kontrollimiseks luua riiklik uurimisasutus. Andmete kontrollimise kohustus on IV Direktiivi kohaselt lubatud delegeerida erasektori ettevõtetele. Juhul, kui liikmesriik otsustab tegelike kasusaajate registri andmete kontrollimise delegeerida erasektorile, siis säilib liikmesriigil siiski kohustus kontrollida ülesande täitmist. (*Ibid.*, 118-119)

IV Direktiivi nõuetest tulenevalt peavad kohustatud isikud ning uurimisasutused suurendama äriühingute kohta kogutavate andmete mahtu. Valdkondlike spetsialistide ning äriühingute esindajate hinnangul eiratakse IV Direktiiviga eraelu puutumatus ja isikuandmete kaitse nõudeid (Wesseling 2014, 23). Kohustatud isikutele antakse IV Direktiivi alusel õigus kasutada hooldusmeetmete täitmiseks riiklikke ning rahvusvahelisi andmebaase. Andmebaasidele ligipääsu saamise eesmärgiks on anda kohustatud isikutele võimalused rahapesu tõkestamiseks. Valdkonna spetsialistide hinnangul ei suuda riigiasutused ning kohustatud isikud andmebaasidele ligipääsetavate isikute suhtes teostada piisavalt kontrolli tagamaks andmete üksnes sihipärane

kasutamise. Kohustatud isikute õiguste suurendamisega on tekkinud probleem, kas kurjategijate tuvastamiseks kasutatavad meetmed ei ole liiga ahistavad legaalselt tegutsevate äriühingute suhtes. (Böszörmenyi, Schweighofer 2015, 71-72)

Osa liikmesriike on tegelike kasusaajate registrisse sisestatavate andmed otsustanud avalikustada kõigile huvitatud osalistele. Selline otsus on seadnud kahtluse alla tegelike kasusaajate registri määratud eesmärgipärasuse. Spetsialistide hinnangul ei ole selge, kas register luuakse rahapesu tõkestamiseks või üksnes tegelike kasusaajate isikute tuvastamiseks. Autor käsitleb probleemi põhjalikumalt alajaotises 1.4. tegelike kasusaajate registri võrdlevas analüüsis ning teise peatüki alajaotises 2.2 Eestis loodava tegelike kasusaajate registri näitel.

1.4. Tegelike kasusaajate registrid

IV Direktiivi artikli 30 alusel on Euroopa Liidu liikmesriigid kohustud luua tegelike kasusaajate registrid (NautaDutilh 2017, 4). IV Direktiivis kehtestatud tegelike kasusaajate registri nõue pärineb FATF 24. soovituselt. FATF 24. soovituse alusel peaksid riigid looma rahapesu tõkestamiseks riiklikud registrid, kuhu kogutakse juriidiliste isikute tegelike kasusaajate andmed. FATF soovituse kohaselt peaksid riigid tegema registris edastatud andmete üle kontrolli. Kontrolli eesmärgiks on tagada registrisse esitatud andmete õigsus. Sama soovituse kohaselt peaksid olema karistusmäärad andmete esitamata jätmise või valeandmete esitamise eest. (FATF 2014, 12-22) Autori alajaotises 1.3 kirjeldatud IV Direktiivi nõuded ühtivad FATF nõuetega. IV Direktiiviga on liikmesriikidele tegelike kasusaajate kontrollimisega ning sanktsioneerimiseks jäetud kaalutlusruum.

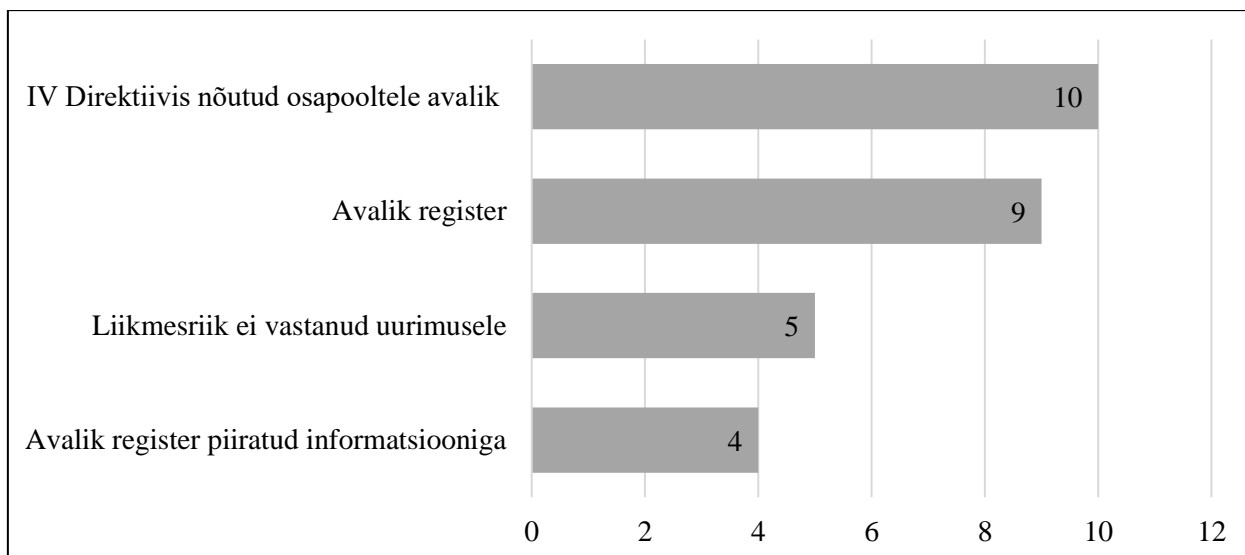
IV Direktiivi alusel ei ole Euroopa Liidu liikmesriigid kohustatud looma uut registrit. Uue registri loomise kohustus on liikmesriikidel, kellel ei ole olemas toimivat riiklikku keskregrit. Kui liikmesriigil on olemas toimiv register, siis tuleb see kooskõlastada Euroopa Komisjoniga enne tegelike kasusaajate mooduli lisamist registrisse. (EP & EN direktiiv 2015/849 art 30 lg 3) Liikmesriikidel on kohustus tagada registris tegelike kasusaajate andmete täpsus, asja- ning ajakohasus. Liikmesriigid peavad andmete õigsuse tagamiseks looma sobivad kontrolli- ning seiremeetmed. Liikmesriigid peavad suutma tagada IV Direktiivis kehtestatud nõuete ja kohustuste täitmise riiklikul tasandil. Erinevalt FATF soovitustest ei ole IV Direktiivis määratud täpseid karistusmäärasid või –meetmeid registri täitmata jätmise või valeandmete esitamise eest.

Liikmesriikidel on kohustus õigusaktides kehtestada vastavalt riigisisesele riskihinnangule karistusmäärad. (EP & EN direktiiv 2015/849 art 30 lg 1).

Euroopa Liidu liikmesriikide poolt loodavad registrid oleksid pidanud olema avalikustatud 26. juuniks 2017. aastal (Bergervoet, Starreveld 2016, 636). 2017.aasta augustikuus NautaDutilh uuringu alusel olid toimivad tegelike kasusaajate registrid loodud kolmes liikmesriigis - Saksamaal, Suurbritannias, Hollandis. Küsimustike vastuste kohaselt olid liikmesriigid IV Direktiivi nõuded kohaldanud õigeaks ajaks õigusaktidesse. Samas ei olnud liikmesriigid täitnud tegelike kasusaajate registri loomise nõuet. (NautaDutilh 2017, 4)

Tegelike kasusaajate registri loomisel oli küsimus, kellele peaksid olema registriandmed avalikustatud. IV Direktiivi kohaselt on liikmesriigid kohustatud avalikustama tegelike kasusaajate andmed kohustatud isikutele, uurimisasutustele ning põhjendatud huviga isikutele. NautaDutilh uuringu kohaselt (Joonis 3) on liikmesriikide otsused registriandmete avalikustamisel jagunenud kolme gruppi (*Ibid.*, 9-121):

1. Üksnes IV Direktiivis nõutud asutustele ning organisatsioonidele teevad registri avalikuks järgnevad liikmesriigid: Bulgaaria, Horvaatia, Prantsusmaa, Saksamaa, Ungari, Itaalia, Läti, Leedu, Rumeenia, Hispaania.
2. Kõik registriandmete avalikustatakse IV Direktiivis nõutud isikutele ning osaliselt ka avalikkusele Austria, Küprose, Tsehhi ning Sloveenia tegelike kasusaajate registrites.
3. Avalikud registrid luuakse Taanis, Eestis, Soomes, Hollandis, Poolas, Portugalis, Slovakkias, Rootsis ning Suurbritannias.
4. Uuringus esitatud küsimustele ei edastanud vastuseid Belgia, Kreeka, Iirimaa, Luksemburgi ning Malta liikmesriikide esindajad.

Joonis 3. Tegelike kasusaajate registriandmete avalikustamise jaotus liikmesriikide seas.
Allikas: NautaDutilh (2017, 9-121)

Järgnevalt toob autor välja kolme liikmesriigi tegelike kasusaajate registri võrdluse. Autor võrdleb riikide tegelike kasusaajate registrisse sisestatavaid andmeid Suurbritannia, Hollandi ning Malta loodud registrite näitel. Samuti toob autor välja loodud registritega ilmnunud probleemid.

Tabel 1. Autori koostatud tegelike kasusaajate registriandmete võrdlustabel

Malta	Holland	Suurbritannia	G20 soovitatud andmeväljad
tegeliku kasusaaja nimi	tegeliku kasusaaja nimi	tegeliku kasusaaja nimi	kasusaaja ees- ja perekonnanimi
sünnikuupäev (kuu ja aasta)	kuu ja sünniaasta	Sünnikuupäev	sünnikuupäeva
Rahvus	rahvus	alaline elukoht	rahvus
Elukohariik	elukohariik	elukoha aadress	elukohariik
-	-	töökoha aadress	-
-	-	tegelikult kasusaajaks saamise kuupäev	-
tegeliku kasusaaja huvi ja/või isiku omandis oleva osaluse määr	osaluse suurus ettevõttes ja/või kasusaaja huvi ettevõttes	tegeliku kasusaaja huvi ja/või valitseva mõju omamise alus	tegeliku kasusaaja huvi või osalusmäär ettevõttes

Allikas 1: KPMG (2017a, 2)

Allikas 2: Hamblin (2017)

Allikas 3: Loyens & Loeff (2017); Deloitte (2017)

Allikas 4: Martini & Murphy (2015, 22)

2016. aastal tutvustas Suurbritannia esimese riigina tegelike kasusaajate registrit. Ettevõtetal on kohustus registrisse kanda füüsiliste isikute andmed, kellel on ettevõtte üle otsene või kaudne kontroll. Äriühingud peavad registrisse kandma ka füüsiliste isikute andmed, kellel on kontroll äriühingu otsuste üle. Kontrollivatel isikutel on õigus kutsuda kokku või saata laiali ettevõtte juhtkond. Registri kohustuslikud andmeväljad on magistritöö autor toonud välja Tabel 1. Suurbritannias loodud tegelike kasusaajate registris oli suurimaks probleemiks valeandmete deklareerimine. Ettevõtted deklareerisid tegelike kasusaajatena registrisse emaettevõtteid või teisi juriidilisi isikuid, kuid mitte füüsilisi isikuid. (Hamblin 2017, 1-2).

Malta tegelike kasusaajate register võeti kasutusele 2018. aastal. Malta register on erinevalt Suurbritannias loodud registrile piiratud ligipääsuga register. Piiratud ligipääsuga register tähendab, et registrile on ligipääs ainult IV Direktiivis toodud isikutel. (KPMG 2017a, 2) Malta registris on ettevõtetal kohustus avalikustada tegelike kasusaajate kohta Tabel 1 toodud andmed (*Ibid.*, 3). Töö kirjutamise ajaks ei olnud Maltas loodud tegelike kasusaajate registri probleeme avalikustatud.

Hollandis on äriühingutel kohustus registreerida tegelikud kasusaajad kõigi ettevõtete kohta, kes on registreeritud Hollandi äriregistris. Holland otsustas kehtestada erandi teatud äriregistris registreeritud juriidilistele isikutele. Nendeks isikuteks on füüsiliselt isikust ettevõtjad, kirikud, ühendused, teatud tüüpi ajaloolised juriidilised isikud ning valitsusasutused. Samuti puudub kohustus avalikustada tegelikud kasusaajad ettevõtetal, kelle peakontor asub mõnes teises Euroopa Liidu liikmesriigis. Erandis määratletud isikud ei pea äriregistris avalikustama tegelike kasusaajate andmeid. Sellisel juhul peab olema avalikustatud tegelik kasusaaja selle liikmesriigi tegelike kasusaajate registris. Hollandis loodud registri kohustuslikeks väljadeks on Tabel 1 toodud andmed. Hollandis loodav tegelike kasusaajate register on avalik register ehk kõik huvitatud isikud saavad registriandmetega tutvuda. (Deloitte 2017, 2-3)

G20 on üks suurimatest majandusfoorumitest, kus arutatakse päevakajalistel teemadel ning probleemidel (G20 2017). G20 raporti kohaselt peaksid riigid tegelike kasusaajate tuvastamiseks koguma tegelike kasusaajate kohta vähemalt Tabel 1 toodud andmeid. Tegelike kasusaajate tuvastamisel on kohustuslik identifitseerida reaalne tegelik kasusaaja mitte õiguslikud omanikud. Informatsioon tegelike kasusaajate kohta peaks olema kättesaadav kõigis riikides, kus ettevõtte või ettevõtte osad on registreeritud, olenemata sellest, mis riigist ettevõtet juhitakse. (Martini,

Murphy 2015, 22) Suurbritannia, Hollandi ning Malta tegelike kasusaajate registrite andmeväljad on sarnased G20 soovitudele. Liikmesriikide nõutud andmed on kooskõlas ka IV Direktiiviga kehtestatud nõuetega. IV Direktiivi kohaselt peavad tegelike kasusaajate andmed olema piisavad tuvastamiseks tegeliku kasusaaja isiku ning kasusaaja huvi ettevõttes.

Liikmesriikidel oli IV Direktiivi nõutud tegelike kasusaajate registri loomisel suur kaalutusõigus. Liikmesriigid said ise otsustada milliseid andmeid tegelike kasusaajate kohta kogutakse. Samuti on liikmesriikidel IV Direktiivi alusel õigus otsustada registrisse sisestatud andmete avalikustamise ning seiremeetmete üle. Varem töös toodud FATF soovitude ja IV Direktiivi nõuete kohaselt peavad registrisse sisestatavad andmed võimaldama tuvastada tegeliku kasusaaja isiku ning tema huvi äriühingus. G20 ühenduse soovitusel on liikmesriikide esindajatele informatsiooni valimise teinud lihtsamaks. G20 soovitusel hõlmavad endast soovituslike andmeväljasid füüsilise isiku isikusamastamiseks ning ka huvi määratlemiseks.

Tegelike kasusaajate registritele määratud tähtaja ületamine viitab autori seisukohalt liikmesriikide teadmatusele rahapesu ulatusest. Samuti võib see viidata liikmesriikide soovimatusele efektiivselt rahapesu tõkestada. Soovimatus rahapesu tõkestamisega tegeleda võib viidata kõrgele korrupsiooniriskile liikmesriikide seas. Autori hinnangul ei aita rahapesu tõkestamise meetmete tähtjaks rakendamata jätmine kaasa rahapesu ära hoidmisele. Rahapesijatel on viivitustest tulenevalt rohkem aega uute rahapesu skeemide loomiseks.

2. EESTIS LOODAVA TEGELIKE KASUSAAJATE REGISTRI ANALÜÜS

2.1. Rahapesu tõkestamisega tegelevad asutused ja seotud osalised Eestis

Eestis tegelevad rahapesu tõkestamisega: Finantsinspeksioon, Rahapesu Andmebüroo (edaspidi RAB), Pangaliit, Rahandusministeerium, Rahapesu tõkestamise valitsuskomisjon, Kaitsepolitsei, kohtud, Maksu- ja Tolliamet ning prokuratuur. RAB on iseseisev struktuuriüksus kriminaalpolitsei osakonnas, mille otseseks ülesandeks on tõkestada rahapesu ning terrorismi rahastamist. RAB täidab Eesti seaduse kohaselt rahapesu teadete vastuvõtja funktsiooni ehk kõik kohustatud isikud või teised seotud osalised on kohustatud teavitama asutust rahapesu või terrorismi rahastamise olukordadest. Finantsinspeksioon kontrollib Eesti ja Euroopa Liidu õigusaktides määratud kohustuste järgimist. Pangaliitu on loodud rahapesu tõkestamise toimkond, mis kaasab endas Eestis tegutsevate suuremate pankade ning RAB-i esindajaid. Rahandusministeeriumi rolliks on tagada Eestis kehtivate seaduste vastavus Euroopa Liidu õigusaktidele ning rahvusvahelistele nõuetele. Rahapesu tõkestamise alane valitsuskomisjon on loodud rahapesu ja terrorismi rahastamisega seotud küsimuste lahendamiseks. Valitsuskomisjoni kuuluvad avaliku sektori esindajad ning teised rahapesu tõkestamisega seotud asutuste esindajad. (Finantsinspeksioon 2017).

Eestis peetakse suurimaks rahapesu riskifaktoriks interneti-kuritegevuse käigus omastatud tulude suunamist Eestisse või Eesti kaudu teistesse riikidesse. Jätkuvalt on probleemiks variisikute kasutamist tegelike kasusaajate varjamiseks. Samuti ka mittetraditsiooniliste maksmisvõimalused, arvelduskontode edasimüük ning mitteresidentidega, sh e-residentidega, seotud rahavood (Kallion 2011, 26). Eesti, olles väike riik ning samaaegselt maailmas tuntud e-riik peab e-riigi kuvandi säilitamiseks ning rahapesu tõkestamiseks tegema koostööd rahvusvaheliste organisatsioonidega. Ühine koostöö tagab Eesti riigi usaldusväarsuse teiste riikide ning seadusekuulekate ettevõtete hulgas. „Eesti on allkirjastanud järgnevad rahapesu tõkestamise konventsioonid (Mark *et al* 2003, 92):

1. Narkootiliste ja psühhotroopsete ainete ebaseadusliku ringluse vastane ÜRO konventsioon

2. Euroopa Nõukogu rahapesu ja kriminaaltulu avastamise, arestimise ja konfiskeerimise konventsioon.“

Eesti on FATF liige Euroopa Komisjoni kaudu, kuna Euroopa Komisjon on FATF kollektiivliige. Euroopa Liidu liikmesriigina on Eesti Moneyval liikmeks, mille ülesandeks on teha liikmesriikidesse hindamisvisiite. Eesti kolmanda hindamisvisiidi, mis toimus 2008. aasta esimeses kvartalis, tulemusel on leitud, et Eesti rahapesu ja terrorismi tõkestamise seadus ei ole ülesse ehitatud FATF soovitustest lähtuvalt. Viimase Moneyvali hinnangu kohaselt oli Eestis kehtivas seaduses probleeme sõnastusega, mistõttu on Eestis kehtiv regulatsioon vähese efektiivsusega. (Kallion 2011, 28).

Eesti järgib ka 1974. aastal loodud Baseli Pangajärelevalve komitee soovitusi. Baseli Pangajärelevalve komitee ülesandeks on luua rahvusvahelisi standardeid ning sisustada hea pangandustava sisu. Baseli Pangajärelevalve komitee, nagu ka FATF, soovitused ei ole riikidele siduvad, vaid soovitusliku loomuga. Baseli Pangajärelevalve komitee soovitused on aluseks Eesti Finantsinspektsiooni nõuete ning juhiste loomisel. (Mark *et al* 2003, 92).

2.2. Tegelik kasusaajate register Eestis

„RahaPTS § 9 lõike 1 kohaselt on tegelik kasusaaja isik, kes teeb oma mõju ära kasutades tehingu või toimingu või omab muul viisil kontrolli tehingu, toimingu või teise isiku üle ja kelle huvides, kasuks või arvel tehing või toiming tehakse (RahaPTS § 9 lg 1).“ Äriühingute puhul tähendab see füüsilist isikut, kes otsese või kaudse omamise kaudu omab või kontrollib äriühinguga seotud otsuseid (RahaPTS § 9 lg 2).

„Otsene omamine on viis, kus füüsiline isik omab 25% pluss üks aktsia või üle 25% omandiõigusest. Kaudse omamise viisi puhul omab füüsiline isik 25% pluss üks aktsia või üle 25% omandiõigusest äriühingus teise äriühingu omanduse kaudu.“ (RahaPTS § 9 lg 3) Seadusest tulenevalt ei pea tegelik kasusaaja olema seotud omandiõiguse osakaaluga, vaid tegelik kasusaaja võib omada muul viisil kontrolli tehingute, toimingute või teiste isikute üle (RahaPTS § 9 lg 1). RahaPTS kohaselt on lubatud tegeliku kasusaajana määratleda ka kõrgema juhtorgani liige. Kõrgema juhtorgani liige saab olla tegelik kasusaaja kui tegelikku kasusaajat ei ole võimalik

tuvastada või hoolsusmeetmete täitmisel ei ilmne kahtlust, et selline isik üldse eksisteerib (RahaPTS § 9 lg 4). Eelnevast tulenevalt peab igal äriühingul olema määratud tegelik kasusaaja.

Magistritöö esimeses peatükis välja toodud IV Direktiivi nõuete kohaselt on Euroopa Liidu liikmesriikidel kohustus luua tegelike kasusaajate register. RahaPTS kohaselt luuakse Eestis tegelike kasusaajate register äriregistrisse. Andmete deklareerimise, muutmise ning uuendamise kohustus on eraõiguslikel juriidilistel isikutel. (RahaPTS § 76 lg 1) „Äriühingud peavad avalikustama tegeliku kasusaaja kohta füüsilise isiku nime, isikukoodi ning andmed isiku kontrolli tegevuse viisi kohta. Isikutel, kellel puudub isikukood, on kohustuslik edastada sünniaeg ja –koht, elukohariik.“ (RahaPTS § 77)

Loodavatel eraõiguslikel juriidilistel isikutel on kohustus tegeliku kasusaaja andmed deklareerida registrisse kandmise avaldusega (RahaPTS § 77 lg 4). Tegeliku kasusaaja andmete muutumisel peab uue tegeliku kasusaaja andmed registris deklareerima 30 päeva jooksul. (RahaPTS § 77 lg 5). Tegelike kasusaajate andmete kinnitamise toimub koos majandusaasta aruande esitamisega (RahaPTS § 77 lg 6). Äriregistris avalikustatud tegelike kasusaajate andmed on kättesaadav kõigile äriregistri kasutajatele (RahaPTS § 78 lg 1). Tegeliku kasusaaja andmed säilitatakse registris kuni viis aastat pärast äriühingu kustutamise kannet (RahaPTS § 80).

Eesti ei avalikustanud tegelike kasusaajate registrit IV Direktiivis toodud tähtjaks. RahaPTS eelnõu kohaselt oli viivituse põhjuseks äriregistri tehniliste lahenduste arendamisega kaasnenud probleemid (RahaPTS eelnõu 2017, 3). Magistritöö autor intervjueris Rahandusministeeriumi ettevõtlus ja arvestuspoliitika osakonna nõunikku Sören Meiust. Intervjuu eesmärgiks oli analüüsida Eestis loodava tegeliku kasusaaja registri vastavust IV Direktiivis toodud nõuetele. Täielik intervjuu on toodud välja Lisas 1. Intervjuu on transkribeeritud helisalvestiselt.

Esimene küsimus Meiuzele oli, milline saab olema Eestis loodav tegelike kasusaajate register? Meiuze vastuse kohaselt ei looda Eestis uut registris tegelike kasusaajate andmete kogumiseks. Tegelike kasusaajate andmeid hakatakse koguma äriregistrisse. Meius täpsustas, et uut registrit ei ole vaja luua, kuna Eestis on olemas juba toimiv äriühingute andmeid koondav register. Ligi 80% äriregistris registreeritud äriühingute omanikeks on füüsilised isikud. Mainitud 80% äriühingutel on omanikeks üks või äärmisel juhul kaks füüsilist isikut. Tegelike kasusaajate määratluse kohaselt ongi need füüsilised isikud äriühingu tegeliku kasusaajad. Keerulisem äriühingutega, kelle puhul

omanikke on rohkem. Nende puhul tuleb hakata seaduses märgitud 25% pluss 1% aktsia nõuet järgima. Äriregistri ning tegelike kasusaajate registri ühendamisel lihtsustatakse äriühingutel tegelike kasusaajate deklareerimist, kuna registrid asuvad ühes kohas.

Intervjueeritava sõnul ei loodud registrit tähtjaks, kuna loomisega seotud ülesanded jaotusid mitme valitsusasutuse vahel. Äriregistri haldajaks on Registrate ja Infosüsteemide Keskus, mis on Justiitsministeeriumi hallatav asutus. Rahapesu tõkestamise seadusandlusega tegeleb Rahandusministeerium. Peamised teenuse kasutajad on seotud RAB-ga, mis on Siseministeeriumi hallatav asutus. Registri loomiseks vajalik rahastus saadakse Majandus- ja Kommunikatsiooniministeeriumilt.

Autor tõi välja alajaotuses 2.1 välja Eestis rahapesuga tõkestamisega seotud asutused. Meiuse vastuse kohaselt kaasati tegelike kasusaajate registri loomisesse valitsusasutusi, kes tavapärastelt ei tegele rahapesu tõkestamisega. Autori hinnangul on mõistetav, et registri loomisel kaasati uusi valitsusasutusi, kuid valitsusasutuste vahel ei olnud tagatud edukas suhtlus. Alajaotises 1.2 toodud Yasaka mudeli (Joonis 2) alusel on rahapesu tõkestamisel oluline vältida olukorda, kus rahapesu tõkestamisega seotud asutused ei ole piisavalt teadlikud enda rollist rahapesu tõkestamisel. Meius ei täpsustanud intervjuu vastuses, kas kohustatud isikuid, informeeriti uute asutuste kaasamisest. Kohustatud isikute informeerimatus võis tekitada olukord, kus kohustatud isikutel ei olnud võimalik tegelike kasusaajate registrile esitatavaid soovitusi edastada õigele valitsusasutusele. Seetõttu võisid kohustatud isikute soovitusel tegelike kasusaajate registri loomisel jääda tähelepanuta.

Tegelike kasusaajate andmete deklareerimiseks on Meiuse sõnul kaks võimalust:

1. Äriregister pakub deklareerijale äriühinguga seotud füüsilisi isikuid tegelike kasusaajatena. Võimalike tegelike kasusaajate tuvastamiseks loob register omandisuhteahela. Register seob erinevad äriühingud ning pakub äriühingute ahela viimasest või vahepealsetest lülidest sobivat füüsilist isikut. Kui andmete hulgas on olemas juba sobiv tegeliku kasusaaja andmed, siis saab deklareerija märkide juurde huvi või kontrolli aluse. Äriregistrisse loodav süsteem põhineb e-krediidiinfo kasutataval süsteemil.
2. Olukorras, kus register ei suuda ise tuvastada äriühingu tegeliku kasusaaja andmeid, tuleb deklareerival ettevõttel vajalikud andmed registrisse käsitsi deklareerida. Eriti aktuaalne on

see ettevõtetega, kelle omanik pole tegelik kasusaaja või tegelik kasusaajal puudub Eestis väljastatud isikukood.

Meius täpsustab intervjuus, et Rahandusministeeriumile on registris esitatud andmete õigsus väga oluline, kuid intervjuu hetkeks ei olnud veel teada, kas ja kuidas andmete õigsust hakatakse tagama. Esmaste kontrollimehhanismina on seadusandja kaalunud füüsilise isiku isikukoodi ning nime võrdlemist teistes riiklikes andmebaasides esitatud andmetega. Toodud kontrollimehhanismidega oleks võimalik tuvastada deklareeritud valeandmeid. Meiuse sõnul oodatakse kontrollimehhanismide loomisel juhendeid Euroopa Liidult või soovitusi teistelt liikmesriikidelt.

Teise küsimusega soovis autor teada, kas Eestis on kehtestatud sanktsioonid andmete deklareerimata jätmise või valeandmete deklareerimise eest. Meiuse vastuse kohaselt ei ole määratud sanktsioone tegelike kasusaajate registri täitjatele ega kohustatud isikutele. Meius selgitas, et sanktsioonide vajadust hinnatakse alles pärast esmast andmete deklareerimist. Intervjuueeritava vastuste kohaselt ei ole seaduse eesmärgiks hakata äriühinguid karistama, vaid tegelike kasusaajate andmete deklareerimine. Tegelike kasusaajate andmete esitamata jätmine või valeandmete esitamine on karistatav ainult olukorras, kus kohustatud isik ei saa täita talle määratud hoolsusmeetmeid. Kohustatud isikute hoolsusmeetmete täitmine on häiritud, kui ettevõtte ei esita ka kohustatud isiku järel päringu järgselt tegelike kasusaajate andmeid.

Meiuse sõnul ei saa äriühingud tegelike kasusaajate andmeid jätta esitamata, kuna neil on kohustus esitada majandusaasta aruanne. Äriühingutel ei ole RahaPTS alusel võimalik esitada 2019. aasta majandusaasta aruannet ilma tegelike kasusaajate andmete deklareerimiseta. Majandusaasta aruande esitamata jätmise korral on äriregistri haldajal õigus äriühing äriregistrist kustutada. Meiuse hinnangul tagab seadusandja sel viisil tegelike kasusaajate andmete deklareerimise.

Järgnevalt küsis autor Meiuselt, kuidas muudab loodav tegelike kasusaajate register äriühingute ning kohustatud isikute kohustusi. Meiuse vastuse kohaselt ei muuda loodav tegelike kasusaajate register äriühingute kohustusi. Äriühingutel oli ka varem kehtinud õigusaktis kohustus tuvastada äriühingu tegelik kasusaaja. Erinevalt varem kehtinud õigusaktidest ei pea äriühingud tegelike kasusaaja andmeid üksnes säilitama, vaid ka avalikustama registris.

Meiuse hinnangul ei muuda tegelike kasusaajate register kohustatud isikute hoolsusmeetmete täitmist. Kohustatud isikud peavad ka pärast registri loomist äriühingutelt küsima tegelike kasusaajate andmeid ning täitma KYC nõudeid. Tegelike kasusaajate registriga lisandub kohustatud isikutele võimalus kontrollida tegelike kasusaajate andmete vastavust registris deklareeritud andmetega. Kohustatud isikud ei tohiks kunagi tugineda hoolsusmeetmete täitmisel üksnes registris deklareeritud andmetele, kuna deklareeritud andmete õigsus ei ole garanteeritud. Intervjueeritav rõhutab, et tegelike kasusaajate registri loomisega ei vabane kohustatud isikuid neile seadusega kehtestatud hoolsusmeetmete täitmisest. Kohustatud isikud on siiski sunnitud tuvastama tegelike kasusaajaid vastavalt kohustatud isikute kehtestatud riskihinnangutele. Meiuse sõnul ei paku kõik kohustatud isikud huvi rahapesijatele. Iga kohustatud isik peab uue seaduse kohaselt tegema riskianalüüsi ning selle järgi otsustama täiendavate hoolsusmeetmete vajaduse.

Intervjueeritava hinnangul saavad kohustatud isikud madalama riskihinnanguga ettevõtete puhul kasutada ühe kontrollimeetmena registris deklareeritud ning kohustatud isikute kogutud andmete vastandamist. Meius rõhutab, et hoolsusmeetmete ulatus sõltub kohustatud isiku tegevusvaldkonnast. Pankadele kehtestatud rahapesu tõkestamise standardid on oluliselt karmimad teiste kohustatud isikutega võrreldes. Kohustatud isikud peavad hoolsusmeetmete valikul lähtuma sisemisest riskiisust. Riskiisu tähendab krediidi- ja finantseerimisasutuste teadlikku soovi võtta suuremat või väiksemat riski tulenevalt tehingu iseloomust.

RahaPTS seadusega ei ole kehtestatud kohustatud isikutele kohustust kontrollida tegelike kasusaajate registris deklareeritud andmete õigsust. Eelnevalt tulenevalt soovis autor intervjueeritavalt teada, kuidas kavatseb seadusandja motiveerida kohustatud isikuid registrit kasutama ning valeandmetest teatama? Intervjueeritava sõnul ei saa seadusandja eeldada, et kohustatud isikud hakkavad registrit kasutama. Seadusandja seisukohalt on nad loonud IV Direktiivis nõutud registri. Isikud, kes soovivad saavad registris deklareeritud andmeid kasutada. Meius tõdeb, et puuduv andmete uuendamise kohustus võib tekitada tõesti olukorra, kus kohustatud isikud ei otsusta registrile tugineda või selle uuendamisega oma protsesse koormata.

Intervjuu viimase küsimusega soovis autor Meiuselt teada, kas ja milliseid arendusi on planeeritud loodavale registrile. Meiuse sõnul on registrile planeeritavad arendused suunatud registri kasutamise lihtsamaks ja mugavamaks muutmisele. Intervjueeritava sõnul kaalutakse registrile nutitefonil kasutatava rakenduse loomist. Rakenduse abil oleks kohustatud isikutel võimalik

operatiivselt anda registrihaldajale teada tuvastatud valeandmetest. Loodavas registris peavad kohustatud isikud võtma ühendust äriühinguga või registrihaldajaga. Intervjueeritava sõnul on tegemist äärmiselt ebamugava lahendusega registriandmete uuendamiseks. Ebamugavad lahendused võivad vähendada kohustatud isikute soovi loodud registrit kasutusele võtta.

Tabel 2. Eesti tegelike kasusaajate registri nõutud andmeväljade võrdlus G20 soovitatud andmeväljadega

Eesti	G20 soovitatud andmeväljad
tegeliku kasusaaja nimi	kasusaaja ees- ja perekonnanimi
isikukood	-
sünniaeg ja -koht*	sünnikuupäeva
-	rahvus
elukohariik *	elukohariik
tegeliku kasusaaja huvi ja/või valitseva mõju omamise alus	tegeliku kasusaaja huvi või osalusmäär ettevõttes

Allikas 1: RahaPTS § 77

Allikas 2: Martini & Murphy (2015, 22)

Märkused:

1. tärniga (*) tähistatud väljad on nõutud tegelike kasusaajate kohta, kellel puudub Eestis väljastatud isikukood

Autor võrdles töö alajaotises 1.4 kolmes Euroopa Liidu liikmesriigis loodud tegelike kasusaajate registrites nõutud andmeväljade vastavust G20 soovitudele. Alajaotises 1.4 võrreldud Suurbritannia, Hollandi ning Malta tegelike kasusaajate registrites nõutud andmeväljad vastasid G20 soovitudega. Suurbritannia nõuab G20 soovitudelt erinevalt tegelike kasusaajate töökohtade ning tegelikuks kasusaajaks saamise kuupäeva avalikustamist. Hollandi ja Malta nõutud andmevälja ühtisid G20 soovitatud andmeväljadega. Järgnevalt võrdleb (Tabel 2) autor G20 soovitatud ning Eestis loodava tegelike kasusaajate registris avalikustatavaid andmeväljasid. Autor võttis võrdluse G20 soovitatud andmeväljad, kuna IV Direktiivi alusel ei ole toodud välja konkreetselt nõutud andmevälju. IV Direktiivi alusel peavad tegelike kasusaajate registrid sisaldama kõik vajalike andmevälju füüsilise isiku ning tema huvi tuvastamiseks. Eestis loodava tegelike kasusaajate registri andmeväljad ühtivad G20 soovitatud andmeväljadega, v.a. üks andmeväli (Tabel 2). Eesti loodavas registris ei ole erinevalt G20 soovitudest nõutud tuvastada

tegeliku kasusaaja rahvust. Autori hinnangul on G20 rahvuse andmeväli kaetud mitteresidentide sünniaja ning -koha ning residentide isikukoodi andmeväljadega.

Autori hinnangul saavad äriühingud, kelle tegelikul kasusaajal on Eestis väljastatud isikukood, käepäraselt andmeid deklareerida. Isikukoodi alusel tegelike kasusaajate andmete deklareerimisel saavad äriühingute esindajad äriregistris üksnes andmed ühe kinnitusega deklareerida. Autori seisukohast võib mugav lahendus tekitada ka suuremat valeandmete esitamise ohtu, kuna äriühingute esindajad ei kontrolli deklareeritavaid andmeid. Äriühingutel on kohustus tegelike kasusaajate andmeid deklareerida majandusaasta aruande esitamisel. Majandusaasta aruande esitamisel peavad äriühingu esindajad äriregistris kinnitama mitu andmevälja. Seetõttu võib tegelike kasusaajate andmete esitamisel tekkida deklaratiivne kinnitus ehk äriühingu esindajad ei kontrolli sisuliselt kinnitatavaid andmeid.

Autori hinnangul oleks võimalik ohtu vältida, kui äriühingu esindajad peaksid tegeliku kasusaaja andmed ise registrisse sisestama. Vastavalt sisestatud andmetele looks register suutma luua seosed tegeliku kasusaaja ja ettevõtte vahel. Kui register seost ei leia, st tegelik kasusaaja ei ole ettevõttega seotud, siis peaks tegeliku kasusaaja andmete täitja lisama juurde kontrolli vormi. Autori hinnangul on pakutud meetod äriühingutele küll koormavam, kuid tegelike kasusaajate registri andmete õigsuse tagamiseks efektiivsem lahendus.

Alajaotises 1.3 toodud analüüsi põhjal on IV Direktiivi probleemiks avalikustatud andmete turvalisus. Euroopa Liidus ettevalmistamisel olev V rahapesu ning terrorismi rahastamise tõkestamise direktiiv (edaspidi V Direktiiv) liigub IV Direktiivi nõuetest veelgi kaugemale. V Direktiivi kavandi kohaselt on liikmesriigid kohustatud avalikustama kõigile huvitatud osalistele tegelike kasusaajate andmed (KPMG 2017b, 1). 2018. aastal hakkas Euroopa Liidu liikmesriikides kehtima isikuandmete kaitse üldmäärus (Euroopa Parlamendi ja Nõukogu määrus (EL) 2016/679) mille alusel kehtestati lisanõuded isikuandmete töötlemisele ning nende säilitamisele. IV Direktiivi ning V Direktiivi nõuetes ei ole täpsustatud, kas ja kuidas mõjutab uus isikuandmete kaitse üldmäärus tegelike kasusaajate andmete avalikustamist ning säilitamist.

Meiuse sõnul oli Eestis loodava tegelike kasusaajate registri kõige suuremaks probleemiks, kas andmed peaksid olema avalikud kõigile huvitatud osalistele või üksnes IV Direktiivi nõutud osalistele. Seadusandja võttis probleemi lahendamisel aluseks Euroopa Liidus ettevalmistamisel

V Direktiivi. Olenemata asjaolust, et V Direktiiv ei ole veel Euroopa Liidus heaks kiidetud, on Eesti riik otsustanud tegelike kasusaajate andmed avalikustada kõigile huvitatud osalistele. Alajaotises 1.4 toodud NautaDutilhi uuringu kohaselt on Euroopa Liidu liikmesriikidest sarnase otsuse vastu võtnud üksnes 10 liikmesriiki. Autori hinnangul on Eestis loodava tegelike kasusaajate registri mudeli puhul lähtunud olulisel määral V Direktiivi nõuetest, kuid tähelepanuta on jäänud isikuandmete kaitse üldmäärusega kehtestatud nõuded. Seetõttu võib Eestis loodav tegelike kasusaajate register olla vastuolus kehtivate riigisiseste ning rahvusvaheliste regulatsioonidega.

Alajaotises 1.4 võrdles autor kolmes riigis loodud tegelike kasusaajate registrit. Suurbritannia oli võrreldud riikidest ainus, kes oli loodud tegelike kasusaajate registri kitsaskohti analüüsinud. Suurbritannia tegelike kasusaajate registri suurimaks probleemiks oli teiste äriühingute deklareerimine tegelike kasusaajatena. Suurbritannia tegelike kasusaajate andmete hulka deklareeriti teise äriühingu nimi või sootuks mõne seosetu fiktiivse isiku nimi, sh filmide- ja/või multikate karakterite nimed.

NautaDutilh 2017. aastal uuringu kohaselt on registriandmete kontrollimisega seotud kitsaskoha lahendanud 4 liikmesriiki – Holland, Portugal, Rootsi, Rumeenia. Hollandi, Portugali ja Rootsi seadusaktide alusel on andmete õiguse kontroll delegeeritud erasektorile. Andmete õigsust hakkavad kontrollima asutused, kes registriandmeid kasutavad, st pangad, notarid ning teised kohustatud isikud. Rumeenias vastutavad registriandmete kvaliteedi eest rahapesuga tegelevad uurimisasutused. (NautaDutilh 2017,6)

Autori hinnangul peaks seadusandja Suurbritannias ilmnenu kitsaskohti analüüsima ning kaaluma tehnoloogiliste kontrollimehhanismide loomist registrisse. Autori arust võiks seadusandja kontrollimehhanismide väljatöötamisel kaaluda ühe võimalusena tegeliku kasusaaja nime ning isikukoodi võrdlemist teiste riiklike registritega. Samuti oleks autori hinnangul esmase kontrollimehhanismina otstarbekas võrrelda sisestatavat registrikoodi äriregistris registreeritud juriidiliste isikute registrikoodidega. Registrikoodide võrdlus välistaks Suurbritannias ilmnenu asjasse mittepuutuvate ettevõtete registreerimise tegeliku kasusaajana.

Autor nõustub Meiuse vastusega, et liikmesriigid ei ole suutnud iseseisvalt luua edukalt toimivat kontrollimeetodeid, mida oleks võimalik ka teistes liikmesriikides rakendada. Samas ei tohiks

Eestis loodava registri kontrollimehhanismide loomisel jääda ootama liikmesriikide lahendusi. Autori hinnangul on seadusandja kohustuseks leida lahendus äriregistris esitatavate andmete õigsuse tagamiseks. Äriregistrisse edastatavate andmete mahtu arvestades ei ole seda optimaalne teha inimtööjõudu kasutades, vaid autor soovib seadusandjal kaaluda autori varem pakutud lahendusi andmete õigsuse tagamiseks.

Autori hinnangul ei vasta Eestis loodav tegelike kasusaajate register IV Direktiivis kehtestatud nõuetele. Rahandusministeeriumi esindaja sõnul ei ole seadusandja loonud või delegeerinud registriandmete õigsuse kontrollimismehhanismide loomist. Autori hinnangul ei ole kontrollimehhanismide puudumise tõttu võimalik pärast esmakordset tegelike kasusaajate andmete esitamist anda hinnangut registriandmete õigsusele. RahaPTS alusel on planeeritud küll sanktsioonide sätted, kuid hetkel kehtivas seaduses rakendussätteid ei võetud neid vastu. Eelnevalt ei ole Eestis loodava tegeliku kasusaaja registriga tagatud proportsionaalsed karistused valeandmete esitamise või andmete sootuks esitama jätmise eest. Täiendavalt ei ole kontrollimehhanismide ning sanktsioonide puudumise tõttu võimalik registriandmeid kasutada rahapesu tõkestamiseks.

2.3. Tegelike kasusaajate registri funktsioon kohustatud isikute hoolsusmeetmete parandamisel

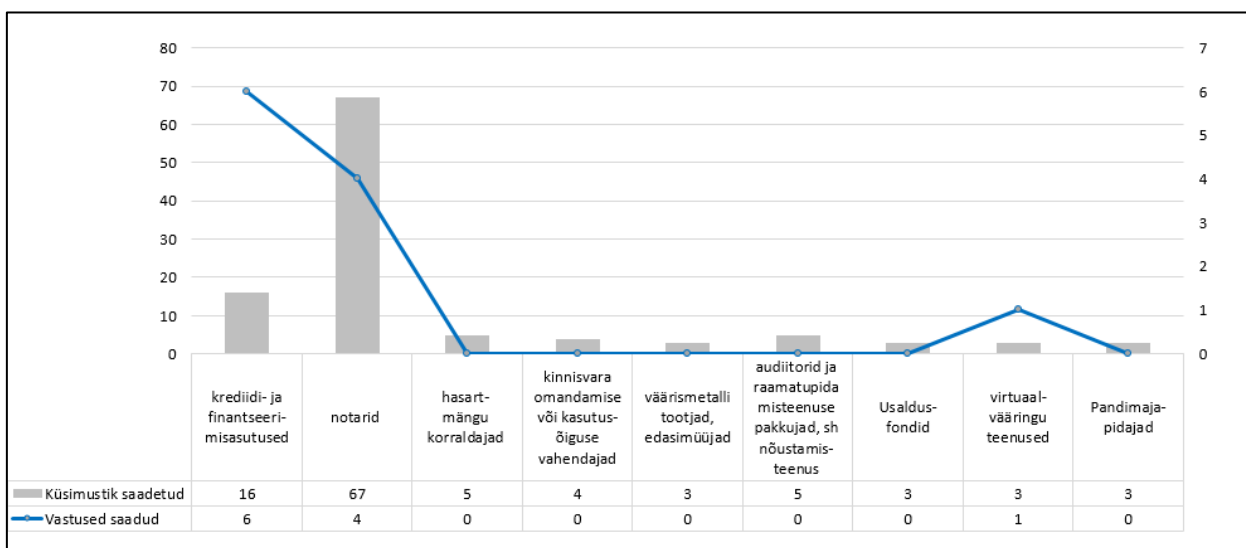
Magistritöös püstitatud uurimisküsimustele vastamiseks analüüsib autor alajaotises kohustatud isikute esindajaga peetud intervjuu ning edastatud küsimustike vastuste alusel, kas ja kuidas aitab loodav tegelike kasusaajate register parandada hoolsusmeetmete täitmist. Püstitatud küsimustele vastamiseks intervjueris autor Pangaliidu rahapesu tõkestamise toimkonna esindajat (töös edaspidi Pangaliidu esindaja) ning saatis küsimustikud RahaPTS § 2 toodud kohustatud isikutele. Intervjuu pangaliidu esindajaga on toodud magistritöö lisa 2. Kohustatud isikutele edastatud küsimustik on toodud magistritöö lisa 3.

Autor saatis küsimustikud 11 finantseerimisasutusele ning 67 notaribüroole. Finantseerimis- ja krediidasutustest kaasas autor Eestis tegutsevad suuremad pangad. Pankade kontaktisikute andmed sai magistritöö autor Pangaliidu rahapesu tõkestamise toimkonna veebilehelt. Notaribüroode valikul rakendas autor juhuvalimi Notarite Koja kodulehel toodud notaribüroode

kontaktandmetest. Autori edastatud küsimustikele vastasid 78-st küsimustiku saanutest üheksa kohustatud isiku esindajat.

Autor saatis küsimustiku ka RahaPTS § 2 toodud kohustatud isikutele. Valimist välistati varem valimis olnud kohustatud isikud. Valimi moodustamiseks kasutas autor Majandus- ja Kommunikatsiooniministeeriumi hallatava Majandustegevuste Registri tegevusvaldkonna põhist otsingut. Äriühingutest tegi autor juhuvalimi, millesse kaasas igast kohustatud isikute tegevusvaldkonnast äriühinguid. Lisavalimisse kaasati 31 kohustatud isikut. Lisavalimist edastasid küsimustiku vastused kahe kohustatud isiku esindajad. Autori edastatud küsimustikele vastasid kuus krediidi- ja finantseerimisasutuse, neli notaribüroo ning üks virtuaalväeringute teenuseid pakkuvate kohustatud isikute esindajad. Küsimustikele vastanud kohustatud isikute vastused on toodud magistritöö lisades 4-14.

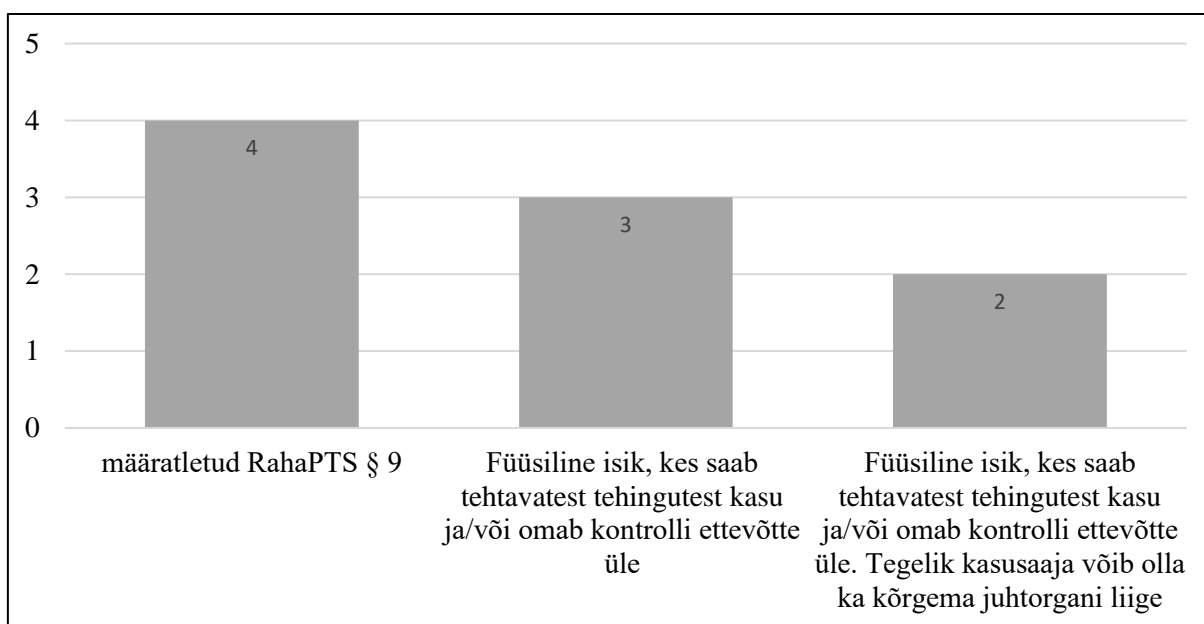
Küsimustikele vastanute arv moodustab kogu valimist 10% (Joonis 4), mis autori hinnangul on teema aktuaalsust arvestades äärmiselt madal. Vastanutest kaks isikut vastasid küsimustikule, et nad ei tea kes on tegelike kasusaaja ning mis on loodava registri eesmärk. Mainitud kaks vastajat ei andnud vastuseid kõigile küsimustikus esitatud küsimustele, mistõttu autor nende kohustatud isikute vastuseid kasutab analüüsis piiratud ulatuses. Üks kahest vastanust on Eestis tegutseva panga esindaja, kellele rakenduvad RahaPTS kohaselt täiendavad hoolsusmeetmed.

Joonis 4. Edastatud küsimustike ning saadud vastuste arv
Allikas: autori koostatud lisa 15 toodud andmete alusel

Järgnevalt kirjeldab autor Pangaliidu esindaja intervjuu ning kohustatud isikute küsimustike vastuseid ning seejärel analüüsib autor, kas ja kuidas on tegelike kasusaajate registri abil võimalik parandada kohustatud isikute hoolsusmeetmete täitmist.

Küsimustiku ning intervjuu esimeses küsimuses soovis autor teada, kes on vastajate hinnangul tegelik kasusaaja. Autori küsimuse eesmärgiks on selgitada kohustatud isikute teadmisi tegelike kasusaajate tuvastamisel. Esimese küsimuste vastused jagunesid kolme gruppi (Joonis 5). Autori hinnangul suutsid kõige täpsemalt kirjeldada tegeliku kasusaajat kolmandasse vastajate gruppi kuuluvad isikud. Kõige ebaselgem on autori hinnangul esimesse vastajate gruppi kuuluvate kohustatud isikute vastused. Isikud, kes viitasid vastusena RahaPTS selgitavale paragrahvile võivad autori hinnangul teada vastuste asukohta, kuid võivad jäävad tegeliku kasusaaja tuvastamisel hätta.

Joonis 5. Küsimustiku vastus: Kes on tegelik kasusaaja?

Allikas: autori koostatud lisades 4-14 toodud andmete alusel

Autori hinnangul on töös oluline tuua välja, kes on tegelik kasusaaja ning kuidas kohustatud isikud peaksid suutma tuvastada tegeliku kasusaaja isikut. Selgitamiseks täpsemalt, kes on tegelik kasusaaja ning kuidas kohustatud isikud saavad tegelikku kasusaajat tuvastada, toob autor välja Isik 1 (Lisa 4) vastaja vastuse. Isik 1 küsimuse vastus vastas autori hinnangul IV Direktiivi nõutele ning FATF soovitudele tegeliku kasusaaja tuvastamisel. Vastuse alusel on tegelik kasusaaja füüsiline isik, kes teeb oma mõju ära kasutades tehingu või toimingu või omab muul viisil kontrolli

teingu, toimingu või teise isiku üle ja kelle huvides, kasuks või arvel tehing või toiming tehakse. Äriühingu puhul on tegelik kasusaaja füüsiline isik, kes lõplikult omab või kontrollib juriidilist isikut piisava arvu (25%+ 1%) aktsiate, osade, hääleõiguste või omandiõiguse otsese või kaudse omamise kaudu, sealhulgas osalus esitajaaktsiate või -osade kujul, või muul viisil. Kui äriühingu puhul selliseid isikuid ei eksisteeri, siis käsitatakse tegeliku kasusaajana sellist füüsilist isikut, kes on kõrgema juhtorgani liige.

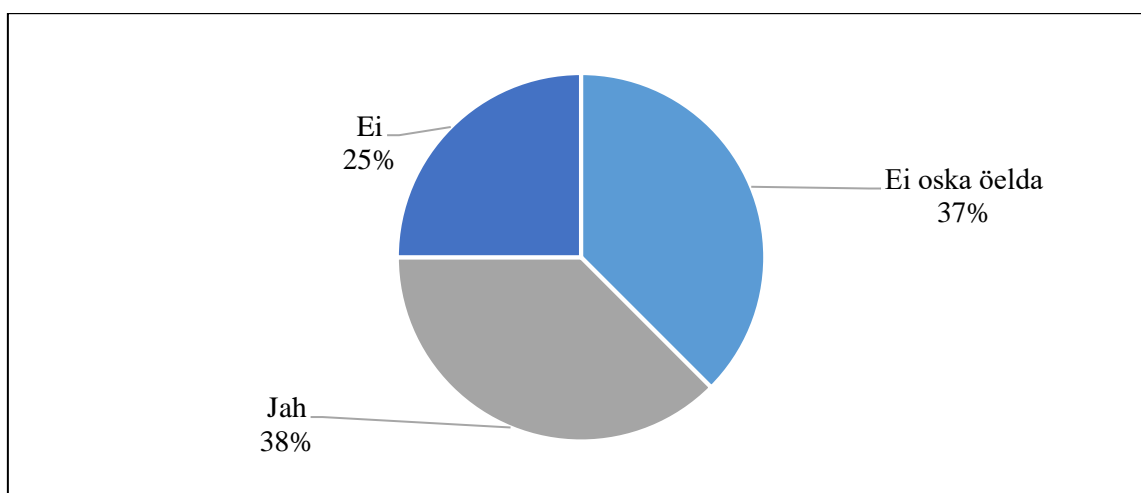
Tegeliku kasusaaja tuvastamiseks peaks kohustatud isik lähtuma FATF juhise „Läbipaistvus ja tegeliku kasusaaja instituit“ (*Transparency and Beneficial Ownership*) soovitudest. Autori hinnangul on põhjendatud lähtuda IV Direktiivi nõuete kohaldamisel FATF soovitudest, kuna alajaotises 1.3 toodud IV Direktiivi analüüsi alusel on FATF soovituded aluseks IV Direktiivi nõuetele.

Tegelike kasusaajate tuvastamise protsess on FATF juhendi kohaselt jagatud kolmeks sammuks:

1. Füüsilise isiku, kes omab (olenemata osaluse suuruselt) või kontrollib juriidilist isikut, kindlaks tegemine. Füüsilis(t)e isiku(te) tuvastamine võib olla raskendatud, kuna nende osalused võivad olla hajutatud selliselt, et ükski füüsiline isik ei oma juriidilise isiku üle osaluse kaudu kontrolli. Kohustatud isik peab esimeses sammus tuvastama, kas on olemas füüsiline isik, kes olenemata osaluse suuruselt omab kontrolli, kui ei, siis liigutakse edasi teise sammuga. Kui jah, siis on sammu tulemusel tuvastatud tegelik kasusaaja.
2. Kui esimese sammu puhul on kahtlusi, kas kontrolliva osalusega isikud on tegelikud kasusaajad või kui ükski füüsiline isik ei oma osaluse kaudu kontrolli, siis tehakse kindlaks nende füüsiliste isikute isikusamasus, kellel on kontroll juriidilise isiku või üksuse üle. Kui teise sammuga tuvastatakse füüsiline isik, kes omab juriidilise isiku või üksuse üle kontrolli, siis on tegelik kasusaaja tuvastatud. Kui füüsilist isikut ei suudeta tuvastada, siis tuleb liikuda edasi kolmanda sammuga.
3. Kui sammude üks ja kaks puhul ei tuvastata füüsilist isikut, siis peavad äriühingud käsutama tegeliku kasusaajana kõrgema juhtorgani liiget. RahaPTS kohaselt on Eestis lubatud tegeliku kasusaajana määratleda kõrgema juhtorgani liige, kui eelnevad kaks sammu on läbitud ning tegelikku kasusaajat ei ole tuvastatud.

Isik 1 ning Pangaliidu esindaja toovad küsimuste vastustes välja, et Eestis ei ole üldjuhul vajalik läbida kogu FATF soovitude samme. Peamiseks põhjuseks on äriühingute selge omandi- ning kontrollstruktuur. Eesti ettevõtte omandi- ja kontrollstruktuur on selge ning omanikeks on Eestis tegutsevad füüsilised isikud. Tegelike kasusaajate register aitab kohustatud isikutel ning uurimisasutustel mõista, kelle raha ettevõtte tegevuse käigus liigub.

Küsimustiku teine küsimus oli, kas kohustatud isikute arvates RahaPTS määratleb tegelike kasusaaja piisavalt kõikehõlmavalt? Küsimustikele vastajatest 25% hinnangul (Joonis 6) ei ole RahaPTS tegelike kasusaaja piisavalt täpselt määratletud. 37% vastajatest ei osanud anda hinnangut RahaPTS tegelike kasusaaja määratlusele. Autori seisukohast ei ole 37% vastanutest piisavalt teadmisi RahaPTS toodud tegelike kasusaajate määratluse hindamiseks. Seetõttu on autor hinnangul, et kohustatud isikute vastused „ei“ ning „ei oska öelda“ peaksid olema summeeritud ehk 62% vastanute hinnangul ei ole RahaPTS tegelik kasusaaja määratletud piisavalt täpselt.

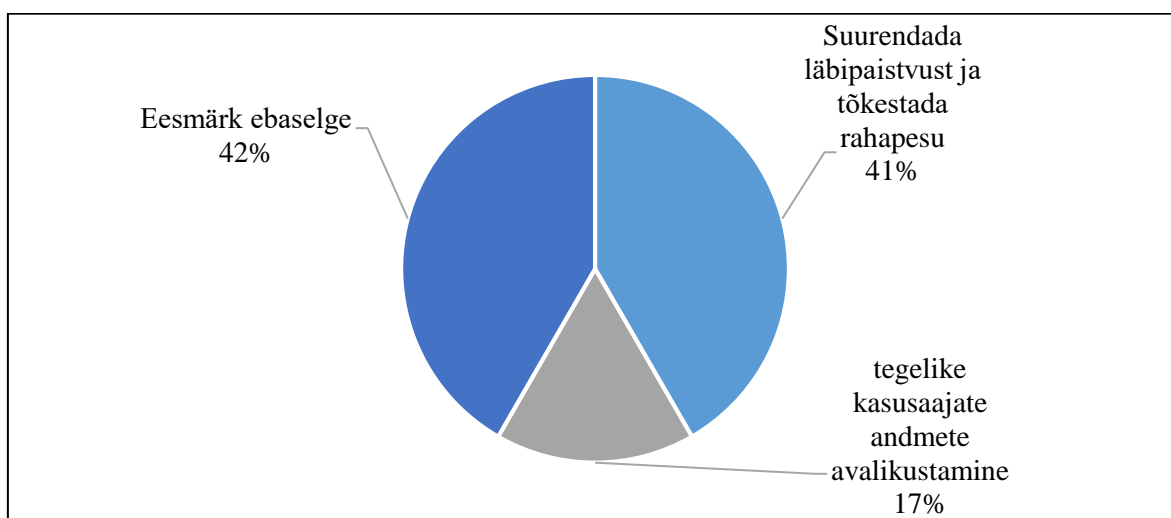
Joonis 6. Küsimustiku vastus: Kas RahaPTS määratleb tegeliku kasusaaja piisavalt täpselt? Allikas: autori koostatud lisades 4-14 toodud andmete alusel

Küsimusele vastanutest kolme kohustatud isiku esindajad selgitasid, et tegelik kasusaaja on RahaPTS määratletud piisavalt täpselt, kui kohustatud isik peab tuvastama selge omandi- ja kontrollstruktuuriga äriühingu tegelikku kasusaajat. Isik 6 tõi vastuses näite olukorrast, kui kohustatud isik võib jääda hätta tegeliku kasusaaja tuvastamisel üksnes RahaPTS toodud määratlusele tuginedes. Olukorrad, kus äriühingul on 5 osanikku, kellele igale ühele kuulub 20% äriühingust. Ükski osanik ei oma suuremat kontrolli äriühingu üle. Vastaja hinnangul ei ole

seaduses täpselt määratletud, kuidas kohustatud isik peaks toodud näite korral kasusaajat tuvastama.

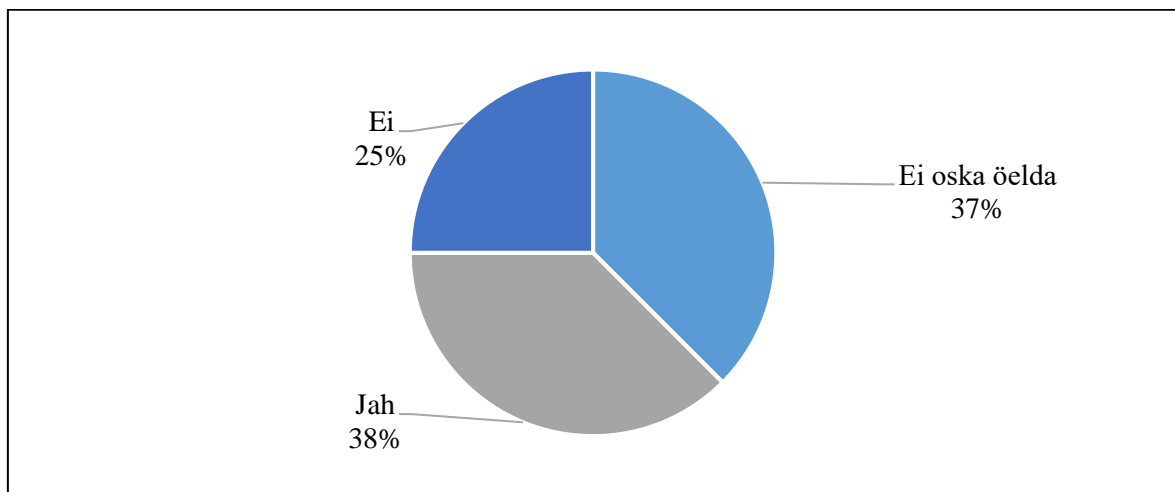
Küsimustiku kolmas küsimus kohustatud isikutele oli, mis on loodava tegelike kasusaajate registri eesmärk? Autori esitatud küsimuse eesmärgiks on analüüsida kohustatud isikute teadmisi loodava registri eesmärkidest. Autori hinnangul on küsimustikus esitatud esimesed kolm küsimust omavahel seotud, kuna küsimused aitavad vastuste abil anda ülevaate, kas kohustatud isikud suudavad tuvastada tegelikku kasusaajat ning mõistavad tegeliku kasusaaja tuvastamise olulisust rahapesu tõkestamisel.

Kolmanda küsimuse vastuste hulka kaasas autor ka kaks kohustatud isikut, kes vastasid, et neil puuduvad teadmised tegelike kasusaajate registri kohta. Autori hinnangul oleks vale jätta kolmanda küsimuse analüüsist välja mainitud isikud, kuna nende vastused hõlmasid üksnes kolmanda küsimuse vastust. Joonis 7 toodud vastuste jaotuse alusel ei tea 42% küsimustikele vastanutest tegelike kasusaajate registri eesmärke. 17% küsimustikule vastanute hinnangul on tegelike kasusaajate registri eesmärgiks üksnes avalikustada tegelike kasusaajate andmed. Autori hinnangul läheb selline eesmärgi käsitus kokku alajaotises 1.3 käsitletud probleemidega. Kohustatud isikutele ei ole selge, kas ja mida nad loodavast registrist peaksid kontrollima. Teadmiste puudumisel võivad kohustatud isikud tegelike kasusaajate andmete kogumisel hakata rikkuma alajaotises 2.1. toodud isikuandmete kaitse üldmäärusega kehtestatud nõudeid.

Joonis 7. Küsimustiku vastus: Mis on tegelike kasusaajate registri eesmärgiks?
Allikas: autori koostatud lisades 4-14 toodud andmete alusel

Autori hinnangul kirjeldas tegelike kasusaajate registri eesmärki kõige täpsemalt intervjuu käigus Pangaliidu esindaja. Intervjueeritava vastuse alusel on registri eesmärgiks kiiremini ning efektiivsemalt jagada kohustatud isikute seas tegelike kasusaajate andmeid. Registri loomise tulemusel peaks vähenema RAB-i ning kohustatud isikute vahelise teabehulk, kuna asutus saaks vajaliku teabe registrisse deklareeritud andmetest. Pangaliidu esindaja vastusega sarnaselt tõi ka Isik 1 välja, et tegelike kasusaajate registri eesmärgiks ei ole selge omandi- ja kontrollstruktuuriga äriühingute tegelike kasusaajate tuvastamine. Tegelike kasusaajate registri eesmärgiks on tuvastada tegelike kasusaajaid, kes on varem olnud peidetud varjamaks illegaalseid tegevusi. Pangaliidu esindaja hinnangul ei toeta registri eesmärki võimalus määratleda tegeliku kasusaajana kõrgema juhtorgani liiget. Intervjueeritava sõnul tekitab see olukorra, kus registri abil on tegelikel kasusaajatel veel kergem andmeid varjata kasutades selleks kõrgema juhtorgani liikme isikuandmeid.

Joonis 8. Küsimustiku vastus: Kas Teie ettevõtte oli piisavalt kaasatud tegelike kasusaajate registri loomisesse?

Allikas: autori koostatud lisades 4-14 toodud andmete alusel

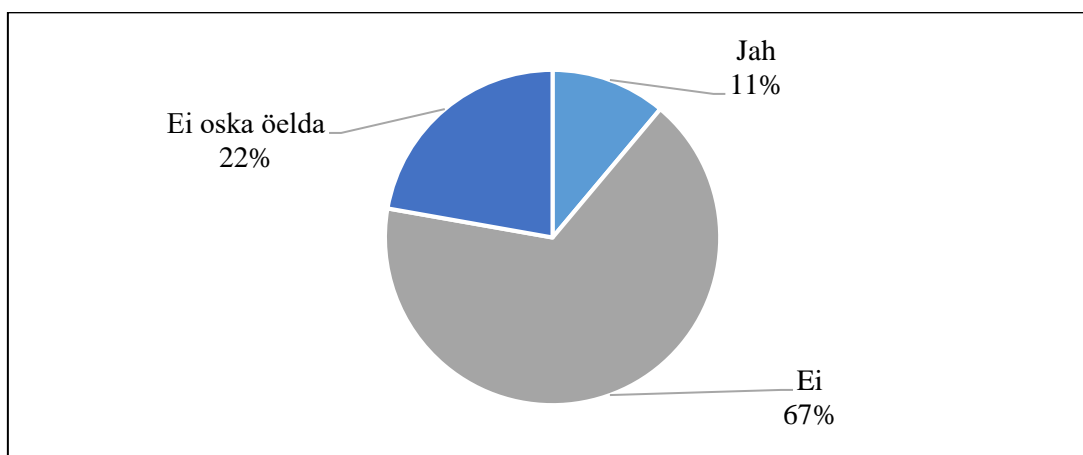
Küsimustega neli ning viis soovis autor kohustatud isikutelt vastust küsimustele, kas nende hinnangul olid nende ettevõtted piisavalt kaasatud tegelike kasusaajate registri loomeprotsessi. Küsimuste eesmärgiks oli anda hinnang, kas seadusandja kaasas piisaval määral kohustatud isikuid registri loomisesse. 25% küsimusele vastanutest (Joonis 8) ei olnud piisavalt kaasatud registri loomeprotsessi. 37% vastanutest ei osanud öelda, kas nad olid piisavalt kaasatud. Autori hinnangul „ei oska öelda“ vastanud kohustatud isikud ei olnud piisavalt kaasatud, sest vastasel juhul oskaks nad seda määrata. Küsimustikule vastanutest 38% leidsid, et nende ettevõtte oli piisavalt kaasatud loomeprotsessi. „Jah“ vastanud kohustatud isikud olid üksnes pankade esindajad. Pangaliidu esindaja tõi intervjuus välja, et Rahandusministeerium kaasas aktiivselt loomeprotsessi Pangaliidu

esindajaid. Intervjueeritav täpsustas, et kohustatud isikute ettepanekutest registri parandamiseks ei olnud piisaval määral huvitatud äriregistri haldaja ehk Justiitsministeerium.

Autor tõi töö alajaotises 1.2 välja rahapesu tõkestamiseks eduka teabevahetuse mudeli (Joonis 2). Mudeli kohaselt on oluline kaasata valdkonna spetsialiste eduka rahapesu tõkestamise regulatsioonide loomiseks. Eesti väiksust arvestades moodustavad valdkonna spetsialistid kohustatud isikute alluvuses rahapesu tõkestamisega tegelevad spetsialistid. Rahandusministeeriumi esindaja tõi alajaotises 2.1. analüüsitud intervjuus välja, et seadusandja loodab kohustatud isikute soovile hakata kasutama loodavat tegelike kasusaajate registrit. Autori hinnangul soovivad kohustatud isikud kasutada loodavat tegelike kasusaajate registrit, kuid selle eelduseks on ootustele vastamine. Ootuste teada saamiseks peab seadusandja kohustatud isikuid piisaval määral kaasama registri loomisprotsessi. Varem analüüsitud kohustatud isikute vastuste kohaselt ei suuda 25% vastanutest tuvastada tegelikku kasusaajat. 42% kohustatud isikutest ei tea tegelike kasusaajate registri eesmärki. 62% kohustatud isikutes ei olnud piisaval määral kaasatud tegelike kasusaajate registri loomeprotsessis. Autori hinnangul on küsimuste vahel seos ehk kui seadusandja kaasaks rohkem kohustatud isikuid rahapesu regulatsioonide loomeprotsessi, siis vähendaks see kohustatud isikute teadmatust rahapesu tõkestamise regulatsioonidest.

Küsimustiku esitatud küsimusi 7-10 analüüsib autor tervikuna, kuna küsimustega soovib autor saada vastused magistr töö sissejuhatuses püstitatud uurimisküsimusele - kas hetkel loodav tegelike kasusaajate register muudab kohustatud isikute hoolsusmeetmete täitmist.

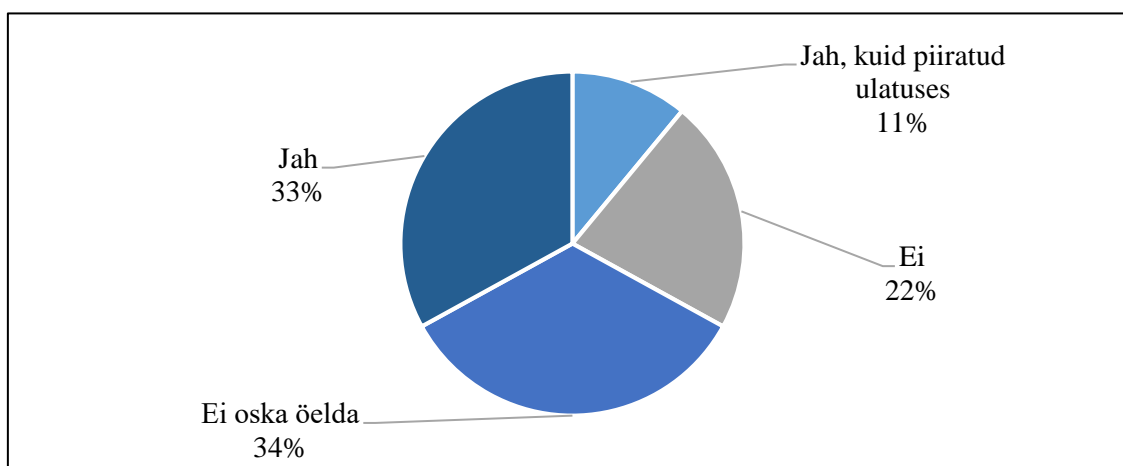
Pangaliidu esindaja tõi intervjuu käigus välja, et kuigi IV Direktiivi alusel on tegelike kasusaajate registri eesmärgiks lihtsustada kohustatud isikute hoolsusmeetmete täitmist, on Eestis loodava tegelike kasusaajate registri tulemus vastupidine. Intervjueeritava ning küsimustikule vastanute sõnul ei muuda tegelike kasusaajate register kohustatud isikute hoolsusmeetmete täitmist. Registriga lisandub kohustatud isikutele ülesanne kontrollida hoolsusmeetmete käigus tuvastatud tegelike kasusaajate andmete vastavust äriregistris deklareeritud andmetega. Pangaliidu esindaja toodud vastust toetavad ka küsimustikele vastanud kohustatud isikute esindajate Küsimustiku kaheksandale küsimusele ehk kas loodav register parandab kohustatud isikute hoolsusmeetmete täitmist (Joonis 9), vastasid 67% vastanutest, et loodav register ei paranda hoolsusmeetmete täitmist. 22% kohustatud isiku hinnangul ei ole enne registri avalikustamist selge, kas ja kuidas tegelike kasusaajate register muudab kohustatud isikute hoolsusmeetmete täitmist.

Joonis 9. Küsimustiku vastus: Kas loodav register parandab hoolsusmeetmete täitmist?
Allikas: autori koostatud lisades 4-14 toodud andmete alusel

Isik 1 täpsustas küsimuse kaheksa vastuses, et kohustatud isikutel oli juba varem kohustus tuvastada klientide tegelikud kasusaajad, seetõttu ei muuda see nende hoolsusmeetmete täitmist. Tegemist on ühe täiendava allikaga, millest on võimalik tegeliku kasusaaja andmeid võrrelda. Isik 6 arust lisab loodav register hoolsusmeetmete täitmisele täiendava võimaluse registrist andmete kontrollimiseks. Samas tõi ta vastuses välja, et registriandmetele ei saa tugineda hoolsusmeetmete täitmisel, kuna registriandmetel ei ole õiguslikku tähendust. Eelnevast tulenevalt ei leia küsimustikule vastajad, et tegelike kasusaajate register parandaks hoolsusmeetmete täitmist.

Küsimustega üheksa ning kümme uuris autor, kas kohustatud isikud planeerivad hakata loodavat tegelike kasusaajate registri kasutama hoolsusmeetmete täitmisel? RahaPTS alusel puudub kohustatud isikutel selleks kohustus. Joonis 10 toodud kohustatud isikute vastuste jaotuse alusel ei hakka 22% vastanutest loodavat tegelike kasusaajate registrit kasutama. 44% vastanutest ei ole kindlad, kas nad hakkavad või ei hakka registrit kasutama. 35% vastanutest hakkavad kasutama tegelike kasusaajate registris deklareeritavaid andmeid hoolsusmeetmete täitmisel. Küsimuse üheksa ning kümme vastused jagunevad kohustatud isikute seas lähtuvalt isikute tegevusvaldkonnast. Pangad on skeptilised registriandmete kasutamises, kuna registrisse deklareeritud andmete õigsus pole seadusandja pool tagatud. Notaribüroode esindajad on küsimustike vastuste alusel valmis hakkama kasutama registris deklareeritavaid andmeid hoolsusmeetmete täitmisel.

Joonis 10. Küsimustiku vastus: Kas kavatsete hakata tegelike kasusaajate registrit kasutama hooldusmeetmete täitmisel?

Allikas: autori koostatud lisades 4-14 toodud andmete alusel

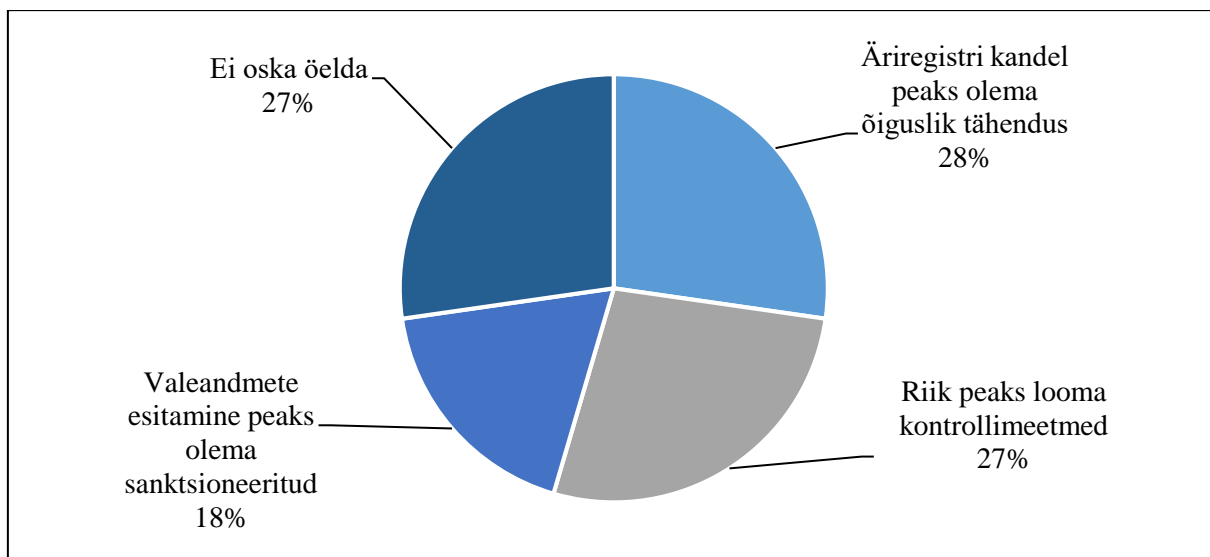
Pangaliidu esindaja intervjuu vastuse kohaselt ei hakka kohustatud isik, kelle alluvuses ta töötab, suure tõenäosusega kasutama loodavat tegelike kasusaajate registrit. Intervjueeritav tõi välja, et riik soovib eeldatavasti sanktsioneerida registriandmete korrastamiseks pigem kohustatud isikuid, mitte äriühinguid. Autori arust ei lähe selline seisukoht kokku Rahandusministeeriumi esindaja alajaotises 2.1. välja toodud sanktsioneerimise põhimõtetega. IV Direktiiv jätab seadusandjale kaalutlusruumi sanktsioonide kehtestamiseks, mistõttu ei ole liikmesriikidel keelatud sanktsioneerida kohustatud isikuid tegelike kasusaajate registri kontrollimata jätmise eest.

Alajaotises 2.1. toodud Rahandusministeeriumi esindaja vastuse kohaselt ei ole Eestis loodava RahaPTS eesmärgiks karistada äriühinguid ega kohustatud isikuid. Samas on uue karistusseadustiku eelnõu alusel Finantsinspeksioonil, RAB-1 ning Andmekaitse Inspeksioonil õigus määrata kõrgemaid karistusi rahapesu tõkestamise nõuete täitmata jätmise või ebapiisava täitmise eest. Lisaks nõuete täitmata jätmisele on eelnevalt mainitud asutustel uue seadusakti kohaselt õigus määrata kohustatud isikutele suuri trahvisummasid rahapesukahtlusega tehingute teavitamata jätmise eest. (Noot 2018). Eelnõu kohaselt on IV Direktiivis toodud nõuete täitmata jätmise eest võimalik määrata füüsilisele ja juriidilisele isikule sanktsioonide minimaalsete ülemmääradena 1 000 000 EUR või 5 000 000 EUR. Summa määramisel on jäetud uurimisasutustele kaalutlusõigus sanktsioonimäära valimiseks lähtuvalt rikkumise sisust. (KaRS Eelnõu 11, 2018). Varasemalt autori poolt analüüsitud RahaPTS alusel ei ole võimalik määrata

sanktsioone füüsilistele või juriidilistele isikutele, sh kohustatud isikutele, tegelike kasusaajate registri täitmata või kontrollimata jätmise eest. Samas luuakse uue karistusseadustikuga võimalused just kohustatud isikute karistamiseks. Hetkel ei ole selge, kas ja kuidas hakatakse karistusseadustikus määratud sanktsioone rakendama tegelike kasusaajate registriga seoses, kuid arvestades Pangaliidu esindaja vastust, siis on võimalik, et riik on otsustanud kontrolli täitmise delegeerida kohustatud isikutele.

Küsimustega 7 kuni 10 soovis magistritöö autor saada vastust uurimisküsimusele, kas kohustatud isikud planeerivad loodavat tegelike kasusaajate registrit kasutada hooldusmeetmete täitmiseks? Kohustatud isikute vastuste kohaselt ei leia nad, et loodav register parandaks hooldusmeetmete täitmist, kuna seadusandja ei ole piisavalt loomeprotsessis arvestanud kohustatud isikute soovitustega. Olenemata asjaolust, et 67% kohustatud isiku seisukohast tulenevalt ei paranda loodav tegelike kasusaajate register hooldusmeetmete täitmist, soovivad 33% kohustatud isikutest hakata kasutama loodavat registrit täies mahus ning 11% piiratud ulatuses. Autori hinnangul on kohustatud isikud huvitatud tegelike kasusaajate registri kasutamisest. Kasutamise eelduseks on tegelike kasusaajate register, mis vastab IV Direktiivis kehtestatud nõutele. Kohustatud isikute analüüsitud vastustes rõhutasid mitu kohustatud isikut vähesele kaasamisele või vähesele kohustatud isikute ettepanekute rakendamisele. Autori arust ei piisa kohustatud isikute kaasamisest, kui regulatsioonide lõplikus loomises kohustatud isikute arvamusega ei arvestata.

Küsimuse 11 eesmärgiks oli uurida kohustatud isikutelt, kuidas oleks võimalik loodavat tegelike kasusaajate registrit muuta, et see aitaks kaasa hooldusmeetmete täitmisele. Joonis 11 toodud kohustatud isikute vastuste kohaselt tegid nad seadusandjale loomeprotsessis kolm peamist ettepanekut (Joonis 11). 27% küsimustikule vastanud kohustatud isikutest ei osanud teha ettepanekuid loodavale registri parandamiseks. Autori küsimustike vastuste analüüsi põhjal on need kohustatud isikute esindajad ka küsimustike eelnevates küsimustikes toonud välja teadmatuse tegelike kasusaajate tuvastamise ning loodava registri eesmärkide kohta. Autori seisukohast tulenevalt viitab küsimuse 11 vastused taaskord olulisele puudusele kohustatud isikute kaasamise ning informeerimise etappides. Seadusandja ei ole taganud kõigi kohustatud isikute piisavad teadmised loodava tegelike kasusaajate registri kohta, mistõttu ei oska kohustatud isikud loodava registri võimalusi kasutada ja nõudeid täita.

Joonis 11. Küsimustiku vastus: Kuidas parandada loodavat tegelike kasusaajate registrit?
Allikas: autori koostatud lisades 4-14 toodud andmete alusel

Autor toob lähtuvalt kohustatud isikute küsimustike (Joonis 11) ning Pangaliidu esindaja intervjuu vastustest välja Eestis loodava registri probleemid :

1. Pangaliidu esindaja intervjuu ning 28% küsimustikele vastanute vastuste kohaselt on tegelike kasusaajate registri suurimaks probleemiks äriregistris kandestaatusega seotud probleem. Intervjueeritava selgituse kohaselt on äriregistri haldaja jaganud äriregistris sisestatavad andmed kaheks: informatiivsed ning õiguslikud kanded. Informatiivsete kannete üle ei teosta registrihaldaja kontrolli ning kannetes kajastatud informatsioonil puudub õiguslik väärtus. Õigusliku väärtuse puudumise tõttu ei ole võimalik kajastatud informatsiooni kasutada juriidilistes vaidlustes ega tõendusmaterjalina. Äriregistri õiguslike kannete üle teostab registrihaldja kontrolli ning neid andmeid on võimalik kasutada tõendusmaterjalina. Õiguslikud kanded kuvatakse äriregistris ettevõtte B-kaardi väljatrükil. Eestis loodavale tegelike kasusaajate andmetele on äriregistris määratud informatiivse kande staatus. Kohustatud isikutele jaoks tähendab see, et äriregistrist saadud tegelike kasusaajate andmeid ei ole kasutatavad hoolsusmeetmete täitmise tõendava materjalina. Kohustatud isik võib äriregistris andmetega tutvuda, kuid andmeid hoolsusmeetmete täitmiseks kasutada ei saa.

2. Pangaliidu esindaja ning küsimustikele vastanutest 27% kohustatud isikute esindajatest nimetasid registri probleemiks kontrollimeetmete puudumise. Autori hinnangul on esimesena ning teisena käsitletud puudused omavahel seotud, kuna äriregistri kande staatuse muutmise tulemusel oleks registrihaldajal kohustus teostada registriandmete õiguse üle kontrolli.
3. 18% küsimustikele vastanud kohustatud isikute hinnangul peaks olema valeandmete deklareerimine karistatav RahaPTS alusel.

Autori hinnangul on loodava tegelike kasusaajate registri suurimaks probleemiks registris puuduvad kontrollimehhanismid. Alajaotises 2.1 intervjuus tõdes Rahandusministeeriumi esindaja, et loodavale registrile pole planeeritud kontrollimehhanisme, mis tagaksid andmete õigsuse. Autori seisukohast tulenevalt ei tohiks Rahandusministeerium, kui rahapesu tõkestamise eest vastutav valitsusasutus, suunata IV Direktiivis kehtestatud kohustusi teistele valitsusasutustele ilma konkreetsete juhisteta. Alajaotises 2.1. välja toodud Rahandusministeeriumi esindaja vastuse kohaselt ei saanud register tähtaegselt valmis, kuna valitsusasutuste vahel olid kommunikatsiooni probleemid. Tegelike kasusaajate registri loomisel on Rahandusministeerium autori hinnangul liiga palju kohustusi suunanud teistele valitsusasutustele, kellel ei pruugi olla piisavad teadmised tegelike kasusaajate tuvastamise vajalikkuse kohta. Isegi kohustatud isikud ei teadnud tegelike kasusaajate registri eesmärki, kuigi nad peaksid olema rahapesu tõkestajatena kaasatud aktiivselt seadusandlusesse. 42% küsimustikule vastanud kohustatud isikutest tõdesid, et nad ei tea loodava tegelike kasusaajate registri eesmärki. Eelnevast tulenevalt ei tohiks Rahandusministeeriumi seadusandjana autori hinnangul eeldada, et teistel valitsusasutustel, kes tavapäraselt rahapesu tõkestamisega seotud ei ole, on olemas piisavad teadmised tegelike kasusaajate registri vajalikkuse kohta. Autori hinnangul peaks loodava registri spetsifikatsioonid määrama seadusandja, mitte registrihaldaja. Pangaliidu esindaja tõi intervjuu käigus välja olulise probleemina Rahandusministeeriumi suutmatuse selgitada Justiitsministeeriumile, registrihaldajale, äriregistris tegelike kasusaajate andmetele õigusliku staatuse esitamise vajadust. Rahandusministeeriumi ning Justiitsministeeriumi seisukohtade erinevuse tõttu ei paranda loodav register kohustatud isikute hoolsusmeetmete täitmist.

RahaPTS alusel puuduvad sanktsioonid tegelike kasusaajate registri täitmata jätmise või valeandmete esitamise eest. Seetõttu puudub kohustatud isikutel motivatsioon tegelike kasusaajate

registrisse sisestatud andmeid kontrollida. Autori hinnangul on seaduseandja direktiivi kohaldamisel jätnud tähelepanuta proportsionaalse sanktsioneerimise kohustus, mistõttu ei vasta Eestis loodav tegelike kasusaajate register IV Direktiivi nõuetele. Puuduvad sanktsioonid ning kontrollimehhanismid seavad autori hinnangul ohtu IV Direktiivi ja FATF soovitude alusel loodava tegelike kasusaajate registri eesmärgi ehk kohustatud isikutele ei ole võimalik registriandmeid kasutades tuvastada tegelikke kasusaajaid.

Tegelike kasusaajate registri loomisega loodab seadusandja, Rahandusministeerium, muuta Eesti ärikeskkonda läbipaistvamaks ning vähendada korruptsiooniriski. Eestis loodava registri suurimaks probleemiks on äriühingute hinnangul andmete esitamine ning avalikustamine. Äriühingud on probleemi lahendamisel jagunenud kaheks. Osad leiavad, et andmed peaksid olema avalikustatud kõigile. Teiste hinnangul on äriregistris avalikustatud juba füüsiliste isikute isikuandmetega seoses liigselt informatsiooni. Enne tegelike kasusaajate andmete avalikustamist oli äriregistris võimalik tutvuda juba palgaandmetega, sissetulekute ning muude konfidentsiaalsete andmetega. (Gabral & Väikenurm 2017, 4-5)

Sarnaselt magistritöö autori varem toodud seisukohale on huvigruppide hinnangul ka probleemiks valeandmete deklareerimine. Kui registri täitmata jätmise või valeandmete esitamisega eest ei ole määratud sanktsioone, siis kuidas on tagatud andmete deklareerimine (KPMG 2017b)? RAB-i juht on valeandmete esitamist pidanud vähe tõenäoliseks, kuna Eestis on tegeliku kasusaajad tihti ettevõtte omanikud ehk tegelike kasusaajate andmed olid juba varasemalt registris avalikustatud. Äripäeva artiklis on RAB-i juht viidanud seadusaktis kehtestatud sanktsioneerimise võimalusele andmete esitamise kohustuse täitmata jätmise korral. (Gabral & Väikenurm 2017, 4-5) Rahandusministeeriumi esindaja intervjuust selgus, et üksnes tegelike kasusaajate registri täitmata jätmise eest ei ole võimalik äriühinguid sanktsioneerida. Rahandusministeeriumi alajaotises 2.2 toodud vastuse kohaselt on sanktsioneerimine võimalik, kui tegemist on olukorraga, kus kohustatud isikutele ei esitata tegeliku kasusaaja andmetega seotud andmeid kohustatud isikutele. RAB-i juhi ning Rahandusministeeriumi esindaja vastuste erinevused viitavad autori hinnangul segadusele seadusandja ning täitja teadmistes.

Autori hinnangul on tegelike kasusaajate tuvastamisel pankadel tekkinud lisaks füüsilise isiku tuvastamisele oluline probleem mitteresidentide tuvastamisega. Eestis kehtestatud RahaPTS alusel peavad kohustatud isikud mitteresidentidega kliendisuhete loomisel kohaldama kõrgendatud

hoolsusmeetmeid. Kohustatud isikud on Eestis pidanud kuni e-residentsuse loomiseni tegelema peamiselt naaberriikide või Euroopa Liidu liikmesriikide residentide teenindamisega. E-residentsuse loomisega on kohustatud isikute teenuste vastu hakanud huvi tundma järjest enam kolmandate riikidega seotud isikud. Kohustatud isikutele teeb asja keerukamaks asjaolu, et e-residentidel puudub tihti seos Eestiga. (Paul 2017)

E-residentsuse puhul on tegu Eesti riigi suure turundusliku kampaaniaga, millega soodustada välisinvestorite Eesti turule sisenemist ning sedakaudu ettevõtete loomist. Kohustatud isik peab rakendama kõrgendatud hoolsusmeetmeid e-residentidega tehtavates tehingutes. E-residendi seos Eestiga piirdub sooviga saada e-residendiks. Selle tõttu peavad pangad hakkama veelgi enam tõendama e-residendi loodava tegevuse eesmärki. Kohustatud isikutel ei ole tihtilugu ligipääsu kogu informatsioonile, mis on riiklikel uurimisasutustel. Infosulu tõttu eelistavad pangad pigem e-residentide kontosid mitte avada või avamise järgselt sulgema. Tegelike kasusaajate registri loomisega võivad kohustatud isikud muutuda veelgi konservatiivsemateks e-residentidega kliendisuhete loomisel, kuna andmete kontroll on nendega seoses tihti raskendatud. (*Ibid.*)

Rahapesu regulatsioonid ning e-residentsuse programmi eesmärgid on omavahel vastuolus. Rahapesu regulatsioonidega soovitakse kohustatud isikuid sundida rakendama kõrgendatud hoolsusmeetmeid. Rangete nõuete täitmiseks peavad kohustatud isikud tegema valikuid kliendisuhete loomisel, mistõttu suletakse seadusakti nõuete tõttu majanduskeskkond välisinvestoritele. E-residentsuse programmi eesmärgiks on võimaldada võimalikult paljudel välisinvestoritel laiendada tegevust Eestisse ning lisaks mõne ettevõtte puhul Euroopa Liitu. Karmimad nõuded ei võimalda välisinvestoritel avada Eestis pangakontosid, mis on aluseks investeeringute tegemisel. (Rebane 2018) Autori arust ei saa olla lahenduseks ülemäära madalamad hoolsusmeetmed, kuid seadusandja peaks kohustatud isikutele võimaldama rohkem meetmeid ja koolitusi koolitama hoolsusmeetmete täitmiseks.

Magistritöö autori hinnangul on seadusandja RahaPTS ning tegelike kasusaajate registri loomisel tuginenud liigselt IV Direktiivis kehtestatud minimaalsetele nõuetele ning liiga vähe kohustatud isikute soovitudele. Autori hinnangul on seaduse alusel loodud tegelike kasusaajate register, mille täitmise eest ei vastuta keegi, kuna puuduvad sanktsioonid täitmata jätmise korral. Registri probleemide puhul on seadusandja lähtunud rahvusvahelisel tasandil tekkinud probleemidest ning mitte piisavalt riigisiseste huvigruppide probleemidele, mistõttu loodi register, mis vastab ka V

Direktiivile, kuid mis ei vasta IV Direktiivi alusel nõutud tegelike kasusaajate registri eesmärkidele.

Autor teeb magistritöös analüüsitud Rahandusministeeriumi esindaja vastustest ning kohustatud isikute küsimustike ning intervjuu alusel järgnevad ettepanekud tegelike kasusaajate registri parandamiseks:

1. Äriregistrisse tegelike kasusaajate registri loomine on autori arust põhjendatud, kuna see lihtsustab oluliselt äriühingutel ettevõtlusega seotud andmete esitamist. Kohustatud isikute ning uurimisasutuste menetluse käigus hõlbustab ühtne äriühingute andmeid hoidev register olulisel määral protseduuride täitmist. Kohustatud isikute esindajate küsimustike ning intervjuu vastustest lähtuvalt teeb autor ettepaneku anda tegelike kasusaajate andmetele äriregistris õiguslik staatus. IV Direktiivi alusel ei ole tegelike kasusaajate registri eesmärgiks avalikustada tegelike kasusaajate andmeid, vaid registri eesmärgiks on muuta hoolsusmeetmete täitmine läbipaistvamaks ning hõlpsamaks.
2. IV Direktiivi alusel on liikmesriikidel kohustus rahapesu tõkestamiseks määrata võimaliku tekkiva kahjuga proportsionaalsed karistusmäärad. Tegelike kasusaajate registri eesmärgiks on tõkestada rahapesu, mistõttu ei ole autori hinnangul puuduvad sanktsioonide registri täitmata jätmise või valeandmete esitamise eest kooskõlas IV Direktiivis määratud nõuetega. Autor teeb seadusandjale ettepaneku lähtuvalt IV Direktiivi nõuetest ning kohustatud isikute küsimustike vastustest, viia RahaPTS sisse karisussätteid tegelike kasusaajate registri täitmata jätmise või valeandmete esitamise eest.
3. IV Direktiivi kohaselt on liikmesriikide valitsusasutustel kohustus tagada tegelike kasusaajate registris deklareeritavate andmete õigus, asja- ning ajakohasus. Alajaotises 2.1. toodud Rahandusministeeriumi esindajaga peetud intervjuu tulemusel ei ole Eestis loodavale tegelikele kasusaajate registrile määratud kontrollimeetodeid registriandmete õigsuse tagamiseks. Autor teeb seadusandjale ettepaneku lähtuvalt IV Direktiivi nõutest ning kohustatud isikute küsimustike vastustest, luua tegelike kasusaajate registrile kontrollimehhanismid, mis tagavad registriandmete õigsus, asja – ja ajakohasuse.

4. Kohustatud isikute küsimustike vastustes alusel ei ole 42% kohustatud isikute esindajatest kindlad loodava tegelike kasusaajate registri eesmärkidest. 62% kohustatud isikute esindajatest leidsid, et neid ei kaasatud üldse või ei kaasatud piisaval määral tegelike kasusaajate registri loomise protsessi. Üksnes Pangaliitu kuuluvad kohustatud isikud pidasid kaasatust piisavaks. Autori hinnangul on seadusandja kaasanud tegelike kasusaajate registri kujundamise – ning loomisprotsessi üksnes piiratud ulatuses kohustatud isikuid, tekitades seetõttu infosulu kohustatud isikute ning seadusandjate vahel. Infosulu tõttu pole Pangaliidu välised kohustatud isikud teadlikud tegelike kasusaaja olemusest, loodavast registrist ning registri eesmärkidest. RAB-i ning Rahandusministeeriumi kodulehtedel ei olnud magistritöö kirjutamise ajal avalikustatud koolitusi uue RahaPTS seaduse tutvustamiseks. Autor teeb eelnevast tulenevalt seadusandjale ettepaneku korraldada kohustatud isikutele koolitused tutvustamiseks uusi RahaPTS alusel kehtestatud kohustusi ning eelkõige tutvustamiseks kohustatud isikutele rahapesu tõkestamiseks loodud riiklike ning rahvusvahelised meetmeid. Rahapesu tõkestamise spetsialistide koolitused ei peaks olema suunatud ainult kohustatud isikutele, kes seda ise piisavalt seadusandjalt küsivad, vaid kõigi RahaPTS § 2 toodud kohustatud isikutele.

Autori hinnangul aitavad magistritöös kohustatud isikute küsimustikele ning intervjuule põhinevad ettepanekud viia Eestis loodavat tegelike kasusaajate registris kooskõlla IV Direktiivi nõuetega. Samuti aitavad ettepanekud parandada kohustatud isikute hoolsusmeetmete täitmist.

KOKKUVÕTE

Rahapesu eesmärgiks on illegaalsel teel omastatud raha päritolu varjata viisil, mis näitaks seda legaalselt teenitud rahana. Rahapesu tulemusel vabanevad kurjategijad illegaalselt omastatud raha päritolust. Rahapesu tõkestamise esmaseks eesmärgiks on vältida illegaalselt omastatud raha kasutamist järgnevateks kuritegudeks. Rahapesu tuvastamisel on võimalik uurimisasutustel määrata kurjategijatele karistused rahapesu eest.

Rahapesu tõkestamise regulatsioonide kehtestamisel ei piisa üksnes riiklike regulatsioonide loomisest. Seetõttu luuakse rahapesu tõkestamiseks regulatsioon rahvusvahelisel tasandil. Rahvusvahelise tasandil regulatsioonide aluseks on FATF soovitused rahapesu tõkestamiseks. Euroopa Liidu IV Direktiiv tugineb suuresti FATF soovitustele, mis on kohaldatud Euroopa Liidu siseturule vastavaks. IV Direktiivi alusel oli liikmesriikide kohustus luua 2017. aastaks tegelike kasusaaja register.

Tegelik kasusaaja on füüsiline isik, kellel on kontroll juriidilise isiku või õigusliku üksuse ressursside ning nende kasutamise üle. Tegelik kasusaaja on rahapesu protsessis alati füüsiline isik, kelle seisundit kuritegelikul teel omastatud raha realselt mõjutab. Liikmesriikides loodava tegelike kasusaajate registri eesmärgiks on parandada uurimisasutuste ning kohustatud isikute hoolsusmeetmete täitmist. Kohustatud isikud on kõik isikud, sh füüsilised ja juriidilised, keda kasutatakse kõige sagedamini kuritegeliku tegevuse käigus omastatud raha paigutamiseks, ladestamiseks või integreerimiseks. Kohustatud isikute määratlemisel on Euroopa Liidu liikmesriikides, sh Eestis, lähtutud IV Direktiivist ning FATF soovitustest. Kohustatud isikute hoolsusmeetmete alusel peavad isikud kliendisuhete loomisel ning vältel tuvastama võimaliku rahapesu ohu.

Eesti õigusaktidesse kohaldati IV Direktiiv nõuded RahaPTS-ga 2017. aastal. RahaPTS rakendussätete alusel on äriühingutel tegelike kasusaajate andmete deklareerimise kohustus esmakordselt 1. septembril 2018. aastal. Teema on väga aktuaalne, kuna esmakordse deklareerimise tähtaeg oli magistritöö avaldamise hetkeks kolme kuu pärast. Magistritöö kirjutamise ajal ei olnud seadusandja esindaja kuulutanud välja riigihanget tegelike kasusaajate registri loomiseks. Magistritöö sissejuhatuses püstitatud uurimusküsimustele vastamiseks tehti empiiriline uurimus. Andmete kogumiseks kasutati ekspertintervjuusid seaduseandja esindajaga

ning kohustatud isikute esindajaga. Täiendavalt kasutati kohustatud isikutelt vastuste saamiseks ankeetküsitlusi.

Esimeseks uurimisküsimuseks oli kas Eestis loodav tegelike kasusaajate register vastab IV Direktiivis toodud nõutele. Autori hinnangul ei vasta Eestis loodav tegelike kasusaajate register kõigile IV Direktiivis kehtestatud nõutele. Eestis loodava tegelike kasusaajate registri andmeväljade abil on võimalik tuvastada tegelike kasusaaja isikut, kuid kontrollimehhanismide ning sanktsioonide puudumise tõttu pole tagatud andmete õigsus. Eestis loodava tegeliku kasusaaja registriga ei ole tagatud IV Direktiivis nõutud proportsionaalsed karistumäärade loomise nõue valeandmete esitamise või andmete esitama jätmise eest. Sanktsioonide olemasolul ei oleks seadusandja siiski suutlik sanktsioone rakendada, kuna registris puuduvad kontrollimehhanismid valeandmete tuvastamiseks.

Teise uurimisküsimusega analüüsis autori, kas Eestis loodav tegelike kasusaajate register aitab parandada kohustatud isikute hooldusmeetmete täitmist. Pangaliidu esindaja intervjuu ning kohustatud isikute küsimustikele vastuste kohaselt ei paranda loodav tegelike kasusaajate register kohustatud isikute hooldusmeetmete täitmist. Vastanute hinnangul lisandub kohustatud isikutele täiendav ülesanne kontrollida hooldusmeetmete käigus tuvastatud tegelike kasusaajate andmete vastavust äriregistris deklareeritud andmetega. Kohustatud isikute küsimustiku ning Pangaliidu esindaja intervjuu vastuste alusel on loodaval tegelike kasusaajate registril kolm peamist probleemi. Esimeseks ning kohustatud isikute vastuste kohaselt suurimaks probleemiks on tegelike kasusaajate andmete informatiivse kande staatus äriregistris. Kohustatud isikute hinnangul ei peaks olema tegelike kasusaajate andmetele määratud informatiivse kande staatus, vaid õigusliku kande staatus. Täiendavate probleemidena töid kohustatud isikud vastustes välja kontrollimehhanismide ning sanktsioonide puudumise valeandmete esitamise eest. Vastanute hinnangul ei taga puuduvad sanktsioonid ning kontrollimehhanismid andmete õigsust. Tegelike kasusaajate registri probleemide tõttu ei kavatse 22% küsimustikule vastanud kohustatud isikutest hakata kasutama tegelike kasusaajate registriandmeid hooldusmeetmete täitmisel.

Kolmanda uurimisküsimusega analüüsis autor, kuidas oleks võimalik loodava tegelike kasusaajate registriga parandada kohustatud isikute hooldusmeetmete täitmist. Autor tõi töös välja, et 62% kohustatud isikute hinnangul ei olnud nad piisaval määral kaasatud tegelike kasusaajate registri loomeprotsessi. Kohustatud isikute ebapiisava kaasamise tulemusel ei tea 42% kohustatud

isikutest tegelike kasusaajate registri ülesannet rahapesu tõkestamisel. Eelnevast tulenevalt teeb autor järgnevad ettepanekud tegelike kasusaajate registri parandamiseks:

1. Muuta tegelike kasusaajate andmete äriregistri kande staatus informatiivselt õiguslikult siduvaks kandeks. Kande staatuse muutumisega on kohustatud isikutel võimalik tegelike kasusaajate registris deklareeritud andmeid kasutada tõendusmaterjalina hooldusmeetmete täitmisel.
2. Lähtuvalt IV Direktiivi nõutest ning kohustatud isikute küsimustike vastustest, viia RahaPTS sisse karisussätteid tegelike kasusaajate andmete registrisse täitmata jätmise või valeandmete esitamise eest.
3. Lähtuvalt IV Direktiivi nõutest ning kohustatud isikute küsimustike vastustest, luua tegelike kasusaajate registrile kontrollimehhanismid, mis tagavad registriandmete õigsuse, asja – ja ajakohasuse.
4. Korraldada kohustatud isikutele koolitused tutvustamiseks uusi RahaPTS alusel kehtestatud kohustusi ning eelkõige tutvustamiseks kohustatud isikutele rahapesu tõkestamiseks loodud riigisiseseid ning rahvusvahelisi meetmeid. Rahapesu tõkestamise spetsialistide koolitamine ei peaks toimuma ainult kohustatud isikute seas, kes seda ise seadusandjalt küsivad, vaid seadusandja peaks tagama kõigi RahaPTS § 2 toodud kohustatud isikute piisavad teadmised rahapesu tõkestamiseks.

Autori ettepanekud põhinesid töös käsitletud liikmesriikide praktikale, Rahandusministeeriumi esindajaga peetud intervjuu ning kohustatud isikute küsimustike ning Pangaliidu esindaja intervjuu vastuste analüüsile. Magistritöös tehtud ettepanekud aitavad parandada Eestis loodava tegelike kasusaajate registri loomisega ilmnenuid probleeme ning seeläbi parandada rahapesu tõkestamise protsessi Eestis.

SUMMARY

MONEY LAUNDERING PREVENTION USING ULTIMATE BENEFICIAL OWNERSHIP REGISTER

Liina Tellisaar

The purpose of money laundering is to hide the origin of illegally charged money to avoid penalties for crimes committed. The primary objective of preventing money laundering is to prevent the use of illegally charged money for subsequent offenses. With the prevention of money laundering criminals cannot use the illegally enriched money to improve personal well-being or for finance future crimes or terrorism.

In establishing rules for preventing money laundering, the creation of national regulations is not enough. Therefore, it is essential that regulations should also be established at international level. FATF Recommendations are the fundament for International level regulations. In 2015 the European Union introduced the Fourth anti-money laundering Directive (EU Directive 2015/849). The Fourth Directive is based on the FATF Recommendations, that were adjusted to European Union common market. Under the Fourth Directive, the Member States were obligated to establish an ultimate beneficial register. The due date for the Member States to establish the registers was in 2017.

The aim of the Master's thesis is to answer three questions:

1. Does Estonian UBO register comply with the requirements of the IV Directive?
2. Does the Estonian UBO register improves obligated person due diligence?
3. How could the UBO register be changed, in order that it would improve obligated persons due diligence?

An empirical study was conducted to answer the set of questions. The analysis of interviews and questionnaire results revealed that Estonian UBO register does not comply with European Union Fourth anti-money laundering Directive. There are no data control measures in the Estonian UBO register, so obligated parties cannot rely on the data entered. The legislator representative also

explained that there are no penalties for not complying with the registration obligation or submitting false information.

According to the obligated persons, questionnaires and the Banking Association AML committee representative's interview 67% of the obligated person do not find that the UBO register will improve the due diligence measures of the obligated parties. Responses from obligated persons indicated that UBO register data will have an informative entry status at the Estonian Commercial Register. As a result the information obtained from the register cannot be used for due diligence measures. Finally, there are no control measures or penalties for those who do not declare any information to UBO register or who declare false information.

Based on above, the author makes the following suggestions to improve the register of actual beneficial owners:

1. Change the informative status of ultimate beneficial owner data in the commercial registry to legally binding status. It allows the obligated persons to use the data declared in the register for due diligence measures as evidence.
2. Based on the requirements of the IV Directive and the questionnaire results comply penal provisions for failure to comply with the actual beneficiaries' data in the registration or submission of false information.
3. Based on the requirements of the IV Directive and the responses to the questionnaire of the obligated parties, to establish control mechanisms for the UBO register to ensure the integrity of the registry data.
4. Organize training for obligated persons in order to introduce new obligations established in the Estonian Money Laundering and Terrorist Financing Prevention Act. Introduce up to date national and international measures designed to prevent money laundering.

The suggestions made in the Master's thesis help to resolve national problems encountered while establishing the UBO register in Estonia and thereby improve the process of preventing money laundering in Estonia.

KASUTATUD ALLIKATE LOETELU

- Bergervoet, M., Starreveld, J. (2016). Impact of the introduction of the UBO register in Europe for Curaçao and Bonaire entities. *Trust & Trustees*, Vol. 22, No. 6, 636 – 640.
- Bergström, M., Helgesson, K. S., Mörth, U. (2011). A New Role for For-Profit Actors? The Case of Anti-Money Laundering and Risk Management. *Journal of Common Market Studies*. Vol. 49, No. 5, 1043 – 1064.
- Böszörmenyi, J., Schweighofer, E. (2015). A review of tools to comply with the Fourth EU anti-money laundering directive. *International Review of Law, Computers & Technology*. Vol. 29, No. 1, 63 – 77.
- Council of Europe. (2017). *MONEYVAL in brief*. Kättesaadav: <https://www.coe.int/en/web/moneyval/moneyval-brief> , 22. detsember 2017.
- Davilas, D., C. (2014). AML compliance for foreign correspondent accounts: a primer on beneficial ownership requirements and other challenges. *Journal of Investment Compliance*. Vol. 15, No. 1, 4-16.
- Deloitte (2017). *Bill on implementation of UBO register available*. Kättesaadav: <https://www2.deloitte.com/nl/nl/pages/legal/articles/bill-on-implementation-of-ubo-register-available.html> , 3. jaanuar 2018.
- Euroopa Parlamendi ja Nõukogu 20. mai 2015 direktiiv (EL) 2015/849, mis käsitleb finantsüsteemi rahapesu või terrorismi rahastamise eesmärgil kasutamise tõkestamist ning millega muudetakse Euroopa Parlamendi ja nõukogu määrust (EL) nr 648/2012 ja tunnistatakse kehtetuks Euroopa Parlamendi ja nõukogu direktiiv 2005/60/EÜ ja komisjoni direktiiv 2006/70/EÜ.
- FATF. (2014). *Guidance on Transparency and Beneficial Ownership*. Kättesaadav: <http://www.fatf-gafi.org/publications/fatfrecommendations/documents/transparency-and-beneficial-ownership.html> , 3. jaanuar 2018.
- Finantsinspeksioon (2017). Rahapesuga võitlevad organisatsioonid Eestis. Kättesaadav: <https://www.fi.ee/index.php?id=2959> , 10. märts 2018.
- Gabral, K., Väikenurm, M. (2017). Salaomanikud tiritakse kapist välja. – *Äripäev*, 8.märts, 4-5. Kättesaadav: <https://www.aripaev.ee/uudised/2017/03/08/salaomanikud-tiritakse-kapist-valja>, 1. mai 2018.
- Gilmour, N. (2016). Understanding the practices behind money laundering – A rational choice interpretation. *International Journal of Law, Crime and Justice*. Vol. 44, 1 – 13.
- Hamblin, C. (2017). *Britain's registry of beneficial owners – a flawed masterpiece?* Kättesaadav: <http://www.wolterskluwerfs.com/article/britains-registry-of-beneficial-owners.aspx> , 3. jaanuar 2018.

- International Standards of Combating Money Laundering and the Financing of Terrorism & Proliferation*. FATF. Kättesaadav: <http://www.fatf-gafi.org/recommendations.html> , 3. jaanuar 2018.
- Kallion, M. (2011). *Pangandusõigus*. Tallinn: Kivnurme MTÜ.
- Karistusseadustiku muutmise seaduse eelnõu seletuskiri. 2018.
- Kolobova, K. (2011). Rahapesuga kaasnevatest probleemidest ning selle tõkestamisest Eestist. (Magistritöö). TTÜ Majandusarvestuse instituut. Tallinn.
- KPMG (2017a). *The Beneficial Ownership Register*. Kättesaadav: <https://home.kpmg.com/content/dam/kpmg/mt/pdf/2017/10/mt-the-beneficial-ownership-register.pdf> , 3. jaanuar 2018.
- KPMG (2017b). *Register of Beneficial Ownership*. Kättesaadav: <https://assets.kpmg.com/content/dam/kpmg/uk/pdf/2017/09/register-of-beneficial-ownership.pdf> , 3. jaanuar 2018.
- Lowe, R. J. (2017). Anti-money laundering- the need for intelligence. *Journal of Financial Crime*. Vol. 24, No. 3, 472 – 479.
- Loyens & Loeff (2017). *Implementing of the UBO-register in the Netherlands*. Kättesaadav: <https://www.loyensloeff.com/en-us/news-events/newsletters/family-owned-business-private-wealth-nieuwsbrief/implementatie-ubo-register-in-nederland> , 3. jaanuar 2018.
- Mark, M., Raa, R., Siibak, K., Tupits, A. (2003). *Eesti pangandusõiguse alused*. Tallinn: Kirjastus Juura.
- Martini, M., Murphy, M. (2015). *Just for Show? Reviewing G20 promises on beneficial ownership*. Kättesaadav: https://www.transparency.org/whatwedo/publication/just_for_show_g20_promises , 3. jaanuar 2018.
- Milaj, J., Kaiser, C. (2017). Retention of data in the new Anti-money Laundering Directive – 'need to know' versus 'nice to know'. *International Data Privacy Law*. Vol. 7, No. 2, 115 – 125.
- NautaDutilh (2017). *Status overview UBO register Europe*. Kättesaadav: <https://www.nautadutilh.com/globalassets/overview-status-implementation-ubo-register---survey-nautadutilh-31-august-2017.pdf> , 3. jaanuar 2018.
- Noot, S-K. (2018b). Uus seadus lubab teha miljonitrahvi. - *Äripäev*, 13. veebruar, 12. Kättesaadav: <https://www.aripaev.ee/arvamused/2018/02/12/sandra-kristin-noot-uus-seadus-lubab-teha-miljonitrahve>, 01.mai 2018.
- Pangaliidu rahapesu tõkestamise toimkonna esindaja. Autori intervjuu. Helisalvestis. 9. veebruar 2018.
- Paul, A. (2017). E-residendid- pankade peavalu. - *Äripäev*, 2. september, 12. Kättesaadav: <https://www.aripaev.ee/arvamused/2017/09/01/aivar-paul-e-residendid-pankade-peavalu> , 1. mai 2018.

Rahandusministeeriumi ettevõtlus ja arvestuspoliitika osakonna nõunik. Autori intervjuu. Helisalvestis. 1.veebruar 2018.

Rahapesu andmehüroo aastaraamat 2016. Kättesaadav: <https://www2.politsei.ee/dotAsset/767941.pdf> , 2. jaanuar 2018.

Rahapesu ja terrorismi rahastamise tõkestamise eelnõu seletuskiri. 2017.

Rahapesu ja terrorismi rahastamise tõkestamise seadus. RT I, 17.11.2017, 2.

Rebane, L. (2018). Pankade kirvetöö peletab investorid minema. - *Äripäev*, 13. märts, 4-5. Kättesaadav: <https://www.aripaev.ee/uudised/2018/03/14/pangad-peletavad-investorid-eestist-eemale> , 1.mai 2018.

Wesseling, M., (2014). *Evaluation of EU measures to combat terrorist financing*. Kättesaadav: [http://www.europarl.europa.eu/RegData/etudes/note/join/2014/509978/IPOL-LIBE_NT\(2014\)509978_EN.pdf](http://www.europarl.europa.eu/RegData/etudes/note/join/2014/509978/IPOL-LIBE_NT(2014)509978_EN.pdf) , 3. jaanuar 2018.

What is G20? G20. Kättesaadav: <https://www.g20.org/en/g20/what-is-the-g20> , 2.jaanuar 2018.

What is money laundering? FATF. Kättesaadav: <http://www.fatf-gafi.org/faq/moneylaundering/> , 3. jaanuar 2018.

Vlcek, W. (2011). Global Anti-Money Laundering Standards and Developing Economies: The Regulation of Mobile Money. *Development Policy Review*. Vol. 29, No. 4, 415 – 431.

Yasaka, N. (2017a). Data mining in anti-money laundering field. *Journal of Money Laundering Control*. Vol. 20, No. 3, 301 – 310.

Yasaka, N. (2017b). Knowledge management in international cooperation for anti-money laundering. *Journal of Money Laundering Control*. Vol. 20, No. 1, 27 – 34.

LISAD

Lisa 1. Intervjuu Sören Meiusega (Rahandusministeeriumi ettevõtlus ja arvestuspoliitika osakonna nõunik)

Minu magistritöö eesmärgiks on käsitleda kohustatud isikute hoolsusmeetmete tõhustamist tegelike kasusaajate registri läbi. Minu tänase intervjuu eesmärgiks on arutada, kuidas toimus tegelike kasusaajate registri loomine seadusandjate pilgu läbi. Arutada loodud/loodava registri olemust ning kuidas sellega edasi kavatsetakse liikuda. Kohustatud isikutelt olen saanud hetkel sisendi, et tegemist on formaalse registriga, millel otseselt ei ole praktilist sisu.

- 1. Küsimus:** 4 Direktiiviga loodi kohustus kõikidele liikmesriikidele luua ühte register, mille eesmärgiks on luua ühtne üle-euroopaline register, mis tõhustaks oluliselt rahapesu ja terrorismi rahastamise tõkestamist. Esimese küsimusena küsiks, kuhu on Eestis loodav register jõudnud? E-krediidiinfost olen saanud informatsiooni, et nemad ostavad tegelike kasusaajate andmeid e-äriregistrist ehk sellest tulenevalt on vist loodava registri osas mingisugused sammud astunud. Palun kirjeldage Eestis loodavat tegelike kasusaajate registri olemust.

Vastus: Jah, esiteks Eesti äriregistri eeliseks ongi see, et Eestis on äriregistris küllaltki palju informatsiooni juba olemas äriregistris ehk meil kantakse omanike andmed äriregistrisse ei pruugi olla teistes liikmesriikides selliselt lahendatud olla. Eestis on umbes 80% äriühingustest juba märgitud omanikuks üks füüsiliselt isikust isikud. Nende osas ei tekigi otseselt probleemi tegelike kasusaajate tuvastamisega, kuna neil ongi üks omanik, kes on ka tegelik kasusaaja. Tegelike kasusaaja tuvastamine muutub keerulisemaks, kui on vaja tuvastada seda 25% reeglit taga ajada ja on olemas mingisugune omandisuhete ahel, mis on äriregistris. Kuna need ahelad 20% äriühingutel siiski on, siis jah, krediidiinfo on juba aastaid sellist teenust üritanud pakkuda. Ma ei oska öelda, kui palju pangad või teised kohustatud isikud seda teenust kasutavad, aga põhimõtteliselt krediidiinfo tõmbab kogu äriregistri informatsiooni endale sisse ja vaatab neid aheleid, kui äriühingu omanikuks on äriühing ja selle äriühingu omanikuks on veel üks äriühing jne, siis

Lisa 1 järg

tuvastab register ahela viimasest lülist füüsilise tegeliku kasusaaja. Ühesõnaga me oleme siiski kuulnud, et kõige pikemad ahelad, mis on Eesti äriregistris võivad ulatuda kuni mitmekümnesse äriühingusse. See on siis hetkeolukord, mis meil on ehk meil on turul hetkel erasektori poolt pakutav teenus raha eest. Nüüd siis on küsimus, kas me võiks riigipoolt seda informatsiooni ise pakkuda, kuna see informatsioon on meil iseenesest olemas. Ehk saaksime samu arvutusi teha ka riigipoolt. Seoses direktiiviga, kus tuleb register niikuinii luua ja Euroopa Komisjonilt ka soovitus luua register just kesk registri (E-box platvormi registrite juurde) juurde. Eestis põhimõtteliselt lähevad päringud üle juba Soomega ehk neile edastame andmeid ja nemad meile enda äriregistrites. Praegult siis meil oli plaanis täiendada äriregistri juurde eraldi teenuse liik ehk tegelike kasusaajate andmete sisestamine, sest ühest küljest on lähtuvalt Direktiivist ja Eesti õigusaktidest tulenevalt kõik äriühingud kohustatud teadma enda tegelike kasusaajaid ja nende andmeid koguma. Eestis luuakse selleks võimalik e-äriregistri juurde. Teine asi on siis see, et kohustatud isikud oleks võimalik, siis sinna teha päringuid tegelike kasusaajate andmete teada saamiseks. Põhimõtteliselt on meil plaan selleks kaks võimalust luua: Deklareerimise võimalus ehk äriregister ise otsib äriühingu puhul temaga seotud isikuid ja äriühingu esindaja saab ise linnutada äriühingu tegeliku kasusaaja nime või teise võimalusena on äriühingutel võimalik sisestada tegeliku kasusaaja andmed registrisse käsitsi. Seaduse alusel ei tule äriühingul, mitte ainult anda teada tegelike kasusaaja nimi, vaid ka näidata ära milles tema tegeliku kasusaaja roll seisneb ehk kas tegemis on 25% või muul viisil kontrolli omamine. Seal peab olema selle selgitamiseks tühi lahter. Põhimõtteliselt on praegult seis selline, et see peaks minema kohe hankesse. Meil oli probleem rollide jaotamisel, kuna äriregisterit haldab RIK ehk Justiitsministeeriumi hallatav asutus, rahapesu tõkestamisega tegelemine on Rahandusministeeriumi kompetentsis, peamised kasutajad teenusel on Rahapesu andmebüroo, kes on Siseministeeriumi hallatav asutus ning rahastamine registri loomisel tuleb hoopis Majandus- ja Kommunikatsiooniministeeriumist. Me oleme rolle erinevalt jaganud ning see on tekitanud hetkel segadust.

Lisa 1 järg

2. **Küsimus:** Direktiivi kohaselt pidi olema loodavad registrid töös juba 2017. aastal, kuid Teie eelnevast vastusest saan aru, et Eestis register hetkel kasutusel ei ole.

Vastus: Selles mõttes oli meil ka vana seaduse järgi äriühingutel kohustus tegelike kasusaajaid tuvastada, kuid seadus ei olnud sätestatud riiklikul tasemel, kuidas seda informatsiooni peaks koguma või säilitama. Kohustus on juba vana. Nüüd loodava registris tähtjaks vastu võtmata jätmise on seotud sellega, et enne Direktiivi ülevõtmise tähtaega tuli Direktiivi muutmise Direktiiv (V Direktiiv). 2015. a võeti mais IV Direktiiv vastu ja 2016. a juulikuus tuli Komisjon välja V Direktiiv. Kuulsime, et EP soovib ka veel rohkem informatsiooni ja informatsiooni avalikustamist kõigile. See kõik päädis Eestis sellega, et kokkulepe saavutati alles 2017. a detsembrikuus. Nüüd alles aprillis on esimene lugemine ja võetakse vastu ametlikult uus Direktiiv. Kuna muudatusega seotud Direktiiv tuli enne kui liikmesriigid jõudsid hakata tegelema eelmise Direktiivi vastuvõtmisega, siis kõikidel see protsess peatus kuna sooviti näha, mis on lõplikult loodava süsteemi nõuded. Seal oli poliitiline ja terrorismi rahastamisega seotud teemad.

3. **Küsimus:** Kas ma saan õigesti aru, et e-äriregistri juurde loodavasse moodulisse kogutaksegi ainult tegelike kasusaaja nimi ning tema seotud äriühinguga ja kõik teised andmed tulenevad juba e-äriregistrisse sisestatud andmetest? Mis andmeid on võimalik näha Eestis loodavas tegelike kasusaajate registrist?

Vastus: Sinna lähevad ikkagi ülesse ainult isiku nimi ja tema tegelike kasusaaja omandilaad/-viis, kuidas ta seda teostab. Ülejäänud andmed tulenevad äriregistrist ehk rohkem andmeid sinna ei lähe.

4. **Küsimus:** Kas üleeuroopaline register ei nõua Eesti registrilt täiendavaid andmeid?

Vastus: Põhimõtteliselt on direktiiv seda võimalikult ühtlustada, eriti on seda tehtud 5 Direktiiviga, aga ma ei ole kindel, kas meie seadust peame hakkama seetõttu muutma. Meil on nimi, isikukood, isikukoodi riik, isikukoodi puudumisel

Lisa 1 järg

sünniaeg ja koht ning elukohariik. Need on meie äriregistri andmetega juba kaetud ja täiendavalt saadakse informatsiooni kontrolli teostamise viisi kohta. Kui on Eesti isikukood, siis on kõik juba näha. Elukohariik tuleb, aga ise juurde lisada vajadusel. Meil ei ole hetkel plaanis hakata siseriiklikult hakata laiendama registrisse sisestatavat informatsiooni. Asi peab hakkama toimima piiriüleselt ehk kõigil väljadel peab olema vaste kõigis liikmesriikidel.

5. **Küsimus:** Ma saan aru, et kõik andmed, mis Eesti registrisse kantakse on samamoodi avalikud ehk kõik soovijad saavad endale soetada tegelike kasusaajatega seotud andmeid.

Vastus: Need lähevad tasuliste andmete alla. Kohustatud isikutel on erandid, kus nemad ei pea maksma andmete kättesaamise eest, kui kohustatud isikud täidavad hoolsusmeetmeid.

6. **Küsimus:** Kas äriühingute seisukohalt tekib täiendavaid kohustusi loodava registri valguses?

Vastus: Ei, äriühingutele täiendavaid kohustusi ei tule, kuna eelnevalt on seaduse kohaselt samuti olnud kohustus tuvastada tegelik kasusaaja ning neid andmeid säilitada. Kui äriühing soovib kohustatud isikult teenust saada (näiteks pangakonto avamisel), siis nad on kohustatud avalikustama andmed kohustatud isikutele. Kohustatud isikud peavad endiselt küsima neid andmeid ja ka juhul, kui nad avastavad erinevused registris sisestatud andmetel ja äriühingult saadud informatsiooni vahel, siis peame tulevikus ka selle olukorra lahendamise tegelema. See kohustus tuleneb samuti V Direktiivi alusel ehk seal on kohustus luua protsess olukorraks, kui avastatakse erinevused registri ja saadud informatsiooni vahel. Regstris tuleb tagada võimalikult õigete andmete olemasolu. Selleks, et mitte teada, pidi olema väga erandlik äriühing, kes ei vajanud kohustatud isikutelt teenuseid. Need andmed on alati kuskil olemas olnud.

Lisa 1 järg

7. **Küsimus:** Kas loodava registri seisukohalt on vahet, kas tegemist on Eestis resideeruva äriühinguga või näiteks äriühinguga, kelle tegelikud kasusaajad asuvad Eestist väljaspool ning andmed on kantud juba mõne teise liikmesriigi registrisse?

Vastus: Põhimõtteliselt küll, tegelik kasusaaja on kas otsene omanik või kaudne ning need andmed tuleb kõigi äriühingute kohta tegelike kasusaajate registrisse kanda. Loomulikult on lihtsam, kui tegemist on Eesti äriühinguga, kuna siis register pakub kohe äriühingu esindajale äriühinguga seotud isikute andmeid tegelike kasusaajate sisestamiseks. Kui seal ei ole neid andmeid, kuna omanikud on välismaal, siis peab selle ise täitma.

8. **Küsimus:** Kui tihti toimub andmete deklareerimine/uuendamine?

Vastus: Seaduse kohaselt peab äriühing andmeid teatama registrisse kandmisel ning hilisemate muudatuste puhul peab äriühing andmeid uuendama 30 päeva jooksul andmete teada saamisest alates. Üldiselt on igal äriühing kohustus tegelike kasusaajaid avalikustada majandusaasta aruande kinnitamisega. Olemasolevatele on meil ka rakendussäte, et 60 päeva jooksul peatüki jõustumisest tuleb deklareerida tegelike kasusaajate andmed. Loodavas registris ei ole äriühingul võimalik majandusaasta aruannet kinnitada ilma tegeliku kasusaaja isiku deklareerimiseta. Kõigi eelduste kohaselt ei tohiks saada teha kannet, kui andmed peaksid olema esitamata.

Üldiselt on kohustus kord aastas kinnitada või andmete muutumisel 30 päeva jooksul andmete teada saamisest.

9. **Küsimus:** Kas registri mitte täitmisel kaasneb äriühingule sanktsioneerimine?

Vastus: Ei, esialguse sanktsioonide säte ei jõustu. Tegelike kasusaajate andmete hoidmise kohustuse rikkumine on karistatav kui sellega on tekitatud olukord, kus kohustatud isik ei saa täita hooldusmeetmeid. Peab olema olukord, kus lisaks registris andmete täitmata jätmisele ei avalikusta äriühing andmeid ka kohustatud

Lisa 1 järg

isikutele. Sellisel juhul tekib olukord, kus on võimalik määrata karistus. Otseselt registri täitmata jätmise või tahtlikult valeandmete esitamise eest otseselt sanktsiooni määratud ei ole, kuna me mõtleme veel kuivõrd see meid segama hakkab. Eeldame, et täitmist soodustab majandusaasta aruandega koos deklareerimise kohustust ehk andmete täitmata jätmisel ei ole võimalik aruannet üldse esitada. Hilisemate täiendavate sanktsioonide vajadust hindame pärast seda, kui asi on realselt käima läinud.

10. **Küsimus:** Mis muudatused Teie silmis kohustatud isikute hooldusmeetmete protsessides toimuma peaksid Direktiivide ülevõtmisel? Loodava tegelike kasusaajate registri valguses on kohustatud isikutel Teie eelnevast vastusest tulenevalt võimalus andmetega hooldusmeetmete rakendamiseks andmetega tutvuda, kuid ma saan aru, et kohustatud isikutel ei ole ainult andmetega tutvumise õigus ja võimalus, vaid neil tulenevad loodava registri valguses ka kaudne kontrolli ning parendamise kohustus.

Vastus: Jah, see on ka Euroopa õigusest tulenev põhimõte ehk andmed peaksid olema võimalikud õiged, aga samas ei tohiks kohustatud isik kunagi ainult nendele andmetele tugineda hooldusmeetmete täitmisel ning seeläbi pidada hooldusmeetmeid täidetuks. Just nimelt seetõttu, et see on deklaratsiooni põhine ehk me isegi ei tea kui õiguskuulekateks kujunevad äriühingud deklaratsioonide täitmisel. Samuti, kas süsteemis ehitatakse vähemalt alguses ülesse teatud testimine, mis tuvastaks registrist anomaaliaid. Teatud sellised ülemineku valusid me eeldame, aga põhimõtteliselt kõiki hooldusmeetmeid peab rakendama, sh üks neist on tegelike kasusaajate tuvastamine, kuid küsimus on selles, et iga kohustatud isik valib hooldusmeetmete rakendamisel vastavalt riskidele, kui intensiivselt ta neid kohaldab. Kui sul on hästi kindel ja riskivaba Eesti äriühing, kelle andmed vastavad vestluse tulemusel registri andmetele, siis kohustatud isik ehk ei peagi hooldusmeetmete osas rohkem midagi tegema. See lihtsustab oluliselt kohustatud isikute hooldusmeetmete protsesse riskivabade ettevõtetega. Samas pankade puhul võivad need standardid oluliselt erineda, kuna need põhinevad kohustatud isikute riskianalüüsist, riskiisust, mis kohast on kliendid pärit ning kui ahvatlevad on

Lisa 1 järg

pakutavad teenused rahapesijatele. Kindlasti on ka selliseid finantsteenuseid, mis ei paku rahapesijatele nii väga huvi ehk sellest tulenevalt peavad kõik kohustatud isikud tegema riskianalüüsi ja selle järgi saab kohustatud isik otsustada, milliste klienditüüpide puhul milliseid täiendavaid hoolsusmeetmeid ta kasutab.

11. **Küsimus:** Kas ma saan õigesti aru, et kohustatud isik võib madalama riskitasemega kliendi puhul lähtuda suures osas tegelike kasusaajate registris toodud andmetele, eeldusel, et vestluse käigus ei ilmne registri andmete puudulikkus?

Vastus: Jah, et võib-olla on jäänud mulje, et riik tahaks väga palju informatsiooni saada, aga tegelikult on see vastupidi. Me tahame just sellist riskipõhist lähenemist süvendada, sest kui hoitakse kokku ressursse madalama riskitasemega isikute pealt, siis on meil rohkem ressursse võimalik suunata sinna, kus on tegelikult risk. Seda mõtlemist tahame kindlasti ka suurendada kohustatud isikute seas ja äriregistri uus teenus peaks seda võimaldama.

12. **Küsimus:** Kuidas muutub RAB-i või RM roll loodava registri valguses? Kas asutustele kaasneb registriga täiendavaid ülesandeid või kohustusi?

Vastus: Ei, küsimus on pigem selles, et peame tegelema KKK-ga enne suve, kuna on kindlasti palju küsimusi. Samuti peame tegelema rohkem teavitusega. Mingeid seadusest või põhikirjast tulenevaid ülesandeid täiendavalt asutustele ei tule.

13. **Küsimus:** Kas ja kes hakkab kontrollima registrisse sisestatud andmeid?

Vastus: Mingid kontrollimeetmed piiritletakse tehnoloogiaga, see tähendab, et äriühingutel ei ole võimalik sisestada märke või klaviatuuri kombinatsioone, mis ei ole omased füüsiliste isikute nimedele. Hetkel meil ei ole ühtegi asutust määratletud, kes nii-öelda spetsiifiliselt andmeid kontrolliks. Me loodame, et äriühingud soovivad ise andmed õigesti sisestada saamaks hõlpsamalt teenust kohustatud isikutelt. Teiseks küljest loodame mõistlikkusele ehk miks peaks keegi

Lisa 1 järg

sisestama valesid andmeid. Samas on meil muidugi seaduses kohustus seda rakendamist analüüsida. See on ka üks teemadest, mida me peame veel täiendavalt analüüsima ja selgitama välja, kas on vajadus täiendavaid meetmeid rakendada andmete kontrollimiseks. Esialgu ei jõustu meil isegi karistussäte, kuna eesmärk pole karistada, vaid saada see mõistlikult toimima. 5 Direktiiv ülesvõtmisel peame tulema teema juurde tagasi ning määrama vajadusel ka konkreetse asutuse, kes hakkaks andmeid kontrollima. Praegust meil samuti otseselt kontrolli esitatud andmete üle ei ole. Kohtunikuabid kontrollivad ainult baasasju ehk nad ei tee täiendavaid kontrole andmete üle. Registri andmete kvaliteet on kindlasti oluline teema ning samuti arvame, et see teema on kõigis liikmesriikides aktuaalne. Eeldame, et uue direktiivi ülesvõtmisel hakkab ka teistes liikmesriikides see probleem tõstatuma ning ehk luuakse ühtne standard andmete kvaliteedi tagamiseks.

14. **Küsimus:** Kas hakatakse kontrollima kohustatud isikute tegelike kasusaajate registri andmete kontrolliprotsesside? (Vältimaks olukord, kus kõik kohustatud isikud tõesti saaksid registrile tugineda hooldusmeetmete täitmisel)?

Vastus: Jah, otsest uuendamise kohustust kohustatud isikutel seadusest tulenevalt ei ole. See on pigem kohustatud isikute enda huvi, et andmed oleksid võimalikult kvaliteetsed, mis võimaldaks registrile tugineda. Kohustatud isikute riskihindamise süsteem peab olema aasta pärast uuendatud ja siis sellele vastavalt ka protseduurireedlid, mida hakatakse kontrollima järelevalve asutuste poolt.

15. **Küsimus:** Kas võib tekkida risk, et kohustatud isikud otsustavad registrile mitte tugineda ning samuti mitte hakata ka registri andmete parendamisega tegelema? (Kohustus seadusest tulenevalt selleks puudub)

Vastus: Ma ei tea, kuna meil uuendamise kohustust ei ole, siis me ei saa eeldada, et keegi seda tõesti teeks hetkel. Pigem ongi hetkel meie arutelus võimalused, sh näiteks mobiiltelefoni rakenduse näol, kuidas kohustatud isikutel oleks võimalik

Lisa 1 järg

võimalikult lihtsalt anda teada puudustest registris. Hetkel peavad kohustatud isikud kirjutama otse registrihaldjalae (RIK) ja/või võtma ühendust äriühinguga, et registris esitatud andmed saaksid uuendatud. Seda planeerime tulevikus 5 Direktiivi üle võtmisel.

Me eeldame, et kes tahab, see kasutab. See sõltub olulisel määral konkreetsest kohustatud isikud, kes peab hindama, kas klientide hulgas on äriühinguid, kelle puhul registrile tuginemine tõhustaks oluliselt hoolsusmeetmeid. Seda ei olegi meie silmis tark seaduse tasemel reguleerida, kuna see on väga erinev kohustatud isikute seas.

16. **Küsimus:** Millised olid registri loomisega seotud suurimad probleemid?

Vastus: Suurimad vaidlused olid andmete avalikustamisega seotud sätete osas. Meid sundis seda tegema asjaolu, et 5 Direktiivi alusel see läheb nii kui nii avalikuks ehk jah sooviti veelgi rohkem avalikuks teha. Huvigrupid olid väga aktiivselt kaasatud registri loomise protsessi. Oli huvigruppe, kes soovisid andmete avalikustamise ning samuti ka huvigruppe, kes soovisid andmete avalikustamist ainult põhjendatud juhtudel ja peamiselt kohustatud isikutele.

Meie register läheb live arvatavasti ajal, kui uus Direktiiv on võetud juba vastu. Me hetkel võtame osaliselt üle Direktiivi, mis ei ole veel täielikult jõustunud ehk selle pinnalt on tekkinud küsimusi ja vastumeelsust. Hetkel jätkates ainult 4 Direktiivi nõuetega võib tekitada olukorra, kus 5 Direktiiv võetakse vastu paar kuud pärast meie registri avalikustamist ning seeläbi tekib paari kuu pärast siiski kohustus avalikustada andmed kõigile isikutele.

Lisa 2. Intervjuu Eesti Pangaliidu rahapesu tõkestamise toimkonna esindajaga

Minu magistritöö eesmärgiks on käsitleda kohustatud isikute hooldusmeetmete tõhustamist tegelike kasusaajate registri läbi. Minu tänase intervjuu eesmärgiks on arutada, kuidas toimus tegelike kasusaajate registri loomine kohustatud isikute pilgu läbi. Arutada loodud/loodava registri olemust ning kuidas sellega edasi kavatsetakse liikuda. Kohustatud isikutelt olen saanud hetkel sisendi, et tegemist on formaalse registriga, millel otseselt ei ole praktilist sisu.

1. **Küsimus:** Mida tähendab oma olemuselt kohustatud isikute pilgu läbi loodud tegelike kasusaajate register?

Vastus: Ma alustaks oma vastust tegeliku kasusaaja kontseptsiooniga ehk kelle raha tegelikult liigub. Tegelikult on oluline komponent ka see, kes on tegelik kasusaaja. Uue seaduse ja 4 Direktiiviga võimaldatakse tegelikult kasusaajaks määratleda ka kõrgema juhtorgani liikme ehk see tegelikult lööb kogu registri kontseptsiooni segamine, kuna loodava registri eesmärgiks oli leevendada kohustatud isikute muret selle osas, kuidas oma tööd efektiivsemalt ja paremini teha olukorras, kus on probleem tegeliku kasusaaja tuvastamisel. Selle registri eesmärgiks minu silmis on see, et kui täna iga kohustatud isik peab ise oma klientide osas läbi tuvastamise protsessi. Näiteks Eesti puhul saab näitena tuua Eesti Energia, kes on eeldatavasti kliendiks kõigile suurematele pankadele, mis tähendab, et kõik pangad peavad selle isiku tegeliku kasusaaja ja seda korduvalt tegema. Minu silmis uue registri eesmärgiks oli eraldi registris tuvastatud informatsiooni kohustatud isikute vahel jagada. See võimaldab kohustatud isikutel lihtsamalt ühte seaduse nõuet täita ja teiselt poolt oleks RAB-l ja riigil andmed kergemini kättesaadavad. RAB ei peaks tegeliku kasusaajaga seotud informatsiooni enam pankadelt küsima, vaid saaks informatsiooni kätte registrist. RAB saab sellisel juhul teha ka analüüse ka tegelike kasusaajate ning äriühingute vaheliste seoste osas. See, mis on tänaseks aga loodud, on natukene vastupidine olukord pankade seisukohalt. Pankadele ei muutu loodava registri valguses midagi lihtsamaks, vaid lisandub täiendav ülesanne, kuna Eesti on otsustanud e-äriregistris kasutada informatiivse kande staatust ehk sellele ei ole rakendatud ühtegi andmete

Lisa 2 järg

kontrollimeedet ehk sellel informatsioonil puudub täielikult õiguslik väärtus. Äriregistri haldajaks on Justiitsministeerium, kes otseselt ei olnud huvitatud tegelike kasusaajate andmetele lisama õigusliku kande staatust, kuna tegelike kasusaajate tuvastamine ei kuulu asutuse pädevusse.

MoneyVal viimase hinnangus on samuti toodud Eestile antud hinnangus välja, et äriregister on oma olemuselt suurepärase register, kuid kontrollimeetmete täielik puudumine vähendab registris kajastatud andmete kasutamise võimalusi. Tegelike kasusaajate informatsiooni ei oma taas kord ühtegi staatust ning selle haldamisega ei tegele ükski asutus. Sellest tulenevalt võivad äriühingud sisestada informatiivse kande väljale ükskõik, millist sisu omava teksti. Tänu sellele, et seal ei ole mingisugust mehhanismi, mis sunniks kedagi andmeid korrektselt andma, siis isikud, kelle tõttu on register loodud, ei ole registri tegelikuks sihtgrupiks. Oma olemuselt on 90% äriühinguid seadusekuulekad ning nendega ei olegi probleem. Küsimus ongi 10%, kes ei soovi oma õigeid andmeid edastada. Pankade seisukohalt tänu sellele ei saa tugineda e-äriregistri andmetele ehk iga kliendi kohta on pankadel kohustus läbida täpselt samasugune protsess nagu see oli eelnevalt, sh iga kliendi puhul tuleb alustada 0-st andmete kontrollimisel ning omandada kõik vajalikud dokumendid tegelike kasusaajate tuvastamiseks. Meie töö ei muutu ning me ei saa ühtegi lisaväärtust. Pankadele tuleb pigem lisakohustus hakata vajadusel kontrollima erinevusi e-äriregistrisse sisestatud andmete ning panga poolt tuvastatud andmete vahel. Seejuures ei ole e-äriregistrisse sisestatud andmetel ühtegi õiguslikku staatust, vaid tegemist on ainult informatiivse kandega. Riik, täpsemalt Siseministeerium, on kohtumisel öelnud selgelt, et tegelike kasusaajate andmete üle kontrolli teostamine on täies ulatuses pankade õlgadel ehk pangad peavad hakkama enda leidudest riiki teavitama valeandmete kohta. Eelnevast tulenevalt olen seisukohal, et pankadel ei muutu midagi paremaks, vaid tekib täiendav lisakohustus hooldusmeetmete rakendamisel.

Uue muudatusega, mille alusel on lubatud tegeliku kasusaajana määratleda juhtorgani liikme, siis tekib olukord, kus andmed, mis on sisestatud registrisse ei

Lisa 2 järg

pruugi peegeldada reaalselt tegelikku kasusaajat, vaid sinna hakatakse sisestama tegevjuhtide andmeid, kes pole tegeliku kasusaaja definitsiooni kohaselt tegelikuks kasusaajaks. Sellest tulenevalt leiavad kindlasti isikud, kes soovivad andmeid varjata, võimaluse seda ka tulevikus teha. Seal tekibki erinevus panga andmete ning e-äriregistri andmete vahel, kus pank tegelikult teab tegelikku kasusaajat, kuid e-äriregistris on lubatud sinna lisada juhatuse liiget ning lõpuks ei ole kellelegi selge reaalne tegelik kasusaaja. Küsimuseks on see, kas tegeliku kasusaaja silt on pandud tegelikule kasusaajale või sobivale isikule.

Tegelikult üritati teha kahte asja paremaks informatsiooni kogumiseks, kuid tehti seda viisil, mis toob probleeme juurde ning loodav register tekitab lisakohustusi kohustatud isikutele.

2. **Küsimus:** Kui palju olid kohustatud isikud huvigrupina kaasatud loodava registri loomeprotsessi?

Vastus: Meid kaasati aktiivselt Rahandusministeeriumi poolt. Rahandusministeerium poliitikakujundajana toetab ning mõistab meie muresid, kuid samas ei ole tal mõju mõjutada Justiitsministeeriumeid ja registreid, et staatus e-äriregistris muutuks. Sellest tulenevalt on registri võimalikuks parendamiseks adressaadiks pigem Justiitsministeerium e-äriregistri haldajana. Ma muidugi ei viitaks, et Justiitsministeeriumi jaoks ei ole rahapesu tõkestamise teema oluline, vaid ilmselgelt on nende töölaud teiste projektidega täidetud.

3. **Küsimus:** Mis oli loodava registriga kõige enam tähelepanu ning probleeme tekitanud küsimused.

Vastus: Üks probleem oli kindlasti andmete avalikustamise teema, mis oluliselt kergendab kohustatud isikute seisukohalt andmete kättesaadavust. Kindlasti hakkab avalikustatud andmete osas teatud viisil järelevalvet tegema ajakirjandus. Seeläbi

Lisa 2 järg

tekib kindlasti sotsiaalne kontroll ning see on üks positiivne aspekt avalikustamise osas. Kindlasti ei jaga minu arvamust kõik äriühingute esindajad.

Minu hinnangul ei ole loodava registri kõige suuremaks probleemiks register oma olemuselt, vaid registriga loodav tegeliku kasusaaja „silt“, mis seadusandja hinnangul peab olema omistatud igale äriühingule. Seetõttu muutub oluliselt olulisemaks tegelikust sisust vorm, millele pole omistatud seadusandluses konkreetset sisu ehk mida toob tegeliku kasusaaja sildi saamine füüsilisele isikule endale.

4. **Küsimus:** Kuidas suhtute tulevikus tekkivale võimalusele Euroopa Liidu liikmesriikide poolt loodud tegelike kasusaajate kesk registris andmete kontrollimise võimalusele? Kas näete seda võimalusena hoolsusmeetmete tõhustamisel?

Vastus: Ma arvan, et realistlikult on registri loomine võimalik alles 5 aasta kaugel ehk sellele hetkel hinnangut anda on raske, kui see register tulevikus kõigis liikmesriikides töötaks eeldatud põhimõttel, siis see olukord muutuks oluliselt lihtsamaks. Samas nii kaua, kui pole ühtset kontrollimehhanismi andmetele, siis ei pruugi registrist suurt kasu olla.

5. **Küsimus:** Kas võib tekkida olukord, kus otsustate loodava registriga mitte tööd teha ning seeläbi jätkata varasemaid meetmeid kasutades ehk ei hakka vaatama e-äriregistrisse sisestatud andmeid?

Vastus: Mõnes mõttes on meil ka see dilemma küsimus, kuna otseselt kohustus seadusest ei tulene, siis oleme arutanud, kas hakkame üldse andmeid kasutama. Kui meie peame tavapärase protsessi igal juhul läbima ning täiendavalt võtma lisaks kohustusi, siis andmete kasutamine on küsitav.

Minu mure on see, et 95% äriühinguid on korralikud, siis 5% on pahatahtlikud ehk rahapesijad. Uue registri valguses paneme suure töökoormuse jälle 95% klientide peale.

Lisa 2 järg

Finantsinspektsiooni juht on enda hinnangul öelnud, et tema hinnangul kõige tõhusam rahapesu tõkestamise meede riiklikul tasemel on suured trahvid pankadele. Kui riik leiab, et rahapesu tõkestamise on pankade töö, siis on küsimus kas tegemist on rahapesu tõkestamise, vaid finantsüsteemi läbipaistvuse süsteem. Muidugi ma arvan, et hetkel ei hakata sanktsioonide rakendamisega kohe tegelema, kuna hetkel on pankade seisukohalt palju muudatusi ja segadust.

6. **Küsimus:** Kuidas on Teie hinnangul olnud hetkel äriühingutele suunatud teavitustöö? Kas äriühingute esindajad on teadlikult peatselt kehtima hakkavast nõudest?

Vastus: Ei, ma ei usu. Hetkel ei ole ühtegi suurt kampaaniat toimunud. Me pole ka ise otsustanud, kuidas teavitamist täpselt korraldama. Ma arvan, et me mõistlikult teeme ka kommunikatsiooni enda klientidele, et nad oleksid seaduse muudatused teadlikud.

Lisa 3. Kohustatud isikutele edastatud küsimustik

Küsimused:

1. Küsimus: Kes on Teie hinnangul tegelik kasusaaja?

Teie vastus:

2. Küsimus: Kas Teie hinnangul on Eesti õigusaktides tegelike kasusaaja olemus piisaval määral defineeritud?

Teie vastus:

3. Küsimus: Mis on Teie hinnangul loodava registri eesmärk?

Teie vastus:

4. Küsimus: Kas Teie hinnangul oli Teie ettevõtte piisavalt kaasatud tegelike kasusaajate registri loomeprotsessis?

Teie vastus:

5. Küsimus: Kas Teie hinnangul olid huvigrupid piisavalt kaasatud?

Teie vastus:

6. Küsimus: Kas kohustatud isikute arvamust arvestati registri ning õigusakti väljatöötamisel?

Teie vastus:

7. Küsimus: Kuidas muudab loodav register Teie ettevõtte rahapesu tõkestamise hooldusmeetmete täitmist?

- a. Täiendav küsimus: Kui Teie ettevõttes loodav register hooldusmeetmete täitmist ei muuda, siis palun täpsustage, miks ei oma register mõju teie hooldusmeetmete täitmisele.

Teie vastus:

8. Kas Teie hinnangul tõhustab loodav register kohustatud isikute hooldusmeetmete täitmist?

Teie vastus:

Lisa 3 järg

9. Kas Teie ettevõtte kavatses hakata kasutama loodavas registris avalikustatavaid andmeid hooldusmeetmete täitmiseks?

- a. Küsimused täpsustus: Eestis kehtiva rahapesu ning terrorismi rahastamise tõkestamise seaduse alusel puuduvad kohustatud isikutele sanktsioonid, kui kohustatud isik ei otsusta hakata loodavat registrit enda hooldusmeetmete täitmisel kasutama.

Teie vastus:

10. Küsimus: Kas Teie ettevõtte kavatses loodavat registrit kaasata hooldusmeetmete täitmise protseduuridesse, olgugi, et õigusakti kohustuste hulgas selline kohustus Teil puudub? (Kas planeerite registrit hakata kasutama või ei kavatses te hetkel loodavat registrit kasutada, kuna õigusaktidest sellist kohustust Teil ei ole?)

Teie vastus:

11. Kuidas oleks võimalik Teie hinnangul loodavat registrit parendada selliselt, et see tõhustaks kohustatud isikute hooldusmeetmeid ning tekitaks kohustatud isikute soovi registrit eesmärgipäraselt kasutada?

Teie vastus:

Lisa 4. Isik 1 vastused

Kohustatud isiku tüüp: Pank

Küsimused:

1. Küsimus: Kes on Teie hinnangul tegelik kasusaaja?

Teie vastus: Tegelik kasusaaja on füüsiline isik, kes teeb oma mõju ära kasutades tehingu või toimingut või omab muul viisil kontrolli tehingu, toimingut või teise isiku üle ja kelle huvides, kasuks või arvel tehing või toiming tehakse. (vt RahaPTS § 9 lg 1).

Äriühingu puhul on tegelik kasusaaja füüsiline isik, kes lõplikult omab või kontrollib juriidilist isikut piisava arvu (25+%) aktsiate, osade, hääleõiguste või omandiõiguse otsese või kaudse omamise kaudu, sealhulgas osalus esitajaaktsiate või -osade kujul, või muul viisil. (vt RahaPTS § 9 lg 2). Kui äriühingu puhul selliseid isikuid ei eksisteeri, siis käsitatakse tegeliku kasusaajana sellist füüsilist isikut, kes on kõrgema juhtorgani liige. (vt RahaPTS § 9 lg 4)

Seaduse nõuded tulenevad rahapesu 4. Direktiivist ja seal omakorda FATFi juhistest.

FATF-i juhistes „Läbipaistvus ja tegeliku kasusaaja instituut“ (Transparency and Beneficial Ownership) soovitus toob välja ka tegeliku kasusaaja tuvastamise testi:

1.samm – füüsilise isiku, kes omab (olenemata osaluse suuruselt) või kontrollib juriidilist isikut, kindlakstegemine.

Sellise isiku kindlakstegemine võib olla raskendatud, kuna juriidilises isikus lõplikku kontrollivat osalust omavad füüsiliste isikute osalused võivad olla niivõrd hajutatud, et ükski füüsiline isik (kas üksinda või koos tegutsedes) ei oma juriidilise isiku või üksuse üle osaluse kaudu kontrolli. Testi sammus 1 küsib kohustatud isik või kolmas isik, kas on olemas füüsiline isik, kes olenemata osaluse suuruselt omab kontrolli, kui ei, siis liigutakse sammule 2.

2. samm – kui 1. sammu puhul on kahtlusi, kas kontrolliva osalusega isikud on tegelikud kasusaajad või kui ükski füüsiline isik ei oma osaluse kaudu kontrolli, tehakse kindlaks nende füüsiliste isikute isikusamasus, kes omavad juriidilise isiku või üksuse üle muul viisil kontrolli (kui neid on). Kui sammu 2 vastus on ka ei, siis järgneb samm 3.

3. samm – kui sammude 1 ja 2 puhul ei tuvastata ühtki füüsilist isikut, peavad äriühingud käsutama tegeliku kasusaajana kõrgema juhtorgani liiget.

Lisa 4 järg

Siin on asjakohane ka FATF-i juhiste lk-1 15 märgitu, mille kohaselt: „*For example, Recommendation 24 allows the determination of the controlling shareholders of a company based on a threshold (for example, any persons owning more than a certain percentage of the company, such as 25%). The FATF Recommendations do not specify what threshold may be appropriate. In determining an appropriate minimum threshold, countries should consider the level of ML/TF risk identified for the various types of legal persons or minimum ownership thresholds established for particular legal persons pursuant to commercial or administrative law. The ownership interest approach suggests that it is likely that there could be more than one beneficial owner (for example, with a threshold of more than 25%, there could be a maximum of three beneficial owners). In any case, a percentage shareholding or ownership interest should be considered as a key evidential factor among others to be taken into account. It is also important to highlight that this approach includes the notion of indirect control which may extend beyond formal ownership or could be through a chain of corporate vehicles. Ultimately, countries should implement the concept of ownership interest that is sufficiently clear, practical, workable and enforceable for the full range of legal persons administered in a country.*“

Enamus Eesti ettevõtete puhul on ettevõtte omandi- ja kontrollstruktuur läbipaistev ja suuremad omanikud omavad ka tegelikku kontrolli ettevõtte üle ning tegeliku kasusaaja tuvastamine ei ole keeruline.

2. Küsimus: Kas Teie hinnangul on Eesti õigusaktides tegelike kasusaaja olemus piisaval määral defineeritud?

Teie vastus: Üldjoontes on see piisav. Lisaks on FATF juhised, mis aitavad keerulisemates olukordades tegeliku kasusaaja kindlaks teha.

3. Küsimus: Mis on Teie hinnangul loodava registri eesmärk?

Teie vastus: Tegelike kasusaajate registri eesmärk on suurendada ärikeskkonna läbipaistvust ja usaldusväarsust ning vältida äriühingute kasutamist ebaseaduslikeks tehinguteks, sh rahapesuks ja terrorismi rahastamiseks, tuvastada kriminaalse tausta või kahtlusega isikute ärihuvid ja ära hoida selliste vahendite kasutamist. Lisaks peaks

Lisa 4 järg

lihtsustuma rahvusvaheliste sanktsioonide kohaldamine, läbi parema võimaluse jälgida isikute seoseid.

Samuti läbi ühtse registri ja avaliku kättesaadavuse lihtsustada kohustatud isikute hoolsuskohustuse täitmist tõhustades seeläbi rahapesu tõkestamist.

4. Küsimus: Kas Teie hinnangul oli Teie ettevõtte piisavalt kaasatud tegelike kasusaajate registri loomeprotsessis?

Teie vastus: Pangad osalesid läbi Pangaliidu ja olid seeläbi kaasatud.

5. Küsimus: Kas Teie hinnangul olid huvigrupid piisavalt kaasatud?

Teie vastus: Rahandusministeerium oli seaduse ettevalmistamisel avatud ja koostöövalmis.

6. Küsimus: Kas kohustatud isikute arvamust arvestati registri ning õigusakti väljatöötamisel?

Teie vastus: Osaliselt arvestati, mis puudutab Äriregistri kasutamist tegeliku kasusaajate registri loomisel. Samuti seda, et see oleks kohustatud isikutele avalikult ja tasuta kättesaadav. Kahjuks ei arvestatud arvamust, et sellel registril peaks olema ka õiguslik tähendus, millel oleks võimalik kohustatud isikutel ja ettevõtetel endal tugineda.

7. Küsimus: Kuidas muudab loodav register Teie ettevõtte rahapesu tõkestamise hoolsusmeetmete täitmist?

- a. Täiendav küsimus: Kui Teie ettevõttes loodav register hoolsusmeetmete täitmist ei muuda, siis palun täpsustage, miks ei oma register mõju teie hoolsusmeetmete täitmisele.

Teie vastus: Kindlasti on tegeliku kasusaaja informatsiooni kättesaadavaks tegemine samm õiges suunas. Kuid kui registri andmetel puudub õiguslik tähendus, siis saab kohustatud isik kasutada tegeliku kasusaaja andmeid ainult piiratud ulatuses.

Krediitiasutustel oli juba varasemalt kohustus tuvastada oma klientide tegelikud kasusaajad. Kuna registril puudub õiguslik tähendus, siis see otseselt ei mõjuta meie

Lisa 4 järg

ettevõtte hoolsusmeetmete täitmist. Tegemist on lihtsalt ühe täiendava allikaga, millest on võimalik tegeliku kasusaaja andmeid võrrelda.

8. Kas Teie hinnangul tõhustab loodav register kohustatud isikute hoolsusmeetmete täitmist?

Teie vastus: Nagu eelmises vastuses märgitud saab seda piiratud ulatuses oma kohustuste täitmisel kasutada. Näiteks saab tegelike kasusaajate registrit kasutada erinevatest allikatest saadud tegelike kasusaajate andmete vastastikuseks võrdluseks ja kontrolliks. Tegeliku kasusaaja registrist saadud andmeid võivad kinnitada teistest allikatest saadud andmete õigsust või vastupidi tekitada kahtlusi teisest allikast saadud andmete õigsuses. Samuti saab andmeid kasutada olemasolevate andmete parandamiseks. Samas ei vähenda see oluliselt pankade ja muude kohustatud isikute ning nende klientide halduskoormust tegelike kasusaajate kindlaks tegemisel. Kui tegelike kasusaajate registrid võetakse kasutusele ning muudetakse avalikult kättesaadavaks ka teistes EL liikmesriikides, paranevad krediitiasutuste võimalused mitteresidendist klientide või oma klientide tehingupartnerite tausta kontrollimisel.

9. Kas Teie ettevõtte kavatseb hakata kasutama loodavas registris avalikustatavaid andmeid hoolsusmeetmete täitmiseks?

- a. Küsimused täpsustus: Eestis kehtiva rahapesu ning terrorismi rahastamise tõkestamise seaduse alusel puuduvad kohustatud isikutele sanktsioonid, kui kohustatud isik ei otsusta hakata loodavat registrit enda hoolsusmeetmete täitmisel kasutama.

Teie vastus: Jah hakkame loodavas registris kasutatavaid andmeid kasutama, kuid piiratud ulatuses. Tegeliku kasusaaja registrist saadud andmeid võivad kinnitada teistest allikatest saadud andmete õigsust või vastupidi tekitada kahtlusi teisest allikast saadud andmete õigsuses. Ehk see on üks kontrolli- ja andmete kvaliteedi parandamise vahend hoolsuskohustuste täitmisel.

Lisa 4 järg

10. Küsimus: Kas Teie ettevõtte kavatses loodavat registrit kaasata hoolsusmeetmete täitmise protseduuridesse, olgugi, et õigusakti kohustuste hulgas selline kohustus Teil puudub? (Kas planeerite registrit hakata kasutama või ei kavatse te hetkel loodavat registrit kasutada, kuna õigusaktidest sellist kohustust Teil ei ole?)

Teie vastus: Jah hakkame loodavas registris kasutatavaid andmeid kasutama, kuid piiratud ulatuses. Tegelikult kasusaaja registrist saadud andmeid võivad kinnitada teistest allikatest saadud andmete õigsust või vastupidi tekitada kahtlusi teisest allikast saadud andmete õigsuses. Ehk see on üks kontrolli- ja andmete kvaliteedi parandamise vahend hoolsuskohustuste täitmisel.

11. Kuidas oleks võimalik Teie hinnangul loodavat registrit parendada selliselt, et see tõhustaks kohustatud isikute hoolsusmeetmeid ning tekitaks kohustatud isikute soovi registrit eesmärgipäraselt kasutada?

Teie vastus: RahaPTS peaks kohustama esitama registripidajale lõpliku kasusaaja tuvastamist selgitavaid dokumente (ettevõtte struktuuri skeem, välismaa äriühingute registrikaardid kui omanikeringi ahel ulatub ühte või mitmesse välisriiki vms) ja registrikandel peaks olema õiguslik tähendus, millel teised isikud saaks hoolsuskohustuste täitmisel tugineda.

See täidaks tõeliselt tegelike kasusaajate registrile pandud eesmärgi suurendada ärikeskkonna läbipaistvust ja usaldusväärsust ning vältida äriühingute kasutamist ebaseaduslikeks tehinguteks. Ettevõtjal oleks kohustus ainult riigile tõestada oma tegelik kasusaaja ja teised osapooled saaksid tugineda riiklikel andmetel. Kokkuvõtvalt väheneks kõigi huvitatud osapoolte kulud, suureneks veelgi andmete usaldusväärsus ja seeläbi kasvaks ühiskondlik kasu.

Lisa 5. Isik 2 vastused

Kohustatud isiku tüüp: pank

Küsimused:

1. Küsimus: Kes on Teie hinnangul tegelik kasusaaja?

Teie vastus: Tegemist on füüsilise isikuga, kes kontrollib juriidilise isiku tegevust tulenevalt määratletud aktsiate või hääleõiguse lävendist. Tegelik kasusaaja võib olla ka juriidilise isiku juhtorgani liige juhul, eelnevalt kirjeldatud lävendite alusel ei ole võimalik tegelikku kasusaajat kindlaks määrata.

2. Küsimus: Kas Teie hinnangul on Eesti õigusaktides tegelike kasusaaja olemus piisaval määral defineeritud?

Teie vastus: Üldjoontes ei näe, et see mõiste peaks olema täiendavalt sisustatud. Etteantud kvantitatiivsed kriteeriumid on piisavalt konkreetsed, oluline muutus on ka juhatuse liikme võimalik käsitlemine tegeliku kasusaajana.

3. Küsimus: Mis on Teie hinnangul loodava registri eesmärk?

Teie vastus: Läbipaistvuse suurendamine ja teabevahetuse parendamine. Finantsteenuse pakkujail võimalus saada lühema ajaperioodi jooksul ülevaade kasusaajatest (mis samas ei vabasta neid kohustusest andmeid kontrollida).

4. Küsimus: Kas Teie hinnangul oli Teie ettevõtte piisavalt kaasatud tegelike kasusaajate registri loomeprotsessis?

Teie vastus: Keeruline hinnata, kuna ühinesin ettevõttega 2018. jaanuarist (seadus läbis Parlamendi lugemised 2017. aasta keskel).

5. Küsimus: Kas Teie hinnangul olid huvigrupid piisavalt kaasatud?

Teie vastus: Minu hinnangul piisavalt. Krediidiasutused olid seadusloomesse pidevalt kaasatud eelkõige läbi Pangaliidu juures tegutseva AML toimkonna (koguneb üldjuhul 2-nädalase intervalli järgselt).

Lisa 5 järg

6. Küsimus: Kas kohustatud isikute arvamust arvestati registri ning õigusakti väljatöötamisel?

Teie vastus: Seaduse väljatöötamise ajal ei olnud ma ühegi kohustatud isiku palgal, ei saa seetõttu objektiivselt hinnata.

7. Küsimus: Kuidas muudab loodav register Teie ettevõtte rahapesu tõkestamise hooldusmeetmete täitmist?

- a. Täiendav küsimus: Kui Teie ettevõttes loodav register hooldusmeetmete täitmist ei muuda, siis palun täpsustage, miks ei oma register mõju teie hooldusmeetmete täitmisele.

Teie vastus: Teabe mõttes tervitatav initsiatiiv. Samas on ebaselge, kes ja kuidas kontrollib edastatavate andmete õigsust. Ehkki vastutus teabe sisestamise eest on äriühingu juhatuse liikmel, on ebaselge selle täitmise kontroll.

8. Kas Teie hinnangul tõhustab loodav register kohustatud isikute hooldusmeetmete täitmist?

Teie vastus: vt vastus küsimusele 7.

9. Kas Teie ettevõtte kavatseb hakata kasutama loodavas registris avalikustatavaid andmeid hooldusmeetmete täitmiseks?

- a. Küsimused täpsustus: Eestis kehtiva rahapesu ning terrorismi rahastamise tõkestamise seaduse alusel puuduvad kohustatud isikutele sanktsioonid, kui kohustatud isik ei otsusta hakata loodavat registrit enda hooldusmeetmete täitmisel kasutama.

Teie vastus: Kiire info saamiseks kasulik infoallikas, ent tegelik väärtus on piiratud riigipoolse täitmise kontrolli ebaselguse tõttu.

Lisa 5 järg

10. Küsimus: Kas Teie ettevõtte kavatsed loodavat registrit kaasata hooldusmeetmete täitmise protseduuridesse, olgugi, et õigusakti kohustuste hulgas selline kohustus Teil puudub? (Kas planeerite registrit hakata kasutama või ei kavatse te hetkel loodavad registrit kasutada, kuna õigusaktidest sellist kohustust Teil ei ole?)

Teie vastus: Lõplikku seisukohta veel kujundanud ei ole, ent tõenäoliselt lisame registri sisekordadesse kui täiendava infoallika. Samas nagu eelnevalt mainisin, peame registri andmeid nii või teisiti täiendavalt kontrollida. Register võimaldab keerukate struktuuride puhul kiiremini BO jälile, ent meiepoolne kontrollikohustus ei vähene.

11. Kuidas oleks võimalik Teie hinnangul loodavad registrit parendada selliselt, et see tõhustaks kohustatud isikute hooldusmeetmeid ning tekitaks kohustatud isikute soovi registrit eesmärgipäraselt kasutada?

Teie vastus: Riik peab tegelema lahenduse leidmisega sellele, kuidas kontrollida registri täitmist ja mõtlema sellele kuidas avastatavaid rikkumisi sanktsioneerida.

Lisa 6. Isik 3 vastused

Kohustatud isikud tüüp: Pank

Küsimused:

1. Küsimus: Kes on Teie hinnangul tegelik kasusaaja?

Teie vastus: Lähtume RahaPTS toodud definitsioonist

2. Küsimus: Kas Teie hinnangul on Eesti õigusaktides tegelike kasusaaja olemus piisaval määral defineeritud?

Teie vastus: Jah

3. Küsimus: Mis on Teie hinnangul loodava registri eesmärk?

Teie vastus: Vormiliselt on registri eesmärk suurendada läbipaistvust äriühingute ärakasutamise vastu võideldes. Kuivõrd aga registripidaja ei kontrolli registrisse esitatud andmete õigsust, siis ei ole antud küsimustikule vastaja veendunud, et seda eesmärki ka suudetakse saavutada. Seega tundub register jäävat üheks allikaks kohustatud isiku jaoks, mille andmeid tuleb kontrollida.

4. Küsimus: Kas Teie hinnangul oli Teie ettevõtte piisavalt kaasatud tegelike kasusaajate registri loomeprotsessis?

Teie vastus: Ei.

5. Küsimus: Kas Teie hinnangul olid huvigrupid piisavalt kaasatud?

Teie vastus: Ei.

6. Küsimus: Kas kohustatud isikute arvamust arvestati registri ning õigusakti väljatöötamisel?

Teie vastus: Ei.

Lisa 6 järg

7. Küsimus: Kuidas muudab loodav register Teie ettevõtte rahapesu tõkestamise hooldusmeetmete täitmist?

- a. Täiendav küsimus: Kui Teie ettevõttes loodav register hooldusmeetmete täitmist ei muuda, siis palun täpsustage, miks ei oma register mõju teie hooldusmeetmete täitmisele.

Teie vastus: Planeerime registrit kasutada kliendi poolt antud andmete kontrollimiseks.

8. Kas Teie hinnangul tõhustab loodav register kohustatud isikute hooldusmeetmete täitmist?

Teie vastus: Register tõhustab hooldusmeetmete täitmist selle võrra, et register on koht, kust saab andmeid kontrollida. Kuna aga andmete (kliendi poolt antud ja registris kajastatud) vahel võib esineda vastuolu, siis tekitab see pigem segadust, millest kohustatud isik lähtuma peaks.

9. Kas Teie ettevõtte kavatses hakata kasutama loodavas registris avalikustatavaid andmeid hooldusmeetmete täitmiseks?

- a. Küsimused täpsustus: Eestis kehtiva rahapesu ning terrorismi rahastamise tõkestamise seaduse alusel puuduvad kohustatud isikutele sanktsioonid, kui kohustatud isik ei otsusta hakata loodavat registrit enda hooldusmeetmete täitmisel kasutama.

Teie vastus: Jah, kavatses hakata kasutada registris avalikustatavaid andmeid kliendi poolt antud andmete kontrollimiseks.

10. Küsimus: Kas Teie ettevõtte kavatses loodavat registrit kaasata hooldusmeetmete täitmise protseduuridesse, olgugi, et õigusakti kohustuste hulgas selline kohustus Teil puudub? (Kas planeerite registrit hakata kasutama või ei kavatse te hetkel loodavat registrit kasutada, kuna õigusaktidest sellist kohustust Teil ei ole?)

Teie vastus: Jah, kavatses hakata kasutada registris avalikustatavaid andmeid kliendi poolt antud andmete kontrollimiseks.

Lisa 6 järg

11. Kuidas oleks võimalik Teie hinnangul loodavad registrit parendada selliselt, et see tõhustaks kohustatud isikute hooldusmeetmeid ning tekitaks kohustatud isikute soovi registrit eesmärgipäraselt kasutada?

Teie vastus: Ettevõtete poolt registrisse esitatud andmeid peaks registripidaja kontrollima ning andmetele peaks andma õigusliku tähenduse. Selliselt võiks kohustatud isik registris esitatud andmetele tugineda ning ei oleks vajalik kliendi käest tema poolt juba registrisse esitatud andmeid küsida.

Lisa 7 Isik 4 vastused

Kohustatud isiku tüüp: Pank

Küsimused:

1. Küsimus: Kes on Teie hinnangul tegelik kasusaaja?

Teie vastus: defineeritud RPTS §-s 9.

2. Küsimus: Kas Teie hinnangul on Eesti õigusaktides tegelike kasusaaja olemus piisaval määral defineeritud?

Teie vastus: Jah.

3. Küsimus: Mis on Teie hinnangul loodava registri eesmärk?

Teie vastus: Tagada avalikud andmed tegelike kasusaajate kohta.

4. Küsimus: Kas Teie hinnangul oli Teie ettevõtte piisavalt kaasatud tegelike kasusaajate registri loomeprotsessis?

Teie vastus: Ei.

5. Küsimus: Kas Teie hinnangul olid huvigrupid piisavalt kaasatud?

Teie vastus: Ei oska vastata.

6. Küsimus: Kas kohustatud isikute arvamust arvestati registri ning õigusakti väljatöötamisel?

Teie vastus: Ei.

7. Küsimus: Kuidas muudab loodav register Teie ettevõtte rahapesu tõkestamise hoolsusmeetmete täitmist?

- a. Täiendav küsimus: Kui Teie ettevõttes loodav register hoolsusmeetmete täitmist ei muuda, siis palun täpsustage, miks ei oma register mõju teie hoolsusmeetmete täitmisele.

Lisa 7 järg

Teie vastus: Ei oska hetkel detailselt vastata (rakendamisega tegeleb I liin, II liini pole seni veel kaasatud).

8. Kas Teie hinnangul tõhustab loodav register kohustatud isikute hooldusmeetmete täitmist?

Teie vastus: Võimalik, kuid ei kindel selles ei ole, praktika näitab.

9. Kas Teie ettevõtte kavatses hakata kasutama loodavas registris avalikustatavaid andmeid hooldusmeetmete täitmiseks?

- a. Küsimused täpsustus: Eestis kehtiva rahapesu ning terrorismi rahastamise tõkestamise seaduse alusel puuduvad kohustatud isikutele sanktsioonid, kui kohustatud isik ei otsusta hakata loodavat registrit enda hooldusmeetmete täitmisel kasutama.

Teie vastus: Jah.

10. Küsimus: Kas Teie ettevõtte kavatses loodavat registrit kaasata hooldusmeetmete täitmise protseduuridesse, olgugi, et õigusakti kohustuste hulgas selline kohustus Teil puudub? (Kas planeerite registrit hakata kasutama või ei kavatse te hetkel loodavat registrit kasutada, kuna õigusaktidest sellist kohustust Teil ei ole?)

Teie vastus: Ilmselt küll, ei oska hetkel detailselt vastata (rakendamisega tegeleb I liin, II liini pole seni veel kaasatud)

11. Kuidas oleks võimalik Teie hinnangul loodavad registrit parendada selliselt, et see tõhustaks kohustatud isikute hooldusmeetmeid ning tekitaks kohustatud isikute soovi registrit eesmärgipäraselt kasutada?

Teie vastus: Sanktsioneerides valeandmete esitamise registrile.

Lisa 8. Isik 5 vastused

Kohustatud isiku tüüp: Pank

Küsimused:

1. Küsimus: Kes on Teie hinnangul tegelik kasusaaja?

Teie vastus: Süvenesin nüüd uuesti, kahjuks ei saagi mina neile vastata, sest me küll oleme Pangaliidu liikmed, kuid meie pank ei olnud väga aktiivselt kaasatud protsessi. Seega puudub tegelik teadmine ja ülevaade.

2. Küsimus: Kas Teie hinnangul on Eesti õigusaktides tegelike kasusaaja olemus piisaval määral defineeritud?

Teie vastus: vt vastust küsimusele 1.

3. Küsimus: Mis on Teie hinnangul loodava registri eesmärk?

Teie vastus: vt vastust küsimusele 1.

4. Küsimus: Kas Teie hinnangul oli Teie ettevõtte piisavalt kaasatud tegelike kasusaajate registri loomeprotsessis?

Teie vastus: vt vastust küsimusele 1.

5. Küsimus: Kas Teie hinnangul olid huvigrupid piisavalt kaasatud?

Teie vastus: vt vastust küsimusele 1.

6. Küsimus: Kas kohustatud isikute arvamust arvestati registri ning õigusakti väljatöötamisel?

Teie vastus: vt vastust küsimusele 1.

7. Küsimus: Kuidas muudab loodav register Teie ettevõtte rahapesu tõkestamise hoolsusmeetmete täitmist?

- a. Täiendav küsimus: Kui Teie ettevõttes loodav register hoolsusmeetmete täitmist ei muuda, siis palun täpsustage, miks ei oma register mõju teie hoolsusmeetmete täitmisele.

Teie vastus: vt vastust küsimusele 1.

Lisa 8 järg

8. Kas Teie hinnangul tõhustab loodav register kohustatud isikute hooldusmeetmete täitmist?

Teie vastus: vt vastust küsimusele 1.

9. Kas Teie ettevõtte kavatses hakata kasutama loodavas registris avalikustatavaid andmeid hooldusmeetmete täitmiseks?

- a. Küsimused täpsustus: Eestis kehtiva rahapesu ning terrorismi rahastamise tõkestamise seaduse alusel puuduvad kohustatud isikutele sanktsioonid, kui kohustatud isik ei otsusta hakata loodavat registrit enda hooldusmeetmete täitmisel kasutama.

Teie vastus: vt vastust küsimusele 1.

10. Küsimus: Kas Teie ettevõtte kavatses loodavat registrit kaasata hooldusmeetmete täitmise protseduuridesse, olgugi, et õigusakti kohustuste hulgas selline kohustus Teil puudub? (Kas planeerite registrit hakata kasutama või ei kavatse te hetkel loodavat registrit kasutada, kuna õigusaktidest sellist kohustust Teil ei ole?)

Teie vastus: vt vastust küsimusele 1.

11. Kuidas oleks võimalik Teie hinnangul loodavat registrit parendada selliselt, et see tõhustaks kohustatud isikute hooldusmeetmeid ning tekitaks kohustatud isikute soovi registrit eesmärgipäraselt kasutada?

Teie vastus: vt vastust küsimusele 1.

Lisa 9. Isik 6 vastused

Kohustatud isiku tüüp: Pank

Küsimused:

1. Küsimus: Kes on Teie hinnangul tegelik kasusaaja?

Teie vastus: Tegelik kasusaaja definitsiooni sätestab kehtiva rahapesu ja terrorismi rahastamise tõkestamise seaduse § 9.

2. Küsimus: Kas Teie hinnangul on Eesti õigusaktides tegelike kasusaaja olemus piisaval määral defineeritud?

Teie vastus: Tegelike kasusaajate määratlemine võib kehtiva seadusandluse puhul osutada problemaatiliseks kui isikute osalus jääb alla 25%, nt jagatud 5 osaniku vahel, kellele igale ühele kuulub 20%. Olemasoleva seaduse käsitle kohaselt tuleks sellisel juhul määratleda tegelikuks kasusaajaks juhtorgani liige, kes tõenäoliselt tegelikult ei ole juriidilise isiku tegelik kasusaaja.

3. Küsimus: Mis on Teie hinnangul loodava registri eesmärk?

Teie vastus: Loodava registri eesmärk tänasel juhul on AMLD4 direktiivist tuleneva regulatsiooni siseriiklikusse õigusesse ülevõtmine, täitmata registri loomise tegelikku eesmärki.

4. Küsimus: Kas Teie hinnangul oli Teie ettevõtte piisavalt kaasatud tegelike kasusaajate registri loomeprotsessis?

Teie vastus: Ettevõtte oli kaasatud seadusloome protsessi, millega otsustati vastava registri loomine, kuid turuosaliste avaldatud arvamusi ei ole tõenäoliselt piisavalt põhjalikult hinnatud kindlustamaks registri tegelik toimimine ning kasutegur.

5. Küsimus: Kas Teie hinnangul olid huvigrupid piisavalt kaasatud?

Teie vastus: Sama vastus, mis eelmisele küsimusele. Ettevõtte oli kaasatud seaduse menetluse protsessi koos teiste huvigruppidega.

Lisa 9 järg

6. Küsimus: Kas kohustatud isikute arvamust arvestati registri ning õigusakti väljatöötamisel?

Teie vastus: Kohustatud isikute arvamust ei arvestatud registri ning õigusakti väljatöötamisel piisavalt, mis tingib olukorra, kus register ei oma tegelikku õiguslikku jõudu.

7. Küsimus: Kuidas muudab loodav register Teie ettevõtte rahapesu tõkestamise hoolsusmeetmete täitmist?

- a. Täiendav küsimus: Kui Teie ettevõttes loodav register hoolsusmeetmete täitmist ei muuda, siis palun täpsustage, miks ei oma register mõju teie hoolsusmeetmete täitmisele.

Teie vastus: Register muudab hoolsusmeetmete täitmist lisades täiendava võimaluse registrist andmete kontrollimiseks. Samas, ei oma registrist andmete kontrollimine, mittemingisugust juriidilist jõudu ning registris toodud andmete õigsuse üle ei teosta mitte keegi mittemingisugust kontrolli. Eeltoodust tulenevalt on tegemist registriga, kus kontrollitakse juriidilise isiku tegelikke kasusaajate andmeid, kuid üksnes nendele tugineda ei saa, kuna andmete sisu õigsus ei ole ei kontrollitud ega tagatud.

8. Kas Teie hinnangul tõhustab loodav register kohustatud isikute hoolsusmeetmete täitmist?

Teie vastus: Ei.

9. Kas Teie ettevõtte kavatseb hakata kasutama loodavas registris avalikustatavaid andmeid hoolsusmeetmete täitmiseks?

- a. Küsimused täpsustus: Eestis kehtiva rahapesu ning terrorismi rahastamise tõkestamise seaduse alusel puuduvad kohustatud isikutele sanktsioonid, kui kohustatud isik ei otsusta hakata loodavat registrit enda hoolsusmeetmete täitmisel kasutama.

Teie vastus: Registri kasutamine ei loo täna mingisugust lisaväärtust, pigem komplitseerib protsessi, mistõttu tänapäeval ei ole registri kasutamine otstarbekas.

Lisa 9 järg

10. **Küsimus:** Kas Teie ettevõtte kavatsed loodavat registrit kaasata hooldusmeetmete täitmise protseduuridesse, olgugi, et õigusakti kohustuste hulgas selline kohustus Teil puudub? (Kas planeerite registrit hakata kasutama või ei kavatsed te hetkel loodavat registrit kasutada, kuna õigusaktidest sellist kohustust Teil ei ole?)

Teie vastus: Sama vastus, mis eelmisele küsimusele.

11. Kuidas oleks võimalik Teie hinnangul loodavat registrit parendada selliselt, et see tõhustaks kohustatud isikute hooldusmeetmeid ning tekitaks kohustatud isikute soovi registrit eesmärgipäraselt kasutada?

Teie vastus: Tuleks arvestada seaduse menetluse käigus avaldatud turuosaliste arvamusega ning anda registrile õiguslik sisu. Riik peaks võtma kohustuse tagada registris avaldatud andmete õigsus, mis võimaldaks turuosalistel tugineda registris avaldatud andmetele. Vastupidisel juhul on loodud register, mis on deklaratiivse tähendusega ning selles toodud andmete õigsust kontrollivad turuosalised, kes registrit kasutavad (märgates andmetes ebakõla peaks registrit teavitama andmete mittekorrigeeritusest).

Lisa 10. Isik 7 vastused

Kohustatud isiku tüüp: notar

Küsimused:

1. Küsimus: Kes on Teie hinnangul tegelik kasusaaja?

Teie vastus: Füüsiline isik, kes saab tehingust või muust toimingust kasu.

2. Küsimus: Kas Teie hinnangul on Eesti õigusaktides tegelike kasusaaja olemus piisaval määral defineeritud?

Teie vastus: Võiks olla täpsemalt defineeritud.

3. Küsimus: Mis on Teie hinnangul loodava registri eesmärk?

Teie vastus: Eesmärk ebaselge.

4. Küsimus: Kas Teie hinnangul oli Teie ettevõtte piisavalt kaasatud tegelike kasusaajate registri loomeprotsessis?

Teie vastus: Piisavalt.

5. Küsimus: Kas Teie hinnangul olid huvigrupid piisavalt kaasatud?

Teie vastus: Ei oska öelda.

6. Küsimus: Kas kohustatud isikute arvamust arvestati registri ning õigusakti väljatöötamisel?

Teie vastus: Ei oska öelda.

Lisa 10 järg

7. Küsimus: Kuidas muudab loodav register Teie ettevõtte rahapesu tõkestamise hoolsusmeetmete täitmist?

- a. Täiendav küsimus: Kui Teie ettevõttes loodav register hoolsusmeetmete täitmist ei muuda, siis palun täpsustage, miks ei oma register mõju teie hoolsusmeetmete täitmisele.

Teie vastus: Hoolsusmeetmete järgimine on notarite jaoks piisavalt reguleeritud, uus register ei aita olukorda muuta.

8. Kas Teie hinnangul tõhustab loodav register kohustatud isikute hoolsusmeetmete täitmist?

Teie vastus: Ei oska öelda.

9. Kas Teie ettevõtte kavatses hakata kasutama loodavas registris avalikustatavaid andmeid hoolsusmeetmete täitmiseks?

- a. Küsimused täpsustus: Eestis kehtiva rahapesu ning terrorismi rahastamise tõkestamise seaduse alusel puuduvad kohustatud isikutele sanktsioonid, kui kohustatud isik ei otsusta hakata loodavat registrit enda hoolsusmeetmete täitmisel kasutama.

Teie vastus: Ilmselt mitte.

10. Küsimus: Kas Teie ettevõtte kavatses loodavat registrit kaasata hoolsusmeetmete täitmise protseduuridesse, olgugi, et õigusakti kohustuste hulgas selline kohustus Teil puudub? (Kas planeerite registrit hakata kasutama või ei kavatse te hetkel loodavat registrit kasutada, kuna õigusaktidest sellist kohustust Teil ei ole?)

Teie vastus: Ei kavatse.

11. Kuidas oleks võimalik Teie hinnangul loodavad registrit parendada selliselt, et see tõhustaks kohustatud isikute hoolsusmeetmeid ning tekitaks kohustatud isikute soovi registrit eesmärgipäraselt kasutada?

Teie vastus: Ei oska öelda.

Lisa 11. Isik 8 vastused

Kohustatud isiku tüüp: notar

Küsimused:

1. Küsimus: Kes on Teie hinnangul tegelik kasusaaja?

Teie vastus: Füüsiline isik, kellel on kontroll ettevõtte üle ja kellele kuulub enamuosalus näiteks läbi muude ettevõtete

2. Küsimus: Kas Teie hinnangul on Eesti õigusaktides tegelike kasusaaja olemus piisaval määral defineeritud?

Teie vastus: Minu arvates ei ole.

3. Küsimus: Mis on Teie hinnangul loodava registri eesmärk?

Teie vastus: Teha tegeliku kasusaaja väljaselgitamine lihtsamaks ning läbipaistvamaks.

4. Küsimus: Kas Teie hinnangul oli Teie ettevõtte piisavalt kaasatud tegelike kasusaajate registri loomeprotsessis?

Teie vastus: Ei olnud kaasatud.

5. Küsimus: Kas Teie hinnangul olid huvigrupid piisavalt kaasatud?

Teie vastus: Ei oska hinnata.

6. Küsimus: Kas kohustatud isikute arvamust arvestati registri ning õigusakti väljatöötamisel?

Teie vastus: Ei tea.

Lisa 11 järg

7. Küsimus: Kuidas muudab loodav register Teie ettevõtte rahapesu tõkestamise hooldusmeetmete täitmist?

- a. Täiendav küsimus: Kui Teie ettevõttes loodav register hooldusmeetmete täitmist ei muuda, siis palun täpsustage, miks ei oma register mõju teie hooldusmeetmete täitmisele.

Teie vastus: Ei oska vastata enne kui register valmis.

8. Kas Teie hinnangul tõhustab loodav register kohustatud isikute hooldusmeetmete täitmist?

Teie vastus: Loodan, et annab lihtsama võimaluse tegeliku kasusaaja väljaselgitamiseks.

9. Kas Teie ettevõtte kavatses hakata kasutama loodavas registris avalikustatavaid andmeid hooldusmeetmete täitmiseks?

- a. Küsimused täpsustus: Eestis kehtiva rahapesu ning terrorismi rahastamise tõkestamise seaduse alusel puuduvad kohustatud isikutele sanktsioonid, kui kohustatud isik ei otsusta hakata loodavat registrit enda hooldusmeetmete täitmisel kasutama.

Teie vastus: Ma arvan, et hakkab.

10. Küsimus: Kas Teie ettevõtte kavatses loodavat registrit kaasata hooldusmeetmete täitmise protseduuridesse, olgugi, et õigusakti kohustuste hulgas selline kohustus Teil puudub? (Kas planeerite registrit hakata kasutama või ei kavatse te hetkel loodavat registrit kasutada, kuna õigusaktidest sellist kohustust Teil ei ole?)

Teie vastus: Ma plaanin hakata kasutama.

11. Kuidas oleks võimalik Teie hinnangul loodavat registrit parendada selliselt, et see tõhustaks kohustatud isikute hooldusmeetmeid ning tekitaks kohustatud isikute soovi registrit eesmärgipäraselt kasutada?

Teie vastus: Ei tea kuna ei ole loodava registriga kursis.

Lisa 12. Isik 9 vastused

Kohustatud isiku tüüp: notar

Küsimused:

1. Küsimus: Kes on Teie hinnangul tegelik kasusaaja?

Teie vastus: Kasusaaja definitsioon on toodud seaduses.

2. Küsimus: Kas Teie hinnangul on Eesti õigusaktides tegelike kasusaaja olemus piisaval määral defineeritud?

Teie vastus: -

3. Küsimus: Mis on Teie hinnangul loodava registri eesmärk?

Teie vastus: Ei oska vastata.

4. Küsimus: Kas Teie hinnangul oli Teie ettevõtte piisavalt kaasatud tegelike kasusaajate registri loomeprotsessis?

Teie vastus: Notarite Koda oskab sellele küsimusele ilmselt paremini vastata.

5. Küsimus: Kas Teie hinnangul olid huvigrupid piisavalt kaasatud?

Teie vastus: Ei oska vastata.

6. Küsimus: Kas kohustatud isikute arvamust arvestati registri ning õigusakti väljatöötamisel?

Teie vastus: Notarite Koda oskab sellele küsimusele ilmselt paremini vastata.

Lisa 12 järg

7. Küsimus: Kuidas muudab loodav register Teie ettevõtte rahapesu tõkestamise hooldusmeetmete täitmist?

- a. Täiendav küsimus: Kui Teie ettevõttes loodav register hooldusmeetmete täitmist ei muuda, siis palun täpsustage, miks ei oma register mõju teie hooldusmeetmete täitmisele.

Teie vastus: Notarite Koda tegeleb vastava reglementi koostamisega notarite jaoks.

8. Kas Teie hinnangul tõhustab loodav register kohustatud isikute hooldusmeetmete täitmist?

Teie vastus: Ei oska vastata.

9. Kas Teie ettevõtte kavatseb hakata kasutama loodavas registris avalikustatavaid andmeid hooldusmeetmete täitmiseks?

- a. Küsimused täpsustus: Eestis kehtiva rahapesu ning terrorismi rahastamise tõkestamise seaduse alusel puuduvad kohustatud isikutele sanktsioonid, kui kohustatud isik ei otsusta hakata loodavat registrit enda hooldusmeetmete täitmisel kasutama.

Teie vastus: Jah.

10. Küsimus: Kas Teie ettevõtte kavatseb loodavat registrit kaasata hooldusmeetmete täitmise protseduuridesse, olgugi, et õigusakti kohustuste hulgas selline kohustus Teil puudub? (Kas planeerite registrit hakata kasutama või ei kavatse te hetkel loodavat registrit kasutada, kuna õigusaktidest sellist kohustust Teil ei ole?)

Teie vastus: Jah.

11. Kuidas oleks võimalik Teie hinnangul loodavad registrit parendada selliselt, et see tõhustaks kohustatud isikute hooldusmeetmeid ning tekitaks kohustatud isikute soovi registrit eesmärgipäraselt kasutada?

Teie vastus: Notarite Koda oskab sellele küsimusele ilmselt paremini vastata.

Lisa 13. Isik 10 vastused

Kohustatud isiku tüüp: notar

Küsimused:

1. Küsimus: Kes on Teie hinnangul tegelik kasusaaja?

Teie vastus: Tegelik kasusaajate registri loomisega (idee ja eesmärgiga) ei ole ma kokku puutunud ning seetõttu ei oska selles osas teile vastuseid anda, mis teie tööle võiks lisaväärtust anda. Hetkel on Eestis olemas mitmed registrid, mis peaksid kajastama omandiõigusi (kinnistusregister, äriregister). Tegelik kasusaaja sõltub isikute vahel sõlmitud erinevatest lepingutest, mis on enamasti konfidentsiaalsed ning seetõttu on tegeliku kasusaaja tuvastamine enamasti võimalik üksnes läbi uurimisorganite töö.

2. Küsimus: Kas Teie hinnangul on Eesti õigusaktides tegelike kasusaaja olemus piisaval määral defineeritud?

Teie vastus: vt vastust esimesele küsimusele.

3. Küsimus: Mis on Teie hinnangul loodava registri eesmärk?

Teie vastus: vt vastust esimesele küsimusele.

4. Küsimus: Kas Teie hinnangul oli Teie ettevõtte piisavalt kaasatud tegelike kasusaajate registri loomeprotsessis?

Teie vastus: vt vastust esimesele küsimusele.

5. Küsimus: Kas Teie hinnangul olid huvigrupid piisavalt kaasatud?

Teie vastus: vt vastust esimesele küsimusele.

6. Küsimus: Kas kohustatud isikute arvamust arvestati registri ning õigusakti väljatöötamisel?

Teie vastus: vt vastust esimesele küsimusele.

Lisa 13 järg

7. Küsimus: Kuidas muudab loodav register Teie ettevõtte rahapesu tõkestamise hooldusmeetmete täitmist?

- a. Täiendav küsimus: Kui Teie ettevõttes loodav register hooldusmeetmete täitmist ei muuda, siis palun täpsustage, miks ei oma register mõju teie hooldusmeetmete täitmisele.

Teie vastus: vt vastust esimesele küsimusele.

8. Kas Teie hinnangul tõhustab loodav register kohustatud isikute hooldusmeetmete täitmist?

Teie vastus: vt vastust esimesele küsimusele.

9. Kas Teie ettevõtte kavatab hakata kasutama loodavas registris avalikustatavaid andmeid hooldusmeetmete täitmiseks?

- a. Küsimused täpsustus: Eestis kehtiva rahapesu ning terrorismi rahastamise tõkestamise seaduse alusel puuduvad kohustatud isikutele sanktsioonid, kui kohustatud isik ei otsusta hakata loodavat registrit enda hooldusmeetmete täitmisel kasutama.

Teie vastus: vt vastust esimesele küsimusele.

10. Küsimus: Kas Teie ettevõtte kavatab loodavat registrit kaasata hooldusmeetmete täitmise protseduuridesse, olgugi, et õigusakti kohustuste hulgas selline kohustus Teil puudub? (Kas planeerite registrit hakata kasutama või ei kavatse te hetkel loodavat registrit kasutada, kuna õigusaktidest sellist kohustust Teil ei ole?)

Teie vastus: vt vastust esimesele küsimusele.

11. Kuidas oleks võimalik Teie hinnangul loodavad registrit parendada selliselt, et see tõhustaks kohustatud isikute hooldusmeetmeid ning tekitaks kohustatud isikute soovi registrit eesmärgipäraselt kasutada?

Teie vastus: vt vastust esimesele küsimusele.

Lisa 14. Isik 11 vastused

Kohustatud isiku tüüp: Virtuaalvääringu teenuse pakkuja

Küsimused:

1. Küsimus: Kes on Teie hinnangul tegelik kasusaaja?

Teie vastus: Tegelik kasusaaja definitsiooni sätestab kehtiva rahapesu ja terrorismi rahastamise tõkestamise seaduse § 9.

2. Küsimus: Kas Teie hinnangul on Eesti õigusaktides tegelike kasusaaja olemus piisaval määral defineeritud?

Teie vastus: Tegelike kasusaajate määratlemine võib kehtiva seadusandluse puhul osutada problemaatiliseks kui isikute osalus jääb alla 25%, nt jagatud 5 osaniku vahel, kellele igale ühele kuulub 20%. Olemasoleva seaduse käsitlese kohaselt tuleks sellisel juhul määratleda tegelikuks kasusaajaks juhtorgani liige, kes tõenäoliselt tegelikult ei ole juriidilise isiku tegelik kasusaaja.

3. Küsimus: Mis on Teie hinnangul loodava registri eesmärk?

Teie vastus: Loodava registri eesmärk tänasel juhul on AMLD4 direktiivist tuleneva regulatsiooni siseriiklikusse õigusesse ülevõtmine, täitmata registri loomise tegelikku eesmärki.

4. Küsimus: Kas Teie hinnangul oli Teie ettevõtte piisavalt kaasatud tegelike kasusaajate registri loomeprotsessis?

Teie vastus: Ettevõtte oli kaasatud seadusloome protsessi, millega otsustati vastava registri loomine, kuid turuosaliste avaldatud arvamusi ei ole tõenäoliselt piisavalt põhjalikult hinnatud kindlustamaks registri tegelik toimimine ning kasutegur.

5. Küsimus: Kas Teie hinnangul olid huvigrupid piisavalt kaasatud?

Teie vastus: Sama vastus, mis eelmisele küsimusele. Ettevõtte oli kaasatud seaduse menetluse protsessi koos teiste huvigruppidega.

Lisa 14 järg

6. Küsimus: Kas kohustatud isikute arvamust arvestati registri ning õigusakti väljatöötamisel?

Teie vastus: Kohustatud isikute arvamust ei arvestatud registri ning õigusakti väljatöötamisel piisavalt, mis tingib olukorra, kus register ei oma tegelikku õiguslikku jõudu.

7. Küsimus: Kuidas muudab loodav register Teie ettevõtte rahapesu tõkestamise hoolsusmeetmete täitmist?

- a. Täiendav küsimus: Kui Teie ettevõttes loodav register hoolsusmeetmete täitmist ei muuda, siis palun täpsustage, miks ei oma register mõju teie hoolsusmeetmete täitmisele.

Teie vastus: Register muudab hoolsusmeetmete täitmist lisades täiendava võimaluse registrist andmete kontrollimiseks. Samas, ei oma registrist andmete kontrollimine, mittemingisugust juriidilist jõudu ning registris toodud andmete õigsuse üle ei teosta mitte keegi mittemingisugust kontrolli. Eeltoodust tulenevalt on tegemist registriga, kus kontrollitakse juriidilise isiku tegelikke kasusaajate andmeid, kuid üksnes nendele tugineda ei saa, kuna andmete sisu õigsus ei ole ei kontrollitud ega tagatud.

8. Kas Teie hinnangul tõhustab loodav register kohustatud isikute hoolsusmeetmete täitmist?

Teie vastus: Ei.

9. Kas Teie ettevõtte kavatseb hakata kasutama loodavas registris avalikustatavaid andmeid hoolsusmeetmete täitmiseks?

- a. Küsimused täpsustus: Eestis kehtiva rahapesu ning terrorismi rahastamise tõkestamise seaduse alusel puuduvad kohustatud isikutele sanktsioonid, kui kohustatud isik ei otsusta hakata loodavat registrit enda hoolsusmeetmete täitmisel kasutama.

Teie vastus: Registri kasutamine ei loo täna mingisugust lisaväärtust, pigem komplitseerib protsessi, mistõttu tänapäeval ei ole registri kasutamine otstarbekas.

Lisa 14 järg

10. **Küsimus:** Kas Teie ettevõtte kavatses loodavat registrit kaasata hooldusmeetmete täitmise protseduuridesse, olgugi, et õigusakti kohustuste hulgas selline kohustus Teil puudub? (Kas planeerite registrit hakata kasutama või ei kavatses te hetkel loodavat registrit kasutada, kuna õigusaktidest sellist kohustust Teil ei ole?)

Teie vastus: Sama vastus, mis eelmisele küsimusele.

11. Kuidas oleks võimalik Teie hinnangul loodavat registrit parendada selliselt, et see tõhustaks kohustatud isikute hooldusmeetmeid ning tekitaks kohustatud isikute soovi registrit eesmärgipäraselt kasutada?

Teie vastus: Tuleks arvestada seaduse menetluse käigus avaldatud turuosaliste arvamusega ning anda registrile õiguslik sisu. Riik peaks võtma kohustuse tagada registris avaldatud andmete õigsus, mis võimaldaks turuosalistel tugineda registris avaldatud andmetele. Vastupidisel juhul on loodud register, mis on deklaratiivse tähendusega ning selles toodud andmete õigsust kontrollivad turuosalised, kes registrit kasutavad (märgates andmetes ebakõla peaks registrit teavitama andmete mittekorrigeeritusest).

Lisa 15. Edastatud küsimustikule vastanud kohustatud isikute arv

	Küsimustik saadetud	Vastused saadud	Vastajate osakaal kogu grupi valimist
Krediidi- ja finantseerimisasutused	16	6	38%
Notarid	67	4	6%
Hasartmängu korraldajad	5	0	0%
Kinnisvara omandamise või kasutusõiguse vahendajad	4	0	0%
Väärismetalli tootjad, edasimüüjad	3	0	0%
Audiitorid ja raamatupidamisteenuse pakkujad, sh nõustamisteenus	5	0	0%
Usaldusfondid	3	0	0%
Virtuaalväeringu teenused	3	1	33%
Pandimajapidajad	3	0	0%
KOKKU	109	11	10%